

Valtakunnalliset alueiden kehittämistavoitteet 2011–2015

Taloudellisesti, sosiaalisesti ja
ympäristöllisesti kestävä Suomi

Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisuja
Alueiden kehittäminen
5/2012

TYÖ- JA ELINKEINOMINISTERIÖ
ARBETS- OCH NÄRINGSMINISTERIET
MINISTRY OF EMPLOYMENT AND THE ECONOMY

Valtakunnalliset alueiden kehittämistavoitteet 2011–2015

Taloudellisesti, sosiaalisesti ja
ympäristöllisesti kestävä Suomi

Tekijät Författare Authors VALTIONEUUVOSTO Työ- ja elinkeinoministeriö / Alueosasto aluekehitysjohtaja Veijo Kavonius ylitarkastaja Mari Anttikoski	Julkaisu-aika Publiceringstid Date Helmikuu 2012 Toimeksiantaja(t) Uppdragsgivare Commissioned by Työ- ja elinkeinoministeriö Arbets- och näringsministeriet Ministry of Employment and the Economy Toimielimen asettamispäivä Organets tillsättningsdatum Date of appointment	
Julkaisun nimi Titel Title Valtakunnalliset alueiden kehittämistavoitteet 2011–2015 - Taloudellisesti, sosiaalisesti ja ympäristöllisesti kestävä Suomi		
Tiivistelmä Referat Abstract Valtioneuvosto päätti 15.12.2011 valtakunnallisista alueiden kehittämistavoitteista vuosiksi 2011–2015 (tavoitepäätös). Päätös sisältää tällä hallituskaudella noudatettavat, valtioneuvoston toimivallassa olevat aluepoliittiset linjaukset ja kehittämistoimien painopisteet. Päätöksen sisältö perustuu sekä lakiin alueiden kehittämisestä että valtioneuvoston asetukseen alueiden kehittämisestä. Alueiden kehittämistavoitteet kiteytetään päätöksessä kolmeen yleiseen linjaukseen: 1. Vahvistetaan alueiden kilpailukykyä ja elinvoimaisuutta 2. Edistetään väestön hyvinvointia 3. Turvataan hyvä elinympäristö ja kestävä aluerakenne Alueiden kehittämisen keskeisinä periaatteina korostetaan jatkuvan uusiutumiskyvyn ylläpitämistä, kaiken potentiaalın hyödyntämistä sekä alueellisten erityispiirteiden kunnioittamista. Strategisten kehittämistavoitteiden toteuttamiseksi hallinnonalat ottavat entistä paremmin huomioon aluekehitysnäkökulman oman hallinnonalansa toimissa. Näin pannaan toimeen hallitusohjelman linjaus eri ministeriöiden tulostavuuksiin lisäämisestä aluekehittämisessä. Aluekehitysnäkökulmaa tarvitaan enenevästi erityisesti elinkeinopolitiikassa, tutkimus- ja kehitystoiminnassa, sosiaali- ja terveyspalvelujen saatavuuden varmistamiseksi, kestäväen kehityksen tavoitteissa sekä kehitettäessä liikenne- ja viestintäyhteyksiä. EU:n alue- ja rakennepolitiikalla sekä maaseutupolitiikalla täydennetään ja tuetaan kansallista aluekehittämistä. Nämä politiikat integroidaan tehokkaaksi tulokselliseksi kokonaisuudeksi uuden rakennerahastokauden ohjelmatyön viimeistelyyn mennessä. Näin varmistetaan, että kansalliset ja EU:n alue- ja rakennerahastovarat vaikuttavat samansuuntaisesti. Tavoitepäätöksen on laatinut työ- ja elinkeinoministeriö alue- ja rakennepolitiikan neuvottelukunnan johdolla yhteistyössä ministeriöiden, maakunnan liittojen, aluehallintoviranomaisten sekä muiden keskeisten tahojen kanssa. Hallinnon ja aluekehityksen ministeriryöryhmässä arvioidaan säännöllisesti alueiden kehittämistavoitteiden toteutumista sekä käsitellään hallinnonalakohtaisia tavoitteita ja toimenpiteitä alueiden kehittämiseksi. Julkaisu on saatavilla myös englanninkielisenä (National regional development targets for 2011–2015, Publications of Ministry of Employment and the Economy, 6/2012).		
Työ- ja elinkeinoministeriön yhdyshenkilöt: Alueosasto/ Veijo Kavonius, puh. 0400 199 511, Mari Anttikoski, puh. 050 396 0016		
Asiasanat Nyckelord Key words Tavoitepäätös, alueiden kehittäminen, aluekehitys, alueet, maakuntien liitot		
ISSN 1797-3562	ISBN 978-952-227-598-1	
Kokonaissivumäärä Sidoantal Pages 95	Kieli Språk Language Suomi ja ruotsi	Hinta Pris Price 22 €
Julkaisija Utgivare Published by Työ- ja elinkeinoministeriö Arbets- och näringsministeriet Ministry of Employment and the Economy	Kustantaja Förläggare Sold by Edita Publishing Oy / Ab / Ltd	

Esipuhe

Valtakunnalliset alueiden kehittämistavoitteet (tavoitepäättös) 2011-2015 sisältää hallituskaudella noudatettavat valtioneuvoston toimivallassa olevat aluepoliittiset linjaukset ja kehittämistoimenpiteiden painopisteet. Laki alueiden kehittämisestä (1651/2009) ja valtioneuvoston asetus alueiden kehittämisestä (1837/2009) luovat säädöspohjan tavoitepäättöksen sisällölle.

Valtiontalouden tila yhdistettynä alueilla tapahtuvaan väestörakenteen kehitykseen luo kovia paineita alueiden elinvoimaisuuden ylläpitämiselle ja vahvistamiselle. Ikääntymisen vaikutukset julkiseen talouteen ilmenevät sekä lisääntyvästä palvelutarpeesta aiheutuvan menopaineen kasvun että verotulokehityksen hidastumisen kautta. Alueilla joudutaan entistä tarkemmin arvioimaan julkisen rahoituksen antamat mahdollisuudet toimintojen järjestämisessä ja turvaamisessa kaikilla alueen kehittämisen sektoreilla. Tulevien vuosien aikana toteutettavalla kuntauudistuksella pyritään uusimaan rakenteita ja vahvistamaan peruskuntia siten, että ne kykenevät vastaamaan 2020-luvun tarpeisiin.

Vähenevä työikäinen väestö ja osaavan työvoiman puute ovat todellisia uhkia elinkeinoelämän kehittämiselle monella alueella eri puolella Suomea. Alueiden kehittämisen näkökulmasta on tärkeää, että työntekijöitä löytyy jatkosakin keskeisiin koulutus-, terveys- ja hyvinvointipalvelutehtäviin kattavasti koko maassa. Tämä edellyttää alueiden ja elinkeinoelämän tarpeita vastaavan koulutusrakenteen kehittämistä sekä työelämäyhteyksien tiivistämistä kaikilla koulutusasteilla.

Väestönkehitys lisää tarvetta sosiaalisen eheyden vahvistamiselle sekä kaupungeissa että maaseudulla. Tavoitteena on syrjäytymisen ja huono-osaisuuden ehkäisy sekä turvallisen elinympäristön luominen. Sosiaalisen eheyden vahvistamisessa korostetaan terveyttä edistäviä ja varhaisen puuttumisen toimintamalleja sekä osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksien parantamista.

Hallituksen tavoitteena on rakentaa Suomi luonnon monimuotoisuuden vaalimisen ja ilmastonmuutoksen torjunnan edelläkävijämaaksi. Tässä kaupungeilla ja maakunnilla on tärkeä vastuu, sillä alueellisilla valinnoilla on merkittäviä vaikutuksia kasvihuonepäästöihin. Toisaalta ilmastonmuutoksen hillintä- ja varautumistoimet ovat välttämättömiä edellytyksiä sille, että alueet voivat menestyä ja säilyttää toimintakykynsä myös tulevaisuudessa.

Nämä aluekehityksen reunaehdot huomioiden alueiden kehittämistavoitteiden keskeisinä periaatteina korostetaan **jatkuvan uusiutumiskyvyn ylläpitämistä, kaiken potentiaalin hyödyntämistä sekä alueellisten erityispiirteiden kunnioittamista.**

Alueiden kehittämistavoitteet kiteytetään tässä päätöksessä kolmeen yleiseen linjaukseen:

- 1. Vahvistetaan alueiden kilpailukykyä ja elinvoimaisuutta**
- 2. Edistetään väestön hyvinvointia**
- 3. Turvataan hyvä elinympäristö ja kestävä aluerakenne**

Lisäksi tavoitepäätöksessä on nostettu esiin erityiskysymyksinä äkillisiin rakennemuutoksiin vastaaminen, metropolialueen kilpailukykyyn vahvistaminen, suurten kaupunkiseutujen toimintaedellytysten turvaaminen, harvaan asuttujen alueiden kehittäminen, Itä- ja Pohjois-Suomen kehittäminen sekä Pohjoisen ulottuvuuden hyödyntäminen.

Hallitusohjelman mukaisesti ministeriöiden tulosvastuuta aluekehittämisestä lisätään. Käytännössä tämä realisoituu hallinnonalojen aluestrategioiden laadintana ja entistä tehokkaampana toteutuksena. **Hallinnonalojen aluestrategioissa konkretisoidaan yksityiskohtaisemmin tavoitepäätöksessä esitetyt strategiset kehittämistavoitteet.**

Hallituksen tavoitteena on tehostaa EU-rahastojen tarjoamien mahdollisuuksien hyödyntämistä Suomessa. EU:n rakennerahastovaroilla tuetaan ensisijaisesti hallitusohjelman mukaisten kansallisten ja alueellisten tavoitteiden toteutumista. EU:n alue- ja rakennepolitiikalla sekä maaseutupolitiikalla täydennetään ja tuetaan kansallista aluekehittämistä. Nämä politiikat integroidaan tehokkaaksi tulokselliseksi kokonaisuudeksi uuden rakennerahastokauden ohjelmatyön viimeistelyyn mennessä. Näin varmistetaan, että kansalliset ja EU:n alue- ja rakennerahastovarot vaikuttavat samansuuntaisesti.

VEIJO KAVONIUS
aluekehitysjohtaja

Sisältö

Esipuhe.....	5
Sisältö.....	7
1 Tavoitepäätöksen tarkoitus ja lähtökohdat	9
2 Kansallisen ja EU:n alue-, rakenne- ja maaseutupolitiikan yhteensovittaminen.....	10
3 Alueiden kehittämistavoitteet hallituskaudelle 2011–2015.....	13
3.1 Vahvistetaan alueiden kilpailukykyä ja elinvoimaisuutta	17
3.2 Edistetään väestön hyvinvointia.....	24
3.3 Turvataan hyvä elinympäristö ja kestävä aluerakenne	27
4 Aluekehittämisen erityiskysymykset	30
4.1 Rakennemuutoksiin vastaaminen	30
4.2 Metropolialueen kilpailukyvyn vahvistaminen	31
4.3 Suurten kaupunkiseutujen toimintaedellytysten turvaaminen..	31
4.4 Harvaan asuttujen alueiden kehittäminen.....	32
4.5 Itä- ja Pohjois-Suomen kehittäminen	33
4.6 Pohjoisen ulottuvuuden hyödyntäminen.....	33
5 Aluekehittämisjärjestelmän vahvistaminen	35
5.1 Alue- ja paikallistaso	35
5.2 Hallinnonalojen aluestrategiat kansallisella tasolla.....	36
5.3 Kansalliset erityisohjelmat	37
5.4 Valtioneuvoston periaatepäätökset	38
5.5 Aluekehittämisen voimavarat	39
6 Tarvittavat säädösmuutokset ja lisäselvitykset.....	40
7 Tavoitepäätöksen seuranta ja arviointi.....	41
8 Tavoitepäätöksen vaikutukset.....	42
8.1 Vaikutukset talouteen, elinkeinoihin ja aluerakenteeseen.....	42
8.2 Vaikutukset ihmisiin ja yhteisöihin	43
8.3 Vaikutukset ympäristöön ja luonnonvaroihin.....	44

1 Tavoitepäättöksen tarkoitus ja lähtökohdat

Valtakunnalliset alueiden kehittämistavoitteet (tavoitepäättös) sisältää hallituskaudella noudatettavat valtioneuvoston toimivallassa olevat, hallitusohjelman mukaiset aluepoliittiset linjaukset ja kehittämistoimenpiteiden painopisteet. Tavoitepäättöstä toteutetaan valtiontalouden kehysten ja talousarvioiden puitteissa.

Laki alueiden kehittämisestä (1651/2009) ja valtioneuvoston asetus alueiden kehittämisestä (1837/2009) luovat säädöspohjan tavoitepäättöksen sisällölle.

Alueiden kehittämisellä luodaan edellytyksiä eri alueiden tasapainoiselle kehitykselle ja kestäväan kehitykseen perustuvalla hyvinvoinnilla ja taloudellisella kasvulla. Lain mukaan alueiden kehittämisen tavoitteena on

- 1) vahvistaa alueiden kansallista ja kansainvälistä kilpailukykyä,
- 2) edistää taloudellista tasapainoa ja elinkeinotoiminnan kehitystä,
- 3) edistää kestäväää työllisyyttä,
- 4) vähentää alueiden välisiä ja sisäisiä kehittyneisyyseroja sekä parantaa niiden omia vahvuuksia ja erikoistumista,
- 5) edistää väestön hyvinvointia ja osaamista sekä alueiden kulttuuria sekä
- 6) parantaa elinympäristön laatua ja kestäväää alue- ja yhdyskuntarakennetta.

Tavoitepäättöksellä suunnataan ja sovitetaan yhteen maakuntien ja eri hallinnonalojen alueiden kehittämisen tavoitteita ja toimenpiteitä. Viranomaisten tulee toiminnassaan ottaa huomioon valtakunnalliset alueiden kehittämistavoitteet, edistää niiden toteuttamista ja arvioida toimenpiteidensä aluekehitysvaikutuksia.

Hallinnonalat ovat tulostavuuksissa alueiden kehittämisestä ja tämän päätöksen toteuttamisesta. Tavoitepäättöksessä esitetään strategisen tason alueiden kehittämisen linjaukset. Hyväksytyt linjaukset täsmennetään ja konkretisoidaan ministeriöiden suunnitteluasiakirjoissa sekä aluestrategioissa alueiden kehittämislain 5 §:n edellyttämällä tavalla.

Hallinnon ja aluekehityksen ministerityöryhmässä arvioidaan säännöllisesti alueiden kehittämistavoitteiden toteuttamisen etenemistä sekä käsitellään hallinnon- alakohtaisia tavoitteita ja toimenpiteitä alueiden kehittämiseksi.

2 Kansallisen ja EU:n alue-, rakenne- ja maaseutupolitiikan yhteensovittaminen

Hallitusohjelman mukaan Suomi on aktiivinen ja aloitteellinen Euroopan unionin jäsen. Eurooppa 2020 -strategian dynaamiset painotukset huomioidaan rakennerahastotoiminnassa ja siirretään painopistettä kohti kasvua, työllisyyttä, osaamista ja innovaatioita sekä sosiaalista oikeudenmukaisuutta ja ympäristön tilaa edistäviä toimenpiteitä. Painopisteenä ovat älykäs kasvu, hyvinvoinnin edistäminen ja sosiaalisen syrjäytymisen ehkäiseminen sekä ympäristön kestävä kehitys.

Kaudella 2014+ painotetaan hallitusohjelman mukaan rakennerahastotoiminnan pysyvää elinkeinopoliittista vaikuttavuutta, kasvu- ja työllisyysvaikutuksia ja alueiden elinkeinorakenteen ja toimintaedellytysten kestäväää kehittämistä. Suomen kansallisissa EU-ohjelmissa painotetaan aikaisempaa enemmän kaupunkiseutujen kehittämistä. Euroopan aluekehitysrahaston hanke-rahastusta on syytä kohdentaa seuraavalla ohjelmakaudella entistä voimakkaammin uusien elinkeinojen aikaansaamiseen, työllisyyden parantamiseen, kasvuhakuisen yritystoimintaan ja päästöjen vähentämiseen. Euroopan sosiaalirahaston painopisteet ovat vaikeimmassa työmarkkina-asemassa olevien työllistäminen, työvoiman osaamisen kehittäminen sekä maahanmuuttajien työllistymisen ja kotoutumisen edistäminen.

Kansallisen ja EU:n alue- ja rakennepolitiikan sekä kansallisen ja EU:n maaseutupolitiikan toteuttaminen integroidaan tehokkaaksi tulokselliseksi kokonaisuudeksi uuden rakennerahastokauden ohjelmatyön viimeistelyyn mennessä. Näin varmistetaan, että kansalliset ja EU:n alue- ja rakennerahastovarot vaikuttavat samansuuntaisesti. Kansallisen tason yhteensovittamista tehostetaan kehittämällä alue- ja rakennepolitiikan neuvottelukunnan toimintaa sekä lisäämällä eri ministeriöiden välistä yhteistyötä hallinnonalojen aluestrategioiden laadinnassa ja niiden toteuttamisessa.

EU:n alue- ja rakennepolitiikalla sekä maaseutupolitiikalla täydennetään ja tuetaan kansallista aluekehittämistä. Tavoitteena on tukea jäsenvaltioiden taloudellista ja sosiaalista yhteenkuuluvuutta ja vähentää alueiden välisiä kehityseroja. Suomessa rakennerahastotoiminta perustuu kansalliseen aluestrategiaan ja maakuntien kehittämissuunnitelmiin ja ohjelmiin ottaen huomioon EU-säädökset, strategiat ja ohjeistukset. EU:n maaseutupolitiikkaa puolestaan toteutetaan alueellisten ja paikallisten maaseudun kehittämissuunnitelmilla. Nämä ovat olennaisia periaatteita myös valmisteltaessa uusia koheesiopoliittisia ja maaseutupoliittisia linjauksia ja uutta 2014+ ohjelmakautta.

Kaudella 2007–2013 Suomen saamat EU:n rakennerahastovarot ovat yhteensä noin 1,7 miljardia euroa. Vuosittain tämä merkitsee noin 0,3–0,4 %:a valtion talousarviomenoista. Valtion talousarviossa EU:n ja valtion vastinrahoitus on keskimäärin 440 miljoonaa euroa vuodessa. Käytännössä siis huomattava osa aluekehitykseen vaikuttavista toiminna toteutetaan kansallisin varoin. Esimerkiksi elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskukset (ELY-keskukset) käyttävät alueellisesti vuosittain noin 2,3 miljardia euroa ja aluehallintovirastot noin 130 miljoonaa euroa. Rakennerahasto-ohjelmien EU:n ja valtion vastinrahoitus ovat kuitenkin tärkeässä osassa alueilla yritystoiminnan kehittämisessä, uusien toimintatapojen luomisessa sekä alueellisen ja paikallisen kehittämisen pullonkaulojen poistamisessa.

EU:n maaseutupolitiikka tarjoaa merkittäviä välineitä ja resursseja alueellisen elinkeino- ja maaseutupolitiikan sekä alueellisten ja paikallisten strategioiden toteutukseen. EU:n maaseuturahaston varat kaudella 2007–2013 ovat noin 2,1 miljardia euroa. Tästä 0,6 miljardia euroa kohdistuu maaseudun kehittämiseen. Vuosittain näihin toimiin on ELY-keskuksilla käytettävissä noin 80 miljoonaa euroa maaseuturahaston varoja ja kansallisen vastinrahan kanssa yhteensä noin 170 miljoonaa euroa. Paikalliset toimintaryhmät ja Euroopan kalatalousrahasto osallistuvat erityisesti paikallisten strategioiden toteutukseen niiden erityispiirteiden mukaisesti. Paikallisilla toimintaryhmillä on vuosittain käytettävissä yhteensä noin 16,7 miljoonaa euroa maaseuturahaston varoja ja valtionvastinrahan kanssa noin 37 miljoonaa euroa.

Uuden ohjelmakauden 2014–2020 Komission yleisasetusehdotuksessa esitetään uutta yhteensovitusmekanismia rakennerahastoille (EAKR, ESR, KO), maaseudun kehittämisrahastolle sekä meri- ja kalatalousrahastolle (ns. YSK-rahastot, yhteisen strategiakehyksen rahastot). YSK-rahastoille laadittava yhteinen strateginen kehystäsmäntää Eurooppa 2020 -strategian tavoitteet älykkäästä, kestävästä ja osallistavasta kasvusta kyseisten rahastojen prioriteeteiksi.

Rahastojen yhteiset temaattiset tavoitteet koskevat (1) tutkimusta ja innovaatioita, (2) kommunikaatioteknologioita, (3) pk-yritysten kilpailukyvyyn vahvistamista, (4) siirtymistä vähähiiliseen talouteen, (5) ilmaston muutokseen sopeutumista ja riskin ennalta ehkäisyä, (6) ympäristön suojelua ja resurssitehokkuutta sekä (7) kestävää liikennettä ja infrastruktuuriverkostoja. Lisäksi erityisesti ihmisten hyvinvointiin liittyen teemoja ovat (8) työllisyys ja työvoiman liikkuvuus, (9) sosiaalinen yhteenkuuluvuus ja köyhyyden torjunta, (10) koulutus ja elinikäinen oppiminen sekä (11) institutionaaliset valmiudet ja tehokas julkinen hallinto. Kyseisten rahastojen ohjelmien keskeisistä yhteisistä asioista laaditaan kumppanuussopimus komission ja jäsenmaan välillä kaudelle 2014–2020.

EU:n rakennerahasto-ohjelmien uudistuksessa pyritään turvaamaan voimavarojen käytön mahdollisuus koko Suomessa. Suomen kokonaisrahoituksen tulisi säilyä nykyisellään. Harvaan asuttujen alueiden erityisrahoitus tulee hallituksen näkemyksen mukaan säilyttää vähintään nykyisellä tasolla Pohjois- ja Itä-Suomen osalta.

Kaupunkiulottuvuuden vahvistaminen koheesiopolitiikassa on Suomen näkökulmasta kannatettava. Kaupungit toimivat osaltaan Eurooppa 2020 -strategian

toteuttajina ja kaupunkien kehittämiseen voidaan käyttää koheesiopolitiikan rahoitusta. Kaupungeilla tulee olla riittävät edellytykset kilpailukyyn vahvistamiseen, kansainvälisten verkostojen kehittämiseen ja sosiaalisen koheesion vahvistamiseen.

Kaudella 2014+ maaseuturahaston osalta määritellään maaseudun kehittämiseksi kolme tavoitetta: maatalouden kilpailukyky, luonnonvarojen kestävä käyttö ja ilmasto sekä maaseutualueiden tasapainoinen alueellinen kehitys. EU:n maaseuturahaston kehittämisrahoitus pyritään jatkossakin turvaamaan laajana toimenpidevalikkona ja kohdentamalla rahoitusta erityisesti harvaan asutuille ja ydinmaaseudun alueille.

Varojen käytön ja vaikuttavuuden tehostamiseksi rakennerahastohallintoa yksinkertaistetaan. Tämä merkitsee rakennerahastojärjestelmän uudistamista ja välittävien elinten tarkistamista. Pysyvien myönteisten työllisyys- ja yritysvaikutusten luomiseksi jatkossa vapautetaan resursseja hankehallinnosta tuottavaan hanketyöhön. Temaattisella keskittämällä ja rakennerahastotoimijoiden vähentämällä luodaan nykyistä yksinkertaisempi toimeenpanojärjestelmä. Käytettävissä olevien tukijärjestelmien mahdollinen väheneminen yksinkertaistaa rakennerahastotoimintaa. Eri tukialueiden välisillä raja-alueilla pitäisi huolehtia siitä, ettei yritysrahoituksen taso vääristä yritysten välistä kilpailua.

Kansallisen maaseutupolitiikan ja Maaseutupolitiikan yhteistyöryhmän siirtyessä vuoden 2012 alusta maa- ja metsätalousministeriöstä työ- ja elinkeinoministeriöön vahvistuu alue- ja maaseutupolitiikan yhteensovitus. EU:n maaseutupolitiikka säilyy maa- ja metsätalousministeriön vastuulla. Tämä edellyttää erityishuomiota EU:n ja kansallisen politiikan yhteensovittamisessa.

Eurooppa 2020 -strategia

Eurooppa 2020 -strategian kansallinen ohjelma määrittelee aluekehittämisen sisältöä. Aluekehittämisen keskeisillä periaatteilla ja linjauksilla toteutetaan kansallista Eurooppa 2020 -strategiaa ja tehdään näkyväksi erityyppisten alueiden ja niiden toimijoiden tärkeä rooli sen toteutuksessa.

Eurooppa-neuvoston kesäkuussa 2010 päättämän uuden talous- ja työllisyysstrategian visiona on älykäs, kestävä ja osallistava kasvu. Sen tavoitteet koskevat työllisyyttä, tutkimus- ja kehittämismenoja, ilmastoa, koulutusta ja köyhyyden vähentämistä. Strategian pohjalta laaditussa Suomen kansallisessa ohjelmassa määritellään tavoitteet ja toimenpiteet, joiden avulla Suomi tukee Euroopan laajuisten tavoitteiden toteutumista.

Kauden 2014+ koheesio- ja maaseutupolitiikka on kytketty tiiviisti Eurooppa 2020 -strategiaan. Strategian kolme keskeistä prioriteettia eli osaamiseen ja innovointiin perustuvan talouden kehittäminen, resurssitehokkaamman, vihreämmän ja kilpailukykyisemmän talouden edistäminen sekä sosiaalista ja alueellista yhteenkuuluvuutta lisäävän korkean työllisyyden edistäminen ovat olleet jo tähänkin asti keskeisiä elementtejä kansallisessa aluekehittämisessä. Ne ovat tärkeitä periaatteita myös valtakunnallisissa alueiden kehittämistavoitteissa.

3 Alueiden kehittämistavoitteet hallituskaudelle 2011–2015

Alueiden kehittämisen tavoitteena on taloudellisesti, sosiaalisesti ja ympäristöllisesti kestävä Suomi. Hallitusohjelman mukaisesti aluekehitysnäkökulma tulee ottaa huomioon erityisesti elinkeinopolitiikassa, tutkimus-, kehitys- ja innovaatiotoiminnassa, sosiaali- ja terveyspalvelujen saatavuudessa, kestävän kehityksen tavoitteissa sekä liikenne- ja viestintäyhteyksissä. Ympäristöasiat huomioidaan alueiden kehittämisessä läpäisyperiaatteella.

Hallitus tukee maakuntien, kaupunkien ja kuntien omaa dynaamista elinvoimaa, kehityspotentiaalia ja kilpailukykyä globaalissa taloudessa.

Julkisen talouden vakauttamisen aluevaikutukset

Julkisen talouden tasapaino ja kestävyuden turvaaminen ovat nousseet maailmanlaajuisten talouskriisien myötä keskeisiksi tavoitteiksi useissa EU:n jäsenmaissa. Suomessa valtion velka on tällä hetkellä EU-maiden pienimpiä, noin 50 % bkt:stä. Monissa maissa, kuten Kreikassa, Italiassa ja Belgiassa, osuus on yli 100 %. Suomen hallitusohjelman yhtenä päätavoitteena on julkisen talouden vakauttaminen ja kestävyysvajeen umpeen kurominen. Tavoitteen saavuttamiseksi tehdään valtion menojen ja tulojen sopeutustoimia. Säästöt ovat laaja-alaisia kohdentuen mm. kuntien valtionosuuksiin, puolustusvoimiin ja muuhun valtionhallintoon, elinkeinotukiin, maa- ja metsätalouden tukiin sekä yliopistojen ja muiden oppilaitosten rahoitukseen. Ilman erityistoimia näillä menoleikkauksilla voi olla merkittäviä alueellisia vaikutuksia ja ne koskettavat suhteellisesti eniten alueita, joiden talous on voimakkaasti riippuvainen julkisesta rahoituksesta. Tällaisia alueita ovat useimmat Itä- ja Pohjois-Suomen alueet, mutta myös monet muut maaseutualueet ja pienet kaupunkiseudut.

Talouden pitkän kasvukauden 1995–2008 aikana eri alueiden osuus valtion menoista vakiintui. Valtion budjettitalous on ollut keskeinen aluekehitystä vakauttava järjestelmä, koska menot asukasta kohden ovat olleet selvästi suurimmat heikosti menestyvillä alueilla. Vastaavasti alueilta kerätyt valtion verotulot on saatu pääasiassa suurilta keskuseuduilta. Valtion menojen jakautumista ovat paljolti määränneet alueiden sosiaaliset ja taloudelliset tarpeet. Pyrkimyksenä on ollut taata kaikille kansalaisille yhtäläiset palvelut ja peruselintaso asuinpaikasta riippumatta.

Valtion taloudellisen tilanteen heikentyessä menojen leikkaukset vaikuttavat alueille suuntautuviin rahavirtoihin. Tämä edellyttää hallitusohjelmaan sisältyvien menosäästötarpeiden sekä muiden julkisen talouden vakauttamistarpeiden huomioon ottamista sekä alueiden kehittämisen toimenpiteiden tehostamista. Alueilla eri sektorien kehittämisstrategioissa ja -ohjelmissa joudutaan entistä tarkemmin

arvioimaan julkisen rahoituksen antamat mahdollisuudet esitettyjen tavoitteiden ja toimenpiteiden toteuttamiselle. Varoja on pystyttävä käyttämään tehokkaasti ja fokusoidusti.

Tavoitteena uudistuvat ja hyvinvoivat alueet

Maailmanlaajuiset muutokset taloudessa ja ympäristön tilassa aiheuttavat ulkoisia uudistumis- ja sopeutumispaineita. Suomen sisäiset paineet alueiden kehittämisessä liittyvät keskeisesti väestön hyvinvoinnin turvaamiseen, alueiden kilpailukyvyyn ylläpitämiseen sekä ilmastotavoitteiden saavuttamiseen. Näihin ulkoisiin ja sisäisiin haasteisiin tulee alueilla löytää taloudellisesti, sosiaalisesti, ekologisesti ja kulttuurisesti kestäviä ratkaisuja.

Muutosten ennakointi, heikkojen signaalien ja trendien tunnistaminen sekä saadun tiedon hyödyntäminen on nopeasti muuttuvassa maailmassa välttämätöntä. Kilpailukykyisimpiä ovat alueet, jotka tiedostavat omat vahvuutensa sekä pystyvät uudistamaan osaamis- ja innovaatorakenteitaan, luovutuspotentiaaliaan ja toimintatapojaan ympäristön asettamia vaatimuksia vastaaviksi. Alueiden elinvoimaisuuden perustana ovat osaavat ihmiset. Uudistuminen on mahdollista heidän osaamistaan ja hyvinvointiaan parantaen ja hyödyntäen.

Suomen saaminen vahvalle ja kestäväälle kasvu-uralle edellyttää elinkeinotoiminnan edellytysten parantamista ja mahdollisuuksien luomista koko maassa. Tavoitteena on uudistaa ja monipuolistaa elinkeinorakennetta, vahvistaa yritysten ja yrittäjyyden toiminta- ja kasvuedellytyksiä sekä luoda vetovoimaisia alueellisia innovaatioympäristöjä. Perinteisten vahvuuksien, kuten alkutuotannon ja perusteollisuuden kehittämisen lisäksi alueilla tulee löytää uusia kasvualoja teollisuudessa, palveluissa ja luovilla aloilla.

Työvoiman saatavuudessa on suuria toimialoitteita ja alueellisia eroja. Alueet, jotka menettävät nopeasti väestöään ja työvoimaansa, tarvitsevat keinoja sopeutumiseen ja kohdennettuja tukitoimenpiteitä. Työvoimareservi tulee saada alueilla mahdollisimman hyvin käyttöön. Tätä edistetään myös lisäämällä sukupuolten välistä tasa-arvoa työmarkkinoilla ja koulutuksessa. Alueellisten työmarkkinoiden osaamistarpeisiin vastaamiseksi parannetaan koulutuksen osuvuutta ja työelämäyhteyttä kaikilla koulutusasteilla sekä kehitetään pendelöinnin ja etätöiden mahdollisuuksia. Työvoiman saatavuus varmistetaan erityisesti keskeisissä koulutus-, terveys- ja hyvinvointipalveluissa.

Väestön ikärakenteen muutos haastaa alueet uudistumaan. Työikäisen väestön osuuden pieneneminen koskettaa koko Eurooppaa, mutta on Suomessa kaikkein nopeinta. Toistaiseksi vanhusväestön osuuden kasvu on ollut suurta erityisesti maaseutumaisilla alueilla. Lähivuosina väestö ikääntyy kuitenkin nopeimmin kaupungeissa ja niitä ympäröivällä maaseudulla. Ikääntyminen vaikuttaa alueilla palvelutarpeiden kasvuun ja huoltosuhteen kehitykseen. Vähentyvä työikäinen väestö näkyy alueilla työvoiman tarjonnan vähenemisenä, verotulojen pienenemisenä ja

kulutuskysynnän muutoksena - vaikutukset ovat merkittäviä julkisen talouden kestävyyden näkökulmasta.

Ikääntymisen vaikutukset tuntuvat kaikilla alueen kehittämisen sektoreilla ja sen tuomiin haasteisiin voidaan vastata vain tarttumalla asiaan kokonaisvaltaisesti. Tämä edellyttää alueilta väestökehityksen huomioimista ja uusien ratkaisujen luomista niin koulutuksessa, työllisyys-, sosiaali- ja terveyspalveluissa, liikenne- ja yhdyskuntasuunnittelussa kuin elinkeinojen kehittämisessäkin. Ennen kaikkea se vaatii poikkisektoraalisen kehittämisotteen vahvistamista ja hallinnon rakenteiden uudelleenarviointia. Alueet voivat toimia edelläkävijöinä aktiivisen ikäpolitiikan rakentamisessa.

Tulevien vuosien aikana toteutettavalla kuntauudistuksella pyritään uusimaan rakenteita ja vahvistamaan peruskuntia siten, että ne kykenevät vastaamaan 2020-luvun tarpeisiin. Väestön ikääntyminen, lisääntyvä palvelutarve sekä julkisen talouden vakauttaminen edellyttävät alueilta hyvinvointipalvelujen tuottavuuden, tuloksellisuuden ja vaikuttavuuden parantamista. Kunnissa tarvitaan julkisen, yksityisen ja kolmannen sektorin yhteistyötä ja hallinnollisten rajojen madaltamista palvelujen tuottamiseen liittyvien ratkaisujen kehittämiseksi.

Alueiden sosiaalisen kestävyyden turvaamisessa kiinnitetään erityistä huomiota kaupunkiköyhyyden ehkäisyyn ja sosiaalisen segregaaation vähentämiseen. Syrjäytymisen ehkäisemisessä painotetaan varhaisen tuen merkitystä. Erityisesti lasten ja nuorten hyvinvointia voidaan parantaa puuttamalla ongelmiin nopeasti ja lisäämällä osallistumismahdollisuuksia.

Alueidenkäytön suunnittelu luo edellytyksiä kestäväälle alueiden kehittämiselle. Tämän vuoksi on tärkeää, että valtion viranomaisten toiminnassa ja maakunnan suunnittelussa otetaan huomioon valtioneuvoston vuonna 2008 hyväksymät valtakunnalliset alueidenkäyttötavoitteet ja edistetään niiden toteuttamista.

Kestävää aluerakennetta kehitetään monikeskuksisena ja verkottuvana sekä hyviin liikenneyhteyksiin perustuvana kokonaisuutena. Globaalissa taloudessa menestyminen edellyttää hyviä ja toimivia liikenne- ja viestintäyhteyksiä kaikkialle maailmaan. Liikennepoliittikka kytketään kokonaisvaltaisesti ja poikkihallinnollisesti elinkeinoelämän, talouden ja työllisyyden sekä alueiden kehittämisen kehykseen. Liikennepoliittisella selonteolla linjataan yli vaalikauden ulottuvat strategiset tavoitteet tulevien hankekokonaisuuksien pohjaksi ja valtakunnan keskeisten liikenneverkkojen kehittämiseksi. Työssä varmistetaan muun muassa maankäytön, asumisen, liikenteen, palvelurakenteiden ja kestävä kehityksen huomioon ottaminen sekä elinkeino- ja aluekehityksen edellytykset.

Puhdas, monimuotoinen luonto, puhtaat vedet, hoidettu ja elinvoimainen kulttuuriympäristö sekä luonnonvarojen rikkaus ovat suomalaisten alueiden vetovoimatekijöitä. Hyvä elinympäristö tukee ihmisen terveyttä, tarjoaa sosiaalista hyvinvointia ja mahdollisuuksia viihtyisään asumiseen. Yhdyskuntarakenteen eheyttäminen keskuksissa ja niiden lähialueilla sekä toimivuuden parantaminen ovat tärkeitä painopisteitä hyvinvoinnin turvaamisessa väestön ikääntyessä, ilmastomuutoksen hillitsemisessä ja elinkeinoelämän toimintaedellytysten parantamisessa.

Ilmastotavoitteiden saavuttaminen ja luonnonvarojen niukkeneminen edellyttävät sekä kulutus- ja käyttäytymistottumusten muutosta että perinteisten toimialojen uudistumista. Energiantuotannon ja -käytön investointeja ohjataan uusiutuvaan energiantuotantoon ja energiatehokkuuden parantamiseen. Kestävän kehityksen teknologiat ja energiaratkaisut, ekotehokkuus ja vähäpäästöiset prosessit antavat mahdollisuuksia uudennaisille liiketoimintakonsepteille, vahvistavat yrittäjyyden toimintaedellytyksiä ja luovat työmahdollisuuksia koko maassa.

Aluekehittämisen näkökulmasta on tärkeää, että jokaisella ihmisellä on mahdollisuus ja valmiudet osallistua tietoyhteiskuntaan ja digitaaliseen maailmaan esteettömästi varallisuudesta, terveydentilasta, taloudellisesta asemasta ja asuinpaikasta riippumatta. Tämän vuoksi arjen sujuvuutta ja elinkeinoelämän kilpailukykyisyyttä mahdollistavat nopeat tietoliikenneyhteydet ulotetaan maan kaikkiin osiin. Tämä on tärkeää erityisesti ikääntyvillä ja harvaan asutuilla alueilla, joissa etäisyydet palveluihin ovat pitkiä. Tietoteknisten sovellutusten ja älyratkaisujen sekä teknologia-, tuote-, palvelu- ja kulttuuri-innovaatioiden käyttäminen vahvistaa alueiden tasavertaisuutta, lisää yritysten kilpailukykyä sekä väestön turvallisuutta.

Tavoitepäätöksen linjaukset

Alueiden kehittämislain ja hallitusohjelman mukaiset alueiden kehittämistavoitteet kiteytetään tässä päätöksessä kolmeen yleiseen linjaukseen

- **Vahvistetaan alueiden kilpailukykyä ja elinvoimaisuutta**
- **Edistetään väestön hyvinvointia**
- **Turvataan hyvä elinympäristö ja kestävä aluerakenne**

Päätöksessä on lisäksi kolme kaiken läpimenevää teemaa: jatkuvan uusiutumiskyvyn ylläpitäminen, kaiken potentiaalain hyödyntäminen sekä alueellisten erityispiirteiden kunnioittaminen.

Linjauksissa otetaan huomioon kaupunkien, maaseudun ja saaristoalueiden erilaiset kehittämistarpeet ja niihin perustuvat erilaiset kehittämisvälineet.

Metropolialue ja suuret kaupunkiseudut toimivat vahvoina alueidensa vetureina, monipuolisina ja kansainvälisesti kilpailukykyisinä elinkeino-, innovaatio- luovuus- ja osaamisympäristöinä. Monikeskuksisuus on maan kehittämisessä vahva kilpailutekijä. Monikeskuksisen aluerakenteen solmukohtat tasapainottavat aluerakennetta ja toimivat maan sisäisessä työnjaossa omiin vahvuuksiinsa erikoistuneina keskuksina. Metropolialueen ja suurten kaupunkiseutujen kehittämisellä parannetaan niiden kykyä palvella alueensa ja ympäröivien alueiden väestöä erikoistuneella palvelutuotannolla. Keskeisiä tavoitteita ovat myös kansainvälisen kilpailukykyyn lisääminen, eheän yhdyskuntarakenteen kehittäminen ja sosiaalista kestävydestä huolehtiminen. Maakuntakeskukset, teolliset keskukset sekä seutukaupungit ovat keskeisessä roolissa, kun etsitään ratkaisuja elinkeinoelämän uudistumiseen, yhteyksien rakentamiseen sekä peruspalvelujen turvaamiseen erityyppisillä kaupunkiseuduilla.

Maaseutu on yksi suomalaisten hyvinvoinnin ja tulevaisuuden kilpailukyvyin lähde. Maaseudun voimavarat, kuten tila, hiljaisuus, väljä asutus, puhdas luonto ja luonnonvarat sekä uusiutuva energia ja paikalliset ratkaisut sen hyödyntämisessä ovat tärkeitä kestävässä kehityksessä sekä vihreän ja luovan talouden kysyntään vastaamisessa. Nämä tarjoavat maaseutu ympäristön- ja maaseudun elämäntavan valinnoille yrittäjille ja maaseutuelinkeinojen harjoittajille lisääntyviä mahdollisuuksia kehittää asiakaslähtöisiä lähipalveluja. Maaseutuasumista sekä matkailuja muita vapaa-ajan toimintoja kehittämällä edistetään maaseudun taajama- ja kyläverkoston infrastruktuurin säilymistä.

Saaristo- ja vesistöalueiden kehittämisessä korostetaan saariston vetovoimaa ympärivuotisessa ja osa-aikaisessa asumisessa sekä matkailussa ja muussa virkistyskäytössä. Saaristopolitiikalla vähennetään meren ja vesistöjen rikkoman rakenteen aiheuttamia haittoja ja lisäkustannuksia elinkeinoelämälle ja saaristoyhdyskunnille. Siinä otetaan huomioon saariston kulttuuri-, virkistys-, luonto- ja ympäristöarvot.

Alueiden erityispiirteet huomioivaa aluekehittämistä ei voida toteuttaa osa-alueiden kehittämisenä toisistaan irrallisena. Vuorovaikutukseen perustuvassa yhdyskuntarakenteessa erikokoiset keskittymät kylistä suuriin kaupunkeihin ja erityyppiset maaseutualueet muodostavat verkostomaisen kokonaisuuden, jossa eri aluetyyppien resurssit ja vahvuudet täydentävät toisiaan.

Alueiden kehittämistavoitteisiin sisältyy saamelaisten kulttuuri-itsehallinnon ja saamelaiskäräjien toimintaedellytysten kehittäminen hallitusohjelman linjausten mukaisesti.

3.1 Vahvistetaan alueiden kilpailukykyä ja elinvoimaisuutta

Uudistetaan ja monipuolistetaan elinkeinorakennetta

Alueiden kehittämisellä vahvistetaan kansantaloutta sekä elinkeinotoiminnan ja työllisyyden edellytyksiä koko maassa. Olennaista on uuden, kestäväan kehitykseen perustuvan kasvun aikaansaaminen elinkeinorakennetta uudistamalla ja monipuolistamalla sekä parantamalla yrittäjyyteen ja yritystoimintaan liittyviä toimintaedellytyksiä. Tämä edellyttää uudenlaisia yhteistyömuotoja, alueiden toimijoiden kansallista ja kansainvälistä verkostoitumista sekä Suomen kilpailukyvyin kannalta keskeisten vahvuuksien parempaa hyödyntämistä.

Suomessa tarvitaan kansainvälistä huippua olevia innovaatiokeskittymiä. Suurten kaupunkiseutujen rooli kansallisen innovaatiostrategian toteuttajina ja innovaatioiden kasvualustoina on keskeinen. Suurten kaupunkiseutujen kansainvälistä yhteismarkkinointia kehitetään yhteistyössä valtion kanssa ulkomaisten sijoittajien saamiseksi investoimaan Suomeen.

Aluekehityksen kannalta on tärkeää saada myös suurten keskittymien ulkopuoliset yritykset ja toimijat mukaan kysyntä-, käyttäjä- ja työelämä-

lähtöisten innovaatioiden kehittämiseen sekä kansallisiin ja kansainvälisiin innovaatioverkostoihin.

Vetovoimaisten innovaatiokeskittymien luomiseksi valmistellaan neuvottelumenetely, joka edistää yhteistyötä ja voimavarojen koordinoitua käyttöä kaupunkiseutujen ja valtion keskeisten toimijoiden välillä. Kasvusopimuksia valmistellaan koko maassa suurimpien kaupunkikeskusten, valtion, korkeakoulujen, elinkeinokehitysyhtiöiden ja muiden keskeisten toimijoiden kesken. Sopimuksilla tähdätään koko maan talouskasvun vauhdittamiseen ja kansallisen innovaatiostrategian toteuttamiseen.

Kysyntä-, käyttäjä- ja työelämälähtöistä innovaatiotoimintaa edistetään rakentamalla julkisille palveluille kuntien, valtion ja muiden toimijoiden yhteistyöllä kehittämissympäristöjä ja luomalla edelläkävijämarkkinoita. Maaseutumaisilla alueilla tarvitaan aktiivisia toimijoita rakentamaan paikallisia innovaatioyhteisöjä ja yhdistämään paikallinen osaaminen laajempiin tieto- ja osaamisverkostoihin sekä resursseihin.

Yrittäjyyttä, alkavaa yritystoimintaa ja innovaatiotoimintaa sekä potentiaalisten yritysten kasvua ja kansainvälistymistä tuetaan laadukkaalla yritysneuvonnalla ja tarjoamalla subventoituja pk-yritysten osaamista kehittäviä asiantuntija- ja koulutuspalveluja maanlaajuisesti. Laadukkaan yritysneuvonnan saatavuudesta huolehditaan eri alueilla sekä vahvistetaan koulutuksen työelämäyhteyksiä ja yrittäjyyskasvatusta kaikilla koulutuksen asteilla. Alueiden ja seutujen yrityspalvelujen rooleja, työnjakoa ja resurssien suuntaamista selkeytetään seudullisilla yrityspalvelusopimuksilla. Erityisesti maaseudulla tarvitaan monipuolisia ja joustavia yrittäjyyden muotoja, kuten osuustoimintayrittäjyyttä ja monialaista yrittäjyyttä.

Palvelutuotanto on merkittävä kansantalouden kasvun tekijä. Suomessa on vahvaa osaamista, jonka hyödyntämistä uusien menestystuotteiden ja -palvelujen synnyttämiseksi on tehostettava. Globaaleilla markkinoilla esimerkiksi korkean teknologian tuotteiden yhdistämisellä palvelukonsepteihin on suuria mahdollisuuksia. Palveluliiketoiminta, jossa hyödynnetään alueiden vahvuuksia esimerkiksi virkistyksessä, terveyden edistämisessä, matkailussa, kulttuuri-toiminnassa ja elämyksellisyydessä, vahvistaa alueiden elinkeinoperustaa.

Matkailu on merkitykseltään kasvava ala. Suomi pyrkii erikoistumaan alueiden ominaispiirteitä hyödyntäviin matkailupalveluihin. Erityisinä vahvuuksina ovat luonto ja siihen liittyvät aktiviteetit, suomalainen kulttuuri ja elämäntavat sekä ainutlaatuinen asema Venäjän naapurina. Matkailun kehittämisessä kiinnitetään erityistä huomiota keskittymien ja -verkostojen vahvistamiseen, yritysten kasvun ja kehittämisen vauhdittamiseen sekä matkailualueiden infrastruktuurin parantamiseen.

Kulttuurin ja luovien alojen mahdollisuuksia tulee hyödyntää eri politiikkaloikoilla kaikilla hallinnon tasoilla. Luovilla aloilla on uusia liiketoimintamahdollisuuksia, joihin pyritään kannustamaan kasvavilla rahoituspanostuksilla ja alan erityispiirteiden huomioimisella. Luovien alojen elinkeinotoiminnan ja viennin mahdollisuuksia vahvistetaan mm. tuote- ja palvelukehityksen avulla. Kulttuuri- ja

liikunta-alan palvelujen, luovien alojen kehittämistoimien ja suur tapahtumien vaikutusta alueiden kilpailukykyyn ja elinvoimaan vahvistetaan.

Vihreällä kasvulla tavoitellaan talouden kestävä kehitymistä siten, että ehkäistään ympäristön kuormitusta, luonnon monimuotoisuuden vähenemistä ja kestävä tontä luonnonvarojen käyttöä. Kehitys tarjoaa uusia mahdollisuuksia ympäristöystävällisen teollisuuden, työn ja teknologian kehittämiseksi koko maassa. Julkisen hallinnon rooli rajoittajasta mahdollistajaksi on biotalouden kehittämisessä keskeistä.

Kestävä kehittäminen on nostanut esiin tarpeen panostaa uusiutuvaan energiaan, vihreään liikenteeseen, ekomatkailuun, ekorakentamiseen, cleantech-toimialaan, kestävään jätteenkäsittelyyn ja vesitalouteen, kestävään maa- ja metsätalouteen sekä energia- ja materiaalitehokkaiden tuotteiden tuotantoon ja niihin liittyviin palveluihin. Uusiutuviin luonnonvaroihin perustuva talous edellyttää kaupunki- ja maaseutualueiden vuorovaikutusta, voimavarojen yhdistämistä sekä monien toimijoiden erisuuntaisten intressien ja arvojen yhteensovittamista. Kannattava liiketoiminta edellyttää toimintaketjun parempaa hallintaa sekä yhteistyön tiivistämistä yritysten, tutkimuslaitosten ja kehittämis- ja asiantuntijaorganisaatioiden välillä.

Ruonan tuotannon ja elintarviketalouden merkitys kasvaa Suomessa pitkällä aikavälillä. Tämä perustuu Suomen luontaisiin vahvuuksiin, kuten puhtaaseen maaperään ja runsaisiin vesivaroihin. Ruonan alkuperä sekä tuottamisen ja kuluttamisen vastuullisuus ovat tulevaisuuden kilpailutekijöitä. Alueellisiin lähiruokajärjestelmiin liittyviä liiketoimintakonsepteja kehitetään.

Metsät ovat tärkeä osa maaseudun asuin- ja virkistysympäristöä sekä suomalaista kulttuuria. Metsäraaka-aineiden ja metsien tarjoamien aineettomien palvelujen uudenlaista kestävä käyttöä edistetään panostamalla tähän liittyvään tutkimus- ja tuotekehitykseen. Luonnon-, maiseman- ja ympäristönhoidon liiketoimintakonsepteja kehitetään ja lisätään metsiin perustuvaa yrittäjyyttä sekä eri toimijoiden välistä yhteistyötä.

Työ- ja elinkeinoministeriössä on käynnistetty strategisena kärkihankkeena Metsäalan strateginen ohjelma. Hallituskauden mittaisessa ohjelmassa toteutetaan metsäalan kilpailukykyä ja uudistumista edistäviä muutosprosesseja sekä seurataan ja ennakoidaan alan muutoksia. Ohjelmalla koordinoidaan eri hallinnonalojen ja sektoreiden yli meneviä toimenpiteitä. Lisäksi kansallinen metsäohjelma ja alueelliset metsäohjelmat luovat perustaa luonnonvaratalouden suunnittelulle ja edistämislle.

Maaperän monipuoliset mineraalivarannot tarjoavat mahdollisuuksia kaivostuominnan kehittymislle ja uuden liiketoiminnan syntymislle monilla alueilla. Kaivosalan osaamisesta tehdään Suomen painopiste EU:n elinkeinopolitiikassa ja vaikutetaan aktiivisesti EU:n päätöksiin. Alan kasvussa on otettava huomioon ympäristön kestävyys, alueen asukkaiden hyvinvointi, infrastruktuuri, työvoiman koulutustarpeet ja palvelut. Kaivannaisteollisuudessa tuote- ja teknologinen kehitys ovat tärkeässä asemassa.

Saaristossa sekä syrjäisillä ja harvaan asutuilla alueilla on paljon elinkeinopoliittista potentiaalia, erityisesti matkailussa sekä kulttuuri- ja liikuntapalvelujen

kehittämisessä. Elinkeinojen kehittäminen näillä alueilla edellyttää, että mahdollisuudet elinkeinojen harjoittamiseen kuten asumiseen, liikkumiseen, nopeiden tietoliikenneyhteyksien käyttöön sekä peruspalvelujen saantiin ovat kunnossa.

Koulutuksella osaavaa työvoimaa

Monipuolisella ja korkeatasoisella koulutuksella luodaan edellytyksiä osaamisen, innovatiivisuuden, luovuuden ja uudistumisen vahvistamiselle kaikilla alueilla. Elinkeinorakenteen uudistumisen myötä osaamisen laadulliset ja määrälliset vaatimukset muuttuvat nopeasti. Tämän vuoksi on tärkeää vahvistaa yliopistojen, ammattikorkeakoulujen, lukioiden ja ammatillisten oppilaitosten yhteistyötä alueidensa yritysten ja innovaatiotoiminnan keskeisten toimijoiden kanssa. Näin luodaan edellytyksiä alueellisten työmarkkinoiden pitkän aikavälin osaamistarpeisiin vastaamiseen ja kaiken työvoiman työllistymiseen.

Koulutuksen ennakkoinnilla ohjataan koulutuksen ja tutkintojen rakenteita, sisältöjä sekä määrällistä tarjontaa vastaamaan työelämän ja yhteiskunnan muuttuvia tarpeita. Oppilaitosverkkoa sopeutetaan väestönkehitykseen ja ennakoitavissa olevaan työvoimatarpeeseen samalla kun koulutuksen saataavuus ja sivistyksellinen yhdenvertaisuus maan kaikissa osissa turvataan.

Perusopetuksen laatua kehittämällä varmistetaan kaikille mahdollisimman laaja yleissivistys, mahdollisuus oppimiseen sekä luovuuden, osaamisen ja erilaisten lahjakkuuksien kehittämiseen. Kuntien vastuuta perusopetuksen päättävien nuorten ohjauksesta vahvistetaan.

Vapaan sivistystyön aseman turvaamisella varmistetaan nuorten koulutuksellisia mahdollisuuksia. Kansanopistojen koulutusmahdollisuudet edistävät osaltaan nuorten opiskeluintoa ja estävät myös syrjäytymiskehitystä tilanteessa, jossa nuoret eivät ole muutoin päässeet jatkamaan peruskoulun jälkeisiin opintoihin.

Lukioiden rahoituspohjan uudistamisella ja etäopetusta hyödyntämällä turvataan ikäluokkien pienentyessä lukiokoulutuksen laatu ja alueellinen saavutettavuus. Toisen asteen ammatillisella koulutuksella tuotetaan korkeatasoista ammattiosaamista työelämän tarpeisiin. Ammatillisen koulutuksen riittävä tarjonta varmistetaan ja se kohdennetaan alueellisen tarpeen mukaan.

Ammattikorkeakoulujen rakenneuudistuksessa huomioidaan alueiden elinkeinoelämän tarpeet ja positiivisen aluekehityksen vahvistaminen. Erityisesti painotetaan työelämän tarvitsemaa korkeatasoista osaamista sekä tuotanto- ja palveluinnovaatioiden kehittämistä tukevien koulutus- ja kehittämispalvelujen tuottamista alueen elinkeinoelämälle. Tässä tulee toimia tiiviissä yhteistyössä myös toisen asteen ammatillisen koulutuksen kanssa. Ammatikorkeakoulujen rahoituksessa lisätään tutkimus- ja kehittämistoiminnan osuutta ja vahvistetaan niiden erikoistumista.

Jokaisessa maakunnassa tulee toimia yksi tai useampi korkeakoulu. Korkeakoulujen nykyistä toimipisteverkkoa kootaan riittävän laajoiksi, laadukkaiksi ja innovatiivisiksi osaamisympäristöiksi. Korkeakoulujen strategista yhteistyötä alueensa

muiden toimijoiden kanssa lisätään innovaatioympäristön kehittämisessä alueiden osaamisalat ja erikoistumistarpeet huomioiden. Korkeakoulutuksen tehokkuutta, vaikuttavuutta ja kansainvälistymistä vahvistetaan.

Korkeakoulutuksen laadun parantamiseksi ja toisen asteen koulutuksen alueellisen kattavuuden turvaamiseksi edistetään oppilaitos- ja korkeakoulurajat ylittävää tilojen, tukipalvelujen ja opettajaresurssien yhteiskäyttöä. Kaikille opiskelijoille turvataan laadultaan tasavertainen koulutus ja opintoja tukevat palvelut opiskelupaikkakunnasta riippumatta.

Aikuiskoulutusorganisaatioiden rooli alueellisessa kehittämisessä on vahvistunut niiden työelämän kehittämis- ja palvelutehtävän myötä. Aikuiskoulutuksen avulla pyritään turvamaan työvoiman saatavuus ja osaaminen, huolehtimaan koko aikuisväestön koulutus- ja sivistysmahdollisuuksista sekä vahvistamaan yhteiskunnan eheyttä ja tasa-arvoa. Elinikäistä oppimista edistetään siten, että kaikilla on mahdollisuudet uuden oppimiseen ja osaamisen täydentämiseen koko elämänkaaren ajan.

Kansalaisopistot ovat maan eri osissa keskeisiä kulttuuri-, harrastus ja aikuiskoulutuspalvelujen tarjoajia. Kansalaisopistoverkoston alueellista toimivuutta lisätään.

Maahanmuuttajien kiinnittymistä suomalaiseen työelämään vahvistetaan kaikin keinoin. Tavoitteena on maahanmuuttajien työllisyysasteen nostaminen ja työttömyyden puolittaminen. Eriyistä huomiota kiinnitetään niihin ryhmiin, joiden työllisyysasteet ovat matalat. Maahanmuuttajien kotoutumista, työllistymistä sekä aiemmin hankitun osaamisen uudistamista edistetään koulutuksen, kulttuurin ja liikunnan keinoin. Maahanmuuttajien kotouttamiseen liittyvän kielikoulutuksen tasoa parannetaan ja laajuutta lisätään niin, että koulutus antaa todelliset valmiudet osallistua mm. maahanmuuttajien ammatilliseen koulutukseen valmistavaan koulutukseen. Maahanmuuttajien keskipitkän ja pitkän aikavälin työvoima- ja koulutustarpeista laaditaan tarkempia valtakunnallisia ja alueellisia tavoitteita.

Kestävää kasvua ja työllisyyttä

Osaavan työvoiman saatavuus ja toimivat työmarkkinat ovat alueilla elinkeinoelämän keskeisiä toimintaedellytyksiä. Työvoiman saatavuudessa on suuria toimialoittaisia ja alueellisia eroja. Suomen kilpailukyvyn kannalta on tärkeää, että alueellisia eroja työttömyysasteessa ja työllisyysasteessa vähennetään voimakkaasti sekä parannetaan työvoiman alueellista kohtaantoa. Eriyistä huomiota kiinnitetään nuorten tukemiseen.

Kestävän kasvun ja työllisyyden aikaansaamiseksi edistetään yrittäjyyttä, kehitetään koulutusta ja tuetaan työurien pidentymistä. Työelämän laadun ja työhyvinvoinnin kehittämiseksi laaditaan työelämän kehittämisstrategia. Hyviä käytäntöjä välitetään ja siirretään käyttöön maan eri osien välillä sekä kansalliselle tasolle.

Työvoimakoulutuksen ja ammatillisen koulutuksen tarjonnassa otetaan huomioon eri toimialojen ja ammattien työvoiman kysyntä ja alueelliset tarpeet. Työelämän

ja koulutuksen kohtaantoa parannetaan toteuttamalla työvoima- ja koulutustarpeiden alueellista ennakointia erityisesti maakuntien liittojen kanssa sekä lisäämällä koulutuksen ja työelämän yhteistyötä. Uusia valtakunnallisia, alueellisia ja paikallisia työllisyyttä edistäviä toimintatapoja edistetään räätälöidyin toimenpitein ja erilaisilla sopimusmenettelyillä.

Nuorten työttömyys vaihtelee talustilanteen mukaan voimakkaammin kuin muun väestön. Työttömyyden negatiivisten vaikutusten katsotaan olevan erityisen haitallisia juuri nuorten kohdalla. Alueiden uusiutumisen vahvistamiseksi huolehditaan nuorten työllistymisestä, yhteiskuntaan kuulumisesta ja syrjäytymisen ehkäisemisestä. Vuoden 2013 alusta lukien toteutetaan yhteiskuntatakuu niin, että jokaiselle alle 25-vuotiaalle nuorelle ja alle 30-vuotiaalle vastavalmistuneelle tarjotaan työ-, harjoittelu-, opiskelu-, työpaja- tai kuntoutuspaikka viimeistään kolmen kuukauden kuluessa työttömäksi joutumisesta. Yhteiskuntatakuun toteutumista tuetaan alueellisella yhteistyöllä. Lisäksi kuntien vastuuta perusopetuksen päättävien nuorten ohjauksesta vahvistetaan. Jotta tämä olisi mahdollista, sähköiset seuranta-järjestelmät tulee saada toimiviksi. Etsivää nuorisotyötä ja nuorten työpajatoimintaa edistetään ja toimintaa kehitetään koko maan kattavaksi.

Työelämän ulkopuolella olevien ryhmien kuten osatyökykyisten ja maassa jo olevien maahanmuuttajien työvoimapotentiaalin hyödyntämiseksi kohdennetaan erityistoimia. Myös eläkeikäisillä on paljon osaamista ja resursseja, jota voidaan saada mukaan työelämään ja yrittäjyyteen. Eri ikäluokkien työllistymistä ja työssä jaksamista sekä pitkäaikaistyöttömien ja osatyökykyisten aktivoimista työmarkkinoille tuetaan kehittämällä työelämän laatua ja joustoja. Valtion ja kuntien välistä yhteistyötä pitkäaikaistyöttömyyden alentamisessa kehitetään hallituskauden mittaisella, vuonna 2012 aloitettavalla kuntakokeilulla. Työvoiman palvelukeskustoiminnan lakisääteistäminen ja ulottaminen koko maahan toteutetaan vuodesta 2014 alkaen.

Työ- ja elinkeinoministeriössä on käynnistetty strategisena kärkihankkeena Rakennemuutos ja työmarkkinoiden toimivuus -strateginen ohjelma. Ohjelmassa arvioidaan työvoimapolitiikan sisältöä ja rakenteiden toimivuutta sekä tehdään sitä koskevia kehittämisehdotuksia. Keväällä 2012 hallitus tekee ohjelman pohjalta periaatepäätöksen, jossa määritellään työpoliittiset linjaukset sekä työvoimapolitiikan sisällön ja rakenteiden kehittämisen suuntaviivat.

Tuottavuuden nostamiseksi ja työelämän laadun parantamiseksi panostetaan työntekijöiden osaamisen kehittämiseen. Laadullisesti kestävää tuottavuuden kehittämistä tarvitaan kaikilla toimialoilla ja kaikilla työpaikoilla. Työntekijöiden työkyky ja -hyvinvointi ratkaisevat sen, miten kauan työssä jaksetaan, ja voidaanko tyouria pidentää. Tärkeää on edistää sellaisia toimintatapoja, jotka perustuvat henkilöstön jatkuvaan laajaan osallistamiseen, aloitteellisuuden ja luovuuden hyödyntämiseen sekä johdon ja henkilöstön yhteistoiminnan kehittämiseen. Työelämää on kehitettävä vastaamaan ihmisten elämänkaarta.

Työ- ja elinkeinoministeriön johdolla valmistellaan työelämän kehittämisstrategia. Sen jälkeen käynnistetään työpaikoille suunnattu laaja kansallinen yhteistyöhanke,

jonka osana Tekes käynnistää erillisen työorganisaatioiden kehittämissuunnitelman eri aloja ja erikokoisia yrityksiä varten. Osana strategia- ja ohjelmatyötä etsitään alueellisesti sopivia ratkaisuja alueellisten ja paikallisten toimijoiden kanssa. Työelämän laadun ja tuottavuuden kehittämissuunnitelma viedään yrityksiin osana tarjolla olevia alueellisia ja paikallisia yrityssuunnitelmia.

Työperäistä maahanmuuttoa ja maahanmuuttajien työllistymistä edistetään alueellisten työmarkkinoiden ja alueiden tunnistamien tarpeiden pohjalta.

Uusiutuva energia ja kestävä luonnonvarojen käyttö

Ilmastotavoitteiden saavuttamiseksi investointeja ohjataan uusiutuvaan energiantuotantoon ja energiatehokkuuden parantamiseen. Perinteisen energiateknologian rinnalle kehitetään kasvua tuovia uusiutuvia lähteitä käyttäviä hajautettuja energiajärjestelmiä. Kestävän kehityksen teknologiat ja energiaratkaisut, ekotehokkuus ja vähäpäästöiset prosessit antavat mahdollisuuksia uudentyyppisille liiketoimintakonsepteille, vahvistavat yrittäjyyden toimintaedellytyksiä ja luovat työmahdollisuuksia koko maassa.

Tavoitteena on, että Suomi nostetaan johtavaksi luonnonvarojen ja materiaalien kestävästi, taloudellisesti sekä innovatiivisesti hyödyntämisen ja osaamisen maaksi nojautuen alueiden erilaisiin luonnonrikkauksiin. Tämä avaa myös suuria mahdollisuuksia viennin kehittämiseen.

Uudistuvan energian tuotannossa hyödynnetään luonnonvaroja mm. tehostamalla tuuli- ja ohjausjärjestelmiä. Uusilla energiaratkaisuilla vahvistetaan elinkeinojen ja yrittäjyyden toimintaedellytyksiä ja synnytetään työmahdollisuuksia erityisesti maaseudulle. Tehokas hajautettu energiantuotanto edellyttää toimivaa infrastruktuuria koko maassa.

Puuperäisen energian, jättepolttoaineiden, lämpöpumppujen, biokaasun ja tuulienergian käyttöä lisätään voimakkaasti. Erityisesti panostetaan metsäbiomassan ja tuulivoiman kestävästi hyödyntämiseen. Koska metsäbiomassan hyödyntämiseen perustuvat markkinat ovat vasta muotoutumassa, valtion tulee kiinnittää huomiota markkinoiden toiminnan tehostamiseen. Tuulivoimarakentamista ohjataan ympäristön ja talouden kannalta optimaalisille paikoille ja selvitetään tuulivoiman hyväksyttävyyden parantamiseksi tarvittavat toimintamallit.

Valtio kannustaa ja tukee uusiutuvan energian osuuden lisäämistä suurten kaupunkien energiantuotannossa. Kaupunkiseutujen ilmasto- ja energiapolitiittisten strategioiden laadintaa ja niiden toteuttamista edistetään.

Energiatehokkuuden edistämiseksi korostetaan alueellisten toimijoiden yhteistyötä ja kansallista verkostoitumista. Energia- ja materiaalitehokkuutta parannetaan käyttämällä luonnonvaroja tehokkaammin ja ehkäisemällä jätteiden syntyä sekä lisäämällä jätteiden materiaali- ja energiahyötykäyttöä. Jätteiden hyötykäyttö tarjoaa mahdollisuuksia myös uudelle yritystoiminnalle.

Energialouheen ja ravinteiden kiertoon liittyviä kasvua tuovia hajautettuja bionalouden järjestelmiä kehitetään. Ympäristöjärjestelmien sekä materiaali- ja

energiatehokkuuskatselmusten käyttöönottoa yrityksissä edistetään ja materiaalien käytön logistiikkaa ja seurantaa kehitetään. Julkisen sektorin yhteiskuntavastuuta parannetaan mm. tekemällä kestäviä hankintoja ja vähentämällä oman toiminnan ympäristöjalanjälkeä. Energia- ja luonnonvarastrategiat, ml. jätteiden hyötykäytön lisääminen, tulee sisällyttää osaksi maakunnallista suunnittelua.

Puhdas, monimuotoinen luonto, puhtaat vedet ja luonnonvarojen rikkaus ovat suomalaisten alueiden vetovoimatekijöitä. Luonnonvarojen kestävää hyödyntämistä edistetään kansallisen luonnonvarastrategian pohjalta. Luonnon monimuotoisuuden ylläpitäminen, pinta- ja pohjavesien ja muun ympäristön hyvän tilan saavuttaminen sekä luontomatkailun ja luonnon virkistyskäytön edistäminen luovat edellytyksiä hyvälle elinympäristölle, maaseutuasumiselle, uusiutuvalle elinkeinorakenteelle sekä luonnon virkistyskäytölle.

Suomen luonnon suojelun ja kestäväen käytön tavoitteena on luonnon monimuotoisuuden köyhtymisen pysäyttäminen vuoteen 2020 mennessä. Vesien hyvä tila vuoteen 2015 mennessä on puolestaan laajassa yhteistyössä valmisteltujen vesienhoitosuunnitelmien tavoitteena.

3.2 Edistetään väestön hyvinvointia

Elinvoimaiset kunnat ja palvelujen saatavuus

Koko maata koskevan kuntauudistuksen tavoitteena on vahvoihin peruskuntiin pohjautuva kestävä ja elinvoimainen kuntarakente. Uudella kuntarakenteella pyritään turvaamaan laadukkaat ja yhdenvertaiset kunnalliset palvelut koko maassa.

Vahva peruskunta muodostuu luonnollisista työssäkäyntialueista ja on riittävän suuri järjestääkseen itsenäisesti peruspalvelut. Vahva peruskunta kykenee myös vastaamaan yhdyskuntarakenteiden hajautumiskehitykseen kasvupaineisissa keskuksissa ja tekemään tuloksellista elinkeinopolitiikkaa. Vahvoilla peruskunnilla on edellytykset pitää huolta hyvinvointipalveluista ja luoda edellytyksiä kunnan elinvoiman vahvistamiselle ja demokratian toteuttamiselle.

Väestön ikääntyminen, lisääntyvä palvelutarve sekä julkisen talouden vakauttaminen edellyttävät alueilla hyvinvointipalvelujen tuottavuuden, tuloksellisuuden ja vaikuttavuuden parantamista. Sosiaali- ja terveydenhuollon palvelurakennetta uudistetaan palvelujen yhdenvertaisen saatavuuden varmistamiseksi.

Kuntauudistuksessa otetaan huomioon alueiden erilaisuus, kuten kasvukeskusten erityispiirteet, harva asutus, pitkät etäisyydet, saaristoisuus ja kielelliset olosuhteet selvittämällä kullekin alueella tarkoituksenmukainen kunta- ja palvelurakenne. Syrjäisten alueiden palvelut turvataan kokoamalla palvelut riittävän suuriksi kokonaisuuksiksi vastuukuntamallilla.

Valtionosuusjärjestelmä uudistetaan osana kuntauudistusta. Valtionosuusuudistuksen valmistelu käynnistyy syksyllä 2012 ja tavoitteena on saada uusi valtionosuusjärjestelmä voimaan vuoden 2015 alusta alkaen.

Sosiaali- ja terveydenhuollon palvelurakennemuutoksen toteuttamiseksi säädetään sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämistä, rahoitusta, kehittämistä ja valvontaa koskeva laki. Sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämislain ja muiden sektorilakien valmistelu sovitetaan yhteen kuntauudistukseen sekä aikataulullisesti että sisällöllisesti.

Palvelujen järjestäminen ja kehittäminen edellyttää kunnilta palvelumarkkinoiden strategista tarkastelua. Kuntien laatimissa palvelustrategioissa tulee tarkentaa ja konkretisoida palvelujen kehittämistä ja tuottamista koskevat linjaukset. Elinkeinopoliittisen näkökulman kytkeminen palvelujen järjestämiseen edellyttää kuntien sosiaali- ja terveystalouden ja elinkeinopoliittisesta vastaavien toimijoiden sekä alueen yritysten ja järjestöjen tiivistä yhteistyötä. Kuntien oman toiminnan ja tuotannon tuottavuutta edistetään hallitusohjelmassa mainitulla laajapohjaisella kuntatuottavuuden ja tuloksellisuuden kehittämiskampanjalla.

Työ- ja elinkeinoministeriön strategisena kärkihankkeena toteutetaan hyvinvointialan työ- ja elinkeinopoliittista kehittämisohjelmaa (HYVÄ). Hallituskauden mittaisella ohjelmalla edistetään hallitusohjelman tavoitteita hyvinvointipalvelujen tuloksellisuuden parantamiseksi ja palvelusektorin kehittämiseksi. Ohjelmaa toteutetaan yhteistyössä valtiovarainministeriön, sosiaali- ja terveysministeriön, opetus- ja kulttuuriministeriön, kuntasektorin, alan toimiala- ja yrittäjäjärjestöjen, henkilöstö- ja kansalaisjärjestöjen kanssa. Kehittämisen välineitä ovat TEM:n hallinnonalan keinot työvoima-, elinkeino- ja innovaatiopolitiikassa sekä aluekehittämisessä.

Palvelutarpeen kasvun hillitsemiseksi vahvistetaan ennaltaehkäiseviä ja varhaisen puuttumisen toimintamalleja. Terveyttä ja hyvinvointia edistäviä palveluja, kuten kulttuuri- ja liikuntapalveluja, tulee olla kaikkien saatavilla ja niitä tulee myös integroida osaksi sosiaali- ja terveystalouden palveluja ja työelämän kehittämistä.

Kansallinen sosiaali- ja terveydenhuollon kehittämisohjelma (KASTE II) käynnistetään hallitusohjelmassa mainituin painopistein. KASTE-ohjelma on yksi väline lisätä osallisuutta, terveyttä ja hyvinvointia sekä parantaa palveluiden laatua, vaikuttavuutta ja kaventaa alueellisia eroja.

Julkisen hallinnon ja julkisten palvelujen saatavuus turvataan kaikilla seuduilla kehittämällä yhteispalvelupisteiden verkostoa ja laajentamalla niiden palveluvalikoimaa sekä hyödyntämällä teknologisia ratkaisuja. Kaupan ja muiden palvelujen saavutettavuudessa tulee huomioida kaikkien väestöryhmien, myös autottomien ja ikääntyneiden tarpeet. Autottomien liikkumismahdollisuuksien parantamiseksi kehitetään uusia, hallinnonalojen rajat ylittäviä asiointiliikennetarkoituksia. Harvaan asuttujen alueiden kauppapalveluita turvataan kehittämällä uusia tapoja palvelujen tuottamiseen. Kulttuuri-, taidekasvatus- ja liikuntapalvelujen tarjoamiseksi kehitetään uusia palvelumuotoja ja -konsepteja.

Huolehtimalla riittävästä ja oikein suunnatusta koulutuksen tarjonnasta nuorille ja koulutusta vailla oleville aikuisille ehkäistään syrjäytymistä ja tuetaan ihmisten integroitumista yhteiskuntaan. Koulutus-, harrastus- ja osallistumismahdollisuuksilla on keskeinen merkitys sosiaalisten ja terveydellisten ongelmien ennaltaehkäisyssä.

Huolehditään sosiaalisesta kestävyydestä

Sosiaalisen syrjäytymisen ehkäiseminen on keskeinen haaste alueiden kehittämisessä sekä kaupungeissa että harvaan asutulla maaseudulla. Syrjäytymisen ja huono-osaisuuden parasta torjuntaa on ennalta ehkäisevä toiminta. Palvelujen vaikuttavuuden lisäämiseksi suunnataan enemmän resursseja alueellisesti ja palvelujärjestelmän nivelkohtiin. Erityisesti lasten ja nuorten hyvinvointia voidaan parantaa puuttamalla ongelmiin nopeasti sekä huolehtimalla koulutus-, kehittämis- ja osallistumismahdollisuuksista. Varhaista tukea ja syrjäytymistä ehkäiseviä toimintamalleja ja palveluja kehitetään pitkäjänteisesti.

Jokaisen on saatava elää, asua ja tehdä työtä terveellisessä, turvallisessa ja itsensä kehittämisen mahdollistavassa ympäristössä. Sosiaalisen kestävyuden toteutuminen vaatii avoimuutta, verkostoitumista, yhteistoimintaa ja sektorirajat ylittävää yhteistyötä sekä panostamista monikulttuurisuuteen ja rasisminvastaisuuteen.

Valtion ja kaupunkiseutujen välille luodaan sopimuksia, joissa sitoudutaan vahvistamaan kaupunkiseutujen sosiaalista kestävyyttä. Erityistä huomiota kiinnitetään kaupunkiköyhyyden ja sosiaalisen segregaaation vähentämiseen.

Kaupunkiseutujen kehittämisessä on harjoitettava positiivista erityiskohtelua. Määrärahoja kohdennetaan alueille, joilla on korkea työttömyys, paljon vuokralla asuvia ihmisiä ja korkea maahanmuuttajien osuus väestöstä.

Suurten ikäluokkien saavuttaessa eläkeiän senioriväestön osallistuminen työntekoon ja yhteisölliseen toimintaan vaatii uutta ajattelua ja mahdollistavia toimia. Eläköitymisen jälkeen monilla seniorikansalaisilla on voimia ja halua aktiiviseen toimintaan. Ikääntynyt väestö tarvitsee elinympäristöön, asuntoihin, työtiloihin ja yhteisöllisiin tiloihin ikääntymisen huomioivia ratkaisuja. Valtakunnallisena tavoitteena on sitoa eläköitymisiään saavuttaneet sukupolvet työikäisten sukupolviin sekä nuorten ja lasten elämäntilanteeseen.

Eri ihmisryhmien osallistumis- ja vaikutusmahdollisuuksiin oman alueensa kehittämisessä sekä lähidemokratian kehittämiseen kiinnitetään erityistä huomiota kuntarakenteiden muuttuessa. Toimivia horisontaalisen paikallistoiminnan muotoja, kuten toimintaryhmiä, kyläyhdistyksiä ja muita laaja-alaisesti paikallista kehittämistyötä tekeviä organisaatiota vahvistetaan ja luodaan niille keinoja vaikuttaa oman alueensa poliittiseen päätöksentekoon. Maaseutumaisten alueiden sosiaalisen kestävyuden edellytyksenä ovat toimivat lähipalvelut.

Hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen, ympäristöterveyshaittojen ehkäiseminen sekä eriarvoisuuden vähentäminen otetaan huomioon kaikessa yhteiskunnallisessa päätöksenteossa ja sisällytetään kaikkien hallinnonalojen ja ministeriöiden toimintaan. Tavoitteena on tehdä sellaisia päätöksiä, joiden avulla tuetaan ihmisten terveyttä ja elämänlaatua parantavia valintoja.

3.3 Turvataan hyvä elinympäristö ja kestävä aluerakenne

Laadukkaat elinympäristöt, eheä yhdyskuntarakenne

Alueiden kehittämisessä tavoitteena on väestön hyvinvointia tukevan ja laadukkaan elinympäristön luominen ja siitä huolehtiminen. Yhdyskuntarakenteen eheyttäminen ja toimivuuden parantaminen erilaisten alueiden ominaisuudet ja tuleva kehittyminen huomioiden on tässä yksi tärkeimpiä painopisteitä. Yhdyskuntarakennetta kehitetään siten, että palvelut ja työpaikat ovat hyvin eri väestöryhmien saavutettavissa.

Vetovoimaisuustekijöiden vahvistaminen ja niiden tunnetuksi tekeminen on tärkeää sekä työvoiman houkuttelemiseksi, että olemassa olevan väestön, erityisesti nuorten viihtymiseksi alueilla. Työntekijöiden arvostukset ja mielikuvat asuinpaikan suhteen ovat merkittävä tekijä yritysten sijaintipaikan valinnassa.

Ihmisten asuinpaikan valinnan perustana ovat arkielämän sujuvuuteen liittyvät tekijät kuten työmahdollisuudet, asuminen, palvelut, koulutus- ja kulttuuritarjonta, liikenneyhteydet, harrastusmahdollisuudet, vesi- ja energiahuolto sekä ympäristön terveellisyys, kulttuuriympäristö ja viihtyisyys, luontoyhteys ja turvallisuus.

Suurten kaupunkiseutujen yhdyskuntarakenteen eheyttäminen ja toimivuuden parantaminen on yksi tärkeimpiä painopisteitä ilmaston muutoksen hillitsemisessä, hyvinvoinnin turvaamisessa ja elinkeinoelämän toimintaedellytysten parantamisessa. Kestävällä yhdyskuntarakenteella turvataan kaupunkien ekosysteemipalvelut ja luonnon monimuotoisuuden säilyminen. Suurten kaupunkiseutujen yhdyskuntarakenteen eheyttämistä ja seudullisen maankäytön tehostamista edesautetaan laadukkaalla kaavoituksella, aiesopimuksilla sekä lainsäädännön muutoksilla. Maankäytön, asumisen ja liikenteen (MAL-politiikka) ratkaisuisissa palvelujen ja elinkeinojen ohjaus otetaan paremmin huomioon.

Asumistarpeiden ja asuntotarjonnan vastaamattomuus sekä asumisen kalleus ovat muodostuneet ongelmaksi varsinkin Helsingin seudulla ja suurimmissa kasvukeskuksissa. Keskeistä on jatkossa asuntomarkkinoiden tasapainottaminen mm. edistämällä asuntojen uustuotantoa. Kaupunkiseuduilla ja keskuksissa asuntorakentamista suunnataan hyvien joukkoliikenneyhteyksien varrelle ilmastopolitiikan päästövähennystavoitteiden ja yhdyskuntarakenteen taloudellisuuden edellyttämällä tavalla.

Kasvavilla kaupunkiseuduilla parannetaan erityisesti joukkoliikenteen palvelutasoa matkustajamäärien kasvattamiseksi ja yksityisautoilun vähentämiseksi.

Helsingin metropolialueen ja muiden suurimpien kaupunkien liikenneratkaisut ovat kansallisen kilpailukyvyn kannalta tärkeitä. Kaupunkiseutujen joukkoliikenteen palvelutasoa parannetaan ja riittävät liityntäpysäköintipaikat turvataan joukkoliikenteen käytön edistämiseksi.

Kaupunkien läheisen maaseudun kestävä yhdyskuntakehitys perustuu palvelukyysiin kyliin ja taajamiin, joiden kehittymistä voidaan edistää hyvällä maankäytön ja rakentamisen suunnittelulla. Niissä kylissä ja taajamissa, joissa on kasvua, uuden rakentamisen ja palvelujen tulee tukea nykyisten palvelujen toimintaa.

Elinvoimainen kulttuuriympäristö ja -perintö lisäävät yhteisöllisyyttä, vahvistavat alueen identiteettiä sekä houkuttelevat asukkaita ja matkailijoita. Harvaan asuttujen maaseutualueiden elinvoima perustuu luonnon kanssa vuorovaikutuksessa elämiseen, hoidettuun kulttuuriympäristöön ja pieniin paikallisyhteisöihin.

Elinympäristön turvallisuus edellyttää varautumista muuttuviin ilmasto- ja vesioloihin sekä onnettomuus- ja häiriötilanteissa nopea tiedonkulkua ja paikallisen ja alueellisen asiantuntemuksen saatavuutta. Vesi- ja energiahuollon peruspalveluista ja -turvallisuudesta pitää pystyä huolehtimaan myös erityistilanteissa kaikilla alueilla. Tulvariskin kasvu ja tuulisuuden lisääntyminen vaikuttavat maankäytön, asumisen ja rakentamisen käytäntöihin.

Alueiden sopeutumista ilmastonmuutokseen edistetään paikallislähtöisesti tunnistamalla kunkin alueen haavoittuvuustekijät, ympäristöön kohdistuvat muutokset ja riskit sekä valmisteltava suunnitelma niiden hallitsemiseksi. Sopeutuminen voi synnyttää paikallisyhteisöissä uudenlaista elinkeinotoimintaa esimerkiksi myrsky- ja tulvatuhojen korjaamiseen.

Toimiva alueiden verkosto

Aluerakennetta kehitetään monikeskuksisena ja verkottuvana sekä hyviin liikenneyhteyksiin perustuvana kokonaisuutena. Monikeskuksisuuden kannalta tärkeitä ovat eri puolilla maata sijaitsevat osaamisen ja taloudellisten toimintojen kaupunkiseudut vaikutusalueineen. Näitä keskuksia kehitetään aluerakenteen solmukohtina niin alueellisesti, kansallisesti kuin kansainvälisestikin.

Kestävien ratkaisujen aikaansaamiseksi liikennejärjestelmää kehitetään yhdessä aluerakenteen pitkän aikavälin kehittämislinjausten kanssa. Liikenneratkaisut kytketään osaksi elinkeinoelämän, talouden, työllisyyden ja alueiden kehittämistä. Tarvittaviin liikenneyhteyksiin varaudutaan kehittämällä ensisijaisesti olemassa olevia pääliikenneyhteyksiä sekä parantamalla ympäristöä vähän kuormittavien liikennemuotojen käyttöedellytyksiä. Liikenneverkon hyvä kunto ja kattavuus turvataan kestäväällä tavalla.

Monikeskuksisuuden vahvistaminen edellyttää kaupunkiseutujen verkottumista keskenään sekä työnjaon ja erikoistumisen edistämistä kunkin alueen sijaintiteijöihin, vahvuuksiin ja olosuhteisiin pohjaten. Monikeskuksisen aluerakenteen rinnalla tunnustetaan keskusten ulkopuolisten alueiden vahvuudet ja kehitetään erityyppisiä

maaseutualueita niiden edellyttämin keinoin. Maaseudun aluerakenne muodostuu toimivista kylistä ja haja-asutusalueesta. Harvaan asutussa Suomessa kaupunkiseutujen vuorovaikutusta maaseutualueiden kanssa tulee edelleen vahvistaa.

Ympäristöministeriö, työ- ja elinkeinoministeriö, liikenne- ja viestintäministeriö ja maa- ja metsätalousministeriö valmistelevat yhteistyössä maakuntien liittojen, suurten kaupunkien ja muiden sidosryhmien kanssa tavoitteellisen pitkän tähtäyksen aluerakenteen ja liikennejärjestelmän kehityskuvan. Samassa yhteydessä määritellään myös se, miten monikeskuisuutta voidaan tehokkaasti käyttää toimintojen suunnittelussa ja toteuttamisessa. Työssä huomioidaan yhteydet kansainvälisiin liikenneverkkoihin.

Tasapainoisen aluerakenteen kehittäminen edellyttää hyviä liikenneyhteyksiä keskusten välillä sekä kaikilla alueilla sellaista liikenteen peruspalvelutasoa, joka tyydyttää väestön ja elinkeinojen liikennetarpeet. Toimivan ja hyväkuntoisen kanta- ja paikallistieverkoston kehittämisellä ja riittäväillä resursseilla luodaan edellytyksiä asumiselle ja elinkeinotoiminnalle myös maaseutualueilla, jossa pääosa arjen matkoista tehdään henkilöautolla. Maaseudulla joukkoliikenteen olemassaolo on tärkeää erityisesti lapsille, nuorille ja vanhuksille.

Hallitus antaa liikennepoliittisen selonteon keväällä 2012. Siinä linjataan yli vaalikauden ulottuvat strategiset tavoitteet tulevien hankekokonaisuuksien pohjaksi ja valtakunnan keskeisten liikenneverkkojen kehittämiseksi. Työssä varmistetaan maankäytön, asumisen, liikenteen, palvelurakenteen, yhdenvertaisuuden, esteettömyyden sekä kestävä kehityksen huomioon ottaminen ja elinkeinoelämän ja aluekehityksen edellytykset.

Maakuntatasoisen ja kaupunkiseutujen liikennejärjestelmätyön tulee liittyä koor-dinoidusti koko valtakunnan tasolla tehtäviin liikennejärjestelmän kehittämislinjauksiin. Maakuntien ja kaupunkiseutujen suunnittelussa varaudutaan kansallisesti merkittäviin liikennehankkeisiin. Aluerakenteeseen, liikennejärjestelmän kehittämiseen ja alueidenkäyttöön liittyvää ylimaakunnallista yhteistyötä edistetään.

Suomen kilpailukyvyyn turvaamiseksi huolehditaan hyvistä ja toimivista yhteyksistä kaikkialle maailmaan. Elinkeinoelämän kilpailukyky edellyttää sujuvia kansainvälisiä yhteyksiä suurimpiin satamiin, lentokentille, rajanylityspaikoille ja suuriin teollisuuslaitoksiin. Suomen meriliikenteen kehittäminen ja kilpailukyvyyn takaaminen on ensiarvoisen tärkeää, sillä Suomen viennistä noin 90 prosenttia ja tuonnista noin 70 prosenttia hoidetaan meritse.

Suomen liikenneverkot kytketään entistä tiiviimmin osaksi Euroopan ja lähialueiden liikenneverkostoa. Uusien ja olemassa olevien väylien suunnittelu, rakentaminen ja kunnossapito toteutetaan ympäristön arvoja korostaen. Kuljetusketjut suunnitellaan ekotehokkaiksi.

Asukkaiden ja yritysten toimivat tietoliikenneyhteydet turvataan koko maassa edistämällä huippunopean laajakaistan tarjontaa ja käyttöä. Erillistoimenpitein varmistetaan, että riittävän nopea laajakaistatasoinen yhteys on yritysten toimipisteissä, oppilaitoksissa, kirjastoissa ja julkisissa palvelupisteissä myös harvaanasuilla ja syrjäisillä alueilla.

4 Aluekehittämisen erityiskysymykset

4.1 Rakennemuutoksiin vastaaminen

Hallitus reagoi ennakoivasti, nopeasti ja vaikuttavasti rakennemuutoksiin. Alueiden ja toimialojen suurissa ja äkillisissä rakennemuutostilanteissa käytetään erityistoimia uusien työpaikkojen luomiseksi ja sosiaalisen kestävyys-
den vahvistamiseksi.

Rakennemuutosongelmien hoidossa tarvittavia toimenpiteitä tehostetaan, kehitetään ja eriytetään tapauskohtaisesti hyödyntämällä tehokkaasti asiantuntijaverkostoja. Muutostilanteiden varalle laaditaan alueellisia ja paikallisia valmiussuunnitelmia. Yritysten ja kaupunkiseutujen vastuuta tukipaketin laatimisessa ja irtisanottavien uudelleen työllistymisen edistämässä korostetaan.

Rakennemuutoksen ennakointijärjestelmiä kehitetään vahvistamalla eri hallinnonalojen yhteistoimintaa ja ottamalla käyttöön uusia riskianalyysimenetelmiä.

Valtioneuvosto voi nimetä äkillisen rakennemuutoksen alueita ja toimialoja työllisyyden äkillisen heikkenemisen, yritysten lopettamisen ja irtisanomisten perusteella. Työ- ja elinkeinoministeriö on luonut äkillisten ja mittavien rakennemuutosongelmien hoitamiseen vakiintuneen toimintamallin. Kohdealueelle tehdyn tilanearvion jälkeen rakennemuutosten hoitamistoimet käynnistetään välittömästi ministeriön, paikallisten toimijoiden ja yritysten yhteistyönä.

Perinteisten sektorien, kuten metsäteollisuus, lisäksi rakennemuutos koskettaa entistä enemmän myös kasvusektoreita kuten teknologiateollisuutta ja meriteollisuutta, joissa tuotanto on voimakkaasti verkostoitunut ja alihankkijat toimivat useilla paikkakunnilla. Alan yritykset ovat vahvasti tutkimus- ja kehittämisen-
tensiivisiä ja sijaitsevat yleensä korkeakoulu- ja paikkakunnilla, jolloin rakennemuutoksen vaikutus kohtaa myös suurempia kaupunkialueita ja korkeasti koulutettua työvoimaa. ICT-alan rakennemuutoksen myötä kehitettiin Jyväskylän seudulla vuonna 2010 uudenlainen toimintamalli, jota voidaan soveltavasti käyttää myös muihin vastaavatyypisiin ongelmakohteisiin. Tulevien rakennemuutosten hoito edellyttää välittömästi käynnistettäviä ja aikaisempaa monipuolisempia toimintatapoja ja toimenpiteitä, koska esille nousevat ongelmat ovat luonteeltaan erilaisia ja uudentyyppisiä.

Rakennemuutoksen haasteisiin voidaan parhaiten vastata pitkäjänteisellä elinkeinorakenteen ja yritystoiminnan uudistamisella. Toisaalta tärkeää on ennakoida alueiden ja toimialojen tulevaa kehitystä, jotta mahdollisiin äkillisiin rakennemuutostilanteisiin voidaan varautua mahdollisimman aikaisessa vaiheessa. Lähitulevaisuuden kehitysnäkymien tunnistamiseksi ja tarvittavien ennakoivien toimien

kehittämiseksi tarvitaan alue- ja toimialapohjaisia asiantuntijaverkostoja, joissa on ELYjen, maakuntien liittojen, alan yritysten ja toimialajärjestöjen edustus.

4.2 Metropolialueen kilpailukyvyyn vahvistaminen

Helsingin metropolialueen merkitys koko kansantalouden kehityksessä on erittäin suuri. Tavoitteena on edelleen kehittää metropolialuetta kokonaisvaltaisesti koko maan kansantalouden veturina ja kansainvälisesti kilpailukyisenä alueena. Tämä edellyttää alueen palvelujen, kestävän yhdyskuntarakenteen, kaavoituksen, liikenne- ja tietoverkkojen, asumisen sekä elinkeinotoiminnan ja innovaatiotoiminnan kehitysedellytysten parantamista. Erityistä huomiota alueella kiinnitetään segregaaion ja kaupunkiköyhyyden estämiseen, koulutus- ja työllisyyspolitiikan vahvistamiseen sekä uusien, mm. kulttuuripoliittisten toimintamallien kehittämiseen maahanmuuttajataustaisen väestön kotouttamisen ja työllistämisen edistämiseksi.

Valtion ja alueen kaupunkien välistä aiesopimuskäytäntöä kehitetään edelleen ja sen sitovuutta ja vaikuttavuutta parannetaan.

Metropolialueen hallinnon rakenteiden kehittämistä koskevat kysymykset toteutetaan osana valtakunnallista kuntauudistusta. Kansainvälisen kilpailukyvyyn ja kasvupotentiaalin kannalta kunta- ja palvelurakennerekaisujen merkitys korostuu metropolialueella. Kuntauudistuksessa selvitetään metropolialueen tarkoituksenmukainen kunta- ja palvelurakenne sekä arvioidaan keskeisten ministeriöiden yhteistyönä tarve metropolialuetta koskevalle erilliselle laille.

Laajan Helsingin metropolialueen merkitys koko kansantalouden kehityksessä on keskeinen. Jotta alueen voimavaroja voidaan vahvistaa ja hyödyntää täysimääräisesti tarvitaan erillistä metropolipolitiikkaa. Metropolipolitiikalla vahvistetaan seudun kansainvälistä kilpailukykyä ja tasapainoista kehitystä koko maan suotuisan kehityksen edistämiseksi sekä metropoliseudun erityishaasteiden lievittämiseksi.

Julkisen sektorin resurssien turvaaminen ja toiminnan tehokkuus metropolialueella on tärkeää, koska alueen asukas- ja yritystiheys on maan suurin.

4.3 Suurten kaupunkiseutujen toimintaedellytysten turvaaminen

Suurten kaupunkiseutujen merkitys koko Suomen hyvinvoinnille ja kilpailukyvyille on keskeinen. Niiden kilpailukykyä kehitetään ja niille erityisiin haasteisiin vastataan valtion ja kaupunkien välisellä yhteistyöllä sekä paikalliset erityispiirteet ja strategiset valinnat huomioivalla kansallisella kehittämisellä.

Valtion ja suurten kaupunkien välille solmitaan aiesopimukset sekä kehitetään edelleen olemassa olevia aiesopimuskäytäntöjä. Erityistä huomiota kiinnitetään sopimuksien sitovuuteen ja vaikuttavuuteen. Sopimuksilla vahvistetaan suurten kaupunkien kilpailukykyä, edesautetaan yhdyskuntarakenteen eheyttämistä sekä

vahvistetaan kaupunkiseutujen sosiaalista kestävyyttä. Valtion ja suurten kaupunkiseutujen välistä sopimuspolitiikkaa kehitetään kaupunkipolitiikan yhteistyöryhmässä ja sen suurkaupunkijaostossa.

Sopimuspolitiikan tavoitteena on uudistaa elinkeinorakennetta sekä synnyttää korkean lisäarvon yrityksiä ja työpaikkoja, vahvistaa kaupunkiseutujen osaamisperustaa sekä kehittää suomeen vahvoja, kansainvälisen tason, osaamis- ja innovaatiokeskitymiä. Sopimuksilla edesautetaan yhdyskuntarakenteen eheyttämistä, kokonaisvaltaista yhdyskuntasuunnittelua, ympäristötehokasta maankäyttöä sekä kasvihuonekaasupäästöjen pienenemistä. Lisäksi parannetaan joukkoliikenteen toimintamahdollisuuksia ja palvelutasoa. Lisäksi sopimuksilla vahvistetaan kaupunkiseutujen sosiaalista kestävyyttä. Erityistä huomiota kiinnitetään kaupunkiköyhyyden ja sosiaalisen segregaaation vähentämiseen sekä nuoriso- ja pitkäaikaistyöttömyyden hoitamiseen.

4.4 Harvaan asuttujen alueiden kehittäminen

Tasapainoinen aluekehitys ja kansalaisten tasa-arvo edellyttävät vahvaa ja suunnattua kehittämistä harvaan asutuille alueille, jotka kattavat mosaiikkina yli puolet Suomen pinta-alasta ja joilla elää noin puoli miljoonaa vakituista asukasta. Kuten Euroopan unionin tasolla, tarvitsee harvaan asuttu alue myös kansallista, omista erityispiirteistään lähtevää politiikkaa, erilaisia ratkaisuja ja kehittämistoimia kuin muu Suomi.

Uhkana on harvaan asuttujen alueiden nopea taantuminen, joka tekee tyhjäksi monet elinkeinopotentiaalit. Kestävä biotalouden kehitys on osa kansantalouden kasvun kuvaa, mutta edellyttää toimivia rakenteita myös harvaan asutuilla alueilla. Vahvuudet liittyvät luonnon ja elinympäristön aineettomiin sekä luonnonvarojen aineellisiin voimavaroihin. Jotta näitä voimavaroja voidaan hyödyntää, tarvitaan alueella asukkaita ja työntekijöitä. Kestävä elinkeinotoiminta ja palvelujen tuottaminen tarvitsevat osaavaa työvoimaa. Harvaan asutun maaseudun elinehto on saavutettavuus: toimivat tietoliikenneyhteydet, perustiestön kunnossapito sekä muun infrastruktuurin toimivuus.

Huoltosuhteen heikentyessä tulee huolehtia siitä, että kylät ja kirkonkylät pysyvät houkuttelemaan nykyistä paremmin pysyviksi asukkaiksi sekä kantaväestöä että maahanmuuttajia. Tämä edellyttää kotouttamisen tehostamista, määrätietoista rakentamisen ja asumisen mahdollisuuksien kehittämistä sekä paikallisen kehittämistyön voimistamista.

Harvaan asuttujen alueiden elinvoimaisuus edellyttää saavutettavuutta, tietoliikenneyhteyksien toimivuutta, alueen kytkeytymistä kehittämisen ja oppimisen verkostoihin sekä paikallisiin ratkaisuihin perustuvaa monipuolista elinkeino- ja palvelurakennetta. Uudistuminen on välttämätöntä ja edellyttää julkisen ja yksityisen sektorin uudenlaista yhteistyötä, palvelujen hankintamenojen kehittämistä, innovointia sekä eri hallinnonalojen toisiaan tukevaa toimintaa. Muun muassa kansalaisten turvallisuus vaatii uusia julkisen sektorin ja kansalaistoimijoiden yhteistyöhön perustuvia ratkaisuja.

4.5 Itä- ja Pohjois-Suomen kehittäminen

Itä- ja Pohjois-Suomen pitkät etäisyydet ja harva asutus ovat suuria haasteita niiden elinkeinotoiminnan, asumisen ja palvelurakenteen sekä aluerakenteen kestäväälle kehittämiselle. Itä- ja Pohjois-Suomea varten valmistellaan selkeä strategia alueen voimavarojen ja potentiaalin hyödyntämiseksi kestäväällä tavalla sekä määritellään EU:n alue- ja rakennepolitiikan rooli tässä työssä.

Itä- ja Pohjois-Suomessa on runsaat metsä-, mineraali- ja muita luonnonvaroja, joiden merkitys globaalissa taloudessa on voimakkaassa kasvussa. Suomessa on näiden luonnonvarojen hyödyntämiseen liittyvää korkeatasoista osaamista ja laitevalmistusta. Lisäksi alueilla on suuret mahdollisuudet mm. matkailun ja talvi- ja kylmäteknologian kehittämiseksi. Matkailuelinkeinon paikallinen merkitys korostuu erityisesti syrjäisillä alueilla sijaitsevilla matkailukeskuksissa.

Alueiden elinvoimaisuutta voidaan vahvistaa tiiviillä yhteistyöllä Norjan, Ruotsin ja Venäjän Barentsin alueiden sekä koko arktisen alueen kanssa. Myös saamelaisen perinteisen elämäntavan, kielen ja kulttuurin tukeminen ja kehittäminen vahvistaa alueen elinvoimaisuutta ja on osa sen kestäväää kehittämistä

Voimavarojen hyödyntäminen ja potentiaalin käyttöönotto edellyttävät selkeää strategiaa ja erityistoimia. Itä- ja Pohjois-Suomen strategian valmistelu on aloitettu syksyllä 2011 ja se on toimeenpantavissa vuonna 2013. Strategiassa tunnistetaan alueen tarvitsemat erityistoimet ja otetaan huomioon mahdolliset ympäristövaikutukset. Siinä huomioidaan myös saamelaisten oikeudet alkuperäiskansana.

4.6 Pohjoisen ulottuvuuden hyödyntäminen

Itämeren alue, Barents ja arktinen alue sekä yleisemminkin Venäjä tarjoavat suomalaisille toimijoille suuria taloudellisia mahdollisuuksia, joihin on syytä tarttua aktiivisesti.

Suomen ja Venäjän yhteistyön tiivistämiseksi ja selkeyttämiseksi kansallinen Venäjä -toimintaohjelma päivitetään ja Venäjä-foorumien toimintaa kehitetään. Pietarin alueen läheisyyden, markkinoiden kehittymisen ja ostovoiman kasvun suomalaiselle elinkeinoelämälle tarjoamat merkittävät mahdollisuudet tulee ottaa huomioon Venäjä-ohjelman päivityksessä.

Yritysten mahdollisuuksia toimia Venäjällä parannetaan tarjoamalla niille palveluita ja asiantuntijaneuvontaa. Rajanylitysmuodollisuuksia yksinkertaistetaan ja helpotetaan. Suomen ja Venäjän pohjoisten alueiden välillä vahvistetaan yhteistyötä erityisesti energia- ja logistiikka-alojen sekä yhdyskunta- ja ympäristöinnovaatioiden ja -teknologian kehittämisessä.

Itämeri-strategian tunnettuutta parannetaan ja pohjoisen ulottuvuuden mukaisia toimia strategian toteuttamisessa vahvistetaan. Strategia ja sen toteutus otetaan huomioon seuraavan rakennerahistokauden 2014+ ohjelmissa.

Venäjän pohjoisten alueiden ja koko Barentsin alueen kansainvälinen painoarvo tulee kohoamaan. Pohjoisten alueiden energia- ja luonnonvarojen sekä uusien logististen mahdollisuuksien, kuten Koillisväylän hyödyntäminen, luovat uusia mahdollisuuksia myös Suomelle. Luoteis-Venäjällä on uudistettavana myös asumisen, yhdyskuntatekniikan, kaupunkien ja taajamien energiahuolto, vesi- ja ympäristöjärjestelmät sekä liikenteen infrastruktuuri. Näillä toimialoilla on suomalaisilla yrityksillä vahvaa osaamista. Mahdollisuuksien hyväksikäyttö edellyttää informaatiota mahdollisuuksista sekä yritysten yhteistoiminnan ja liiketoiminnan tukemista. Venäjän kulttuurin tunteudesta ja venäjän kielen osaamista edistetään vahvistamalla koulutusta koko maassa.

Venäjän mahdollisuuksien hyödyntäminen edellyttää rajanylityspaikkojen kehittämistä ja rajamuodollisuuksien tehostamista. Mahdolliseen viisumivapauden toteuttamiseen on varauduttava luomalla sille tarvittavat edellytykset rajanylityspaikkoja ja viranomaisresursseja kehittämällä. Lisäksi on kehitettävä myös tarvittavia liikenneyhteyksiä Barentsin alueelle. Tulevassa liikennepoliittisessa selonteossa onkin käsiteltävä myös tarvittavat liikenne- ja logistiikkayhteydet Luoteis-Venäjälle.

Venäjän ja Suomen välisessä lähialueyhteistyössä viranomaisten läsnäolo, aktiivisuus ja tiedonhankinta Venäjän markkinoilla on tärkeää. Yhteistyössä on oltava laaja-alainen lähestymisnäkökulma hyvinvoinnin lisäämiseksi sekä lähialueiden sosiaalis-taloudellisen ja koulutus- ja kulttuurialan kehityksen edistämiseksi. Tämä edellyttää aluehallintoviranomaisten, maakuntien liittojen ja suurimpien kaupunkien tiivistä yhteistyötä.

Venäjä antaa mahdollisuuksia myös suomalaisille matkailu- ja ohjelmapalveluyrityksille laajentaa kansainvälistä toimintaa Venäjällä. Tämä edellyttää yhteistyön kehittämistä venäläisten majoitus- ja ohjelmapalveluyritysten sekä viranomaisten kanssa. Suomen matkailua kehitetään lisäämällä yhteistyötä ja kehittämispanostuksia sekä korostamalla Pohjois-Euroopan matkailullista potentiaalia osana Euroopan matkailun kehittämistä ja pohjoisen ulottuvuuden kulttuurikumppanuuden toimeenpanoa. Venäjänkielistä markkinointia tehostetaan.

Pohjoismaiden ministerineuvostolla (PMN) on vahvistetut suuntaviivat alueelliselle yhteistyölle Luoteis-Venäjän ja Baltian maiden kanssa. Toiminnoissa pyritään huomioimaan synergiamahdollisuudet EU:n Itämeri-strategian ja Pohjoisen ulottuvuuden politiikan kanssa. Tämä on Suomen kannalta tärkeää, sillä näin voidaan edistää strategian toteutusta koko maassa ja erityisesti Itä- ja Pohjois-Suomen rakennerahasto-ohjelmissa. Itämeren alueen rajat ylittävät yhteistyöohjelmat tulee kaudella 2014+ sitoa selkeästi tukemaan strategian mukaisia tavoitteita.

Suomelle on tärkeää jatkaa Venäjän kanssa sellaista ympäristöyhteistyötä, jolla parannetaan Suomenlahden ja Itämeren tilaa, vähennetään ympäristöriskejä ja rajat ylittäviä negatiivisia ympäristövaikutuksia. Tähän liittyy osaltaan EU:n ja Venäjän ympäristöyhteistyön tukeminen. Tällä on myös merkittävä taloudellinen ulottuvuus, joka voi samalla tukea elinkeinotoimintaa Suomen ja Venäjän rajanläheisillä alueilla.

Arktisen alueen kehittämisessä on otettava huomioon ympäristönäkökulma, inhimillinen kehitys, saamelaiskäräjien osallisuus ja arktisen neuvottelukunnan rooli.

5 Aluekehittämisyjärjestelmän vahvistaminen

Alueilla tapahtuva yhteinen tahdonmuodostus ja sitoutuminen yhteisiin tavoitteisiin ovat edellytyksiä alueiden kehittämiseksi. Olennaista on sektorirajat ylittävä toiminta sekä julkisen, yksityisen ja kolmannen sektorin yhteistyö kaikilla aluetasoilla ja kansallisesti.

Aluekehittämisyjärjestelmään vaikuttavat lähivuosina kuntauudistus ja sen osana mahdolliset ratkaisut Kainuun hallintokokeilusta ja metropolialueen hallinnosta sekä suurten kaupunkien aiesopimukset. Lisäksi koko järjestelmän tarkistamistarpeita voi syntyä seuraavan EU:n rakennerahastokauden ratkaisusta. Myös mahdolliset muutokset maakuntajaoissa voivat tuoda tarpeita tarkistaa suunnittelun käytäntöjä.

Hallituskauden aikana toteutetaan aluekehittämisyjärjestelmän kokonaisarviointi.

5.1 Alue- ja paikallistaso

Hallitusohjelman mukaisesti valtion keskushallinnon ohjausjärjestelmää suhteessa aluehallintoon selkeytetään ja yhdenmukaistetaan. Valtion voimavarojen käytön vaikuttavuutta parannetaan varmistamalla, että eri sektorit ja toimijat toimivat aluekehittämisessä samansuuntaisesti.

Valtion alue- ja paikallishallintoa, ohjausta ja aluekehitysvoimavarojen suuntaamista koskevassa päätöksenteossa korostetaan valtakunnallisten tavoitteiden edistämisen lisäksi kunkin alueen erityispiirteet huomioivaa aluekehitysnäkökulmaa.

Alueiden tahtotilan ja kansallisten aluekehittämistavoitteiden yhteensovittaminen tapahtuu maakuntaohjelmissa ja vuosittaisissa maakuntaohjelmien toteuttamissuunnitelmissa sekä elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskusten (ELY) ja aluehallintovirastojen (AVI) strategisissa tulossopimuksissa. Aluehallintoviranomaisia ohjaavien ministeriöiden, aluehallintoviranomaisten ja maakunnan liittojen yhteistyönä selkiytetään alueellisia strategisia asiakirjoja ja parannetaan alueellisten strategisten asiakirjojen välistä työnjakoa.

Valtion keskushallinnon ja aluehallinnon välisten tuloskeskustelujen perustana ovat alueiden esittämät kehittämislinjaukset ja -ehdotukset sekä kansalliset sektoristrategiat ja aluehallintoviranomaisten strategia-asiakirjat. Maakunnan liitto on aluekehittämisyjärjestelmän vahvasti mukana aluehallintoviranomaisten strategisessa suunnittelussa.

Maakuntaohjelmassa ilmaistaan alueen tahtotila ja keskeiset seuraavien vuosien kehittämisen tavoitteet. Maakuntien välinen yhteistyö lisää maakuntaohjelman

painoarvoa, kun strategisesti tärkeimpiä kehittämiskokonaisuuksia käsitellään yhtä maakuntaa laajemmalla alueella. Maakuntaohjelmissa esiin nostettujen kehittämisehdotusten toteuttamiseksi kehitetään maakuntien ja valtion keskushallinnon välistä neuvottelumenettelyä. Neuvotteluissa pyritään pääsemään yhteiseen sopimukseen useampaa maakuntaa koskevien toimenpiteiden toteuttamisesta ja sitoutumaan eri osapuolet pitkäjänteiseen kehittämiseen.

Eduskunnalle vuoden 2012 loppuun mennessä annettavassa aluehallinnon toimeenpanoa ja toteuttamista koskevassa hallituksen selonteossa arvioidaan mm. aluejakojen toimivuutta, ohjausjärjestelmää ja johtamista sekä alueellisen tahdonmuodostuksen käytännön vaikuttavuutta valtion toimenpiteissä. Mahdollisissa maakuntien liittojen ja elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskusten rakenteellisissa muutoksissa huomioidaan kuntarakenteen uudistukset. ELY-keskusten toimialueiden yhdenmukaisuudesta suhteessa maakuntien aluejakoon huolehditaan mahdollisten aluejakotarkistusten kanssa.

Maakuntia pienempien alueiden yhteistyö on tarpeen esimerkiksi maakuntien sisäisen aluerakenteen vahvistamiseksi sekä aluepoliittisten toimenpiteiden suunnittamiseksi ensisijaisesti elinkeinopolitiikassa. Käytössä oleva seutukuntajako on kuntien rakenteellisen muutoksen ja jo vakiintuneen yhteistyön vuoksi vanhentunut. Tämän vuoksi seutukuntajasta luovutaan. Kuntien yhteistyöalueet voidaan määrittellä nykyistä joustavammin alueiden kehittämislain 25 §:n mukaisesti maakuntaohjelman laatimisen yhteydessä. Tilastokeskus turvaa tilastotuotannon ko-alueilla ja työssäkäyntialuekohtaisesti.

Kuntakoon kasvaessa horisontaalisten paikallistason toimijoiden merkitys kasvaa. Asukkaiden osallistumismahdollisuuksien varmistamiseksi kuntien ja paikallistoimijoiden suhteet on järjestettävä uudelleen. Paikallisen kehittämisen toimintatapoja kehitetään ja levitetään mahdollisesti eri rahastoihin komission linjausten mukaisesti myös kaupunkialueilla.

5.2 Hallinnonalojen aluestrategiat kansallisella tasolla

Hallinnonalojen tulosvastausta aluekehittämisestä lisätään. Käytännössä tämä tarkoittaa hallinnonalojen aluestrategioiden merkityksen korostamista ja entistä tehokkaampaa toteutusta. Aluekehittämisen tuloksellisuutta arvioidaan säännöllisesti hallinnon ja aluekehityksen ministeriryhmässä.

Hallinnonaloilla tunnistetaan erilaisten alueiden kehittämistarpeet ja määritellään alueiden kehittämislain mukaisesti alueiden kehittämisen tavoitteet ja toimenpiteet (aluestrategia). Aluestrategian sisältö ja laadinta on määritelty alueiden kehittämisestä annetun asetuksen (1837/2009) 5 §:ssä. Tavoitepäätökseen kirjatut tavoitteet ja linjaukset ohjaavat ministeriöiden aluestrategioiden laadintaa ja sisältöä.

Ministeriöt hyväksyvät aluestrategiansa valtioneuvoston toimikauden toisen vuoden syyskuun puoleen väliin mennessä. Vaikuttavuuden parantamiseksi

ministeriöiden aluestrategiat sisällytetään hallinnonalojen muihin strategisiin suunnitteluasiakirjoihin ja sektoripolitiikkojen toteuttamiseen. Aluestrategiat laaditaan yhteistyössä aluehallintoviranomaisten ja muiden hallinnonalan virastojen ja laitosten kanssa.

Aluestrategia laaditaan alueiden kehittämisen kannalta keskeisissä ministeriöissä, joita ovat työ- ja elinkeinoministeriö, ympäristöministeriö, opetus- ja kulttuuriministeriö, liikenne- ja viestintäministeriö, maa- ja metsätalousministeriö, valtiovarainministeriö sekä sosiaali- ja terveysministeriö. Lisäksi aluestrategia laaditaan myös sisäasiainministeriössä, jonka toiminnalla on välillisiä vaikutuksia alueiden kehittämiseen.

Alueiden kehittämiseen vaikuttavien toimenpiteiden poikkihallinnollista koordinaointia ja tuloksellisuutta tehostetaan osana alue- ja rakennepolitiikan neuvottelukunnan työtä. Vastuutahona on työ- ja elinkeinoministeriö.

Hallinnonalat esittävät hallituskauden lopussa selvityksen aluestrategioiden toteutumisesta hallinnon ja aluekehityksen ministeriryöryhmälle.

Maaseutu- ja kaupunkipolitiikan yhteistyöryhmät ja saaristoasiain neuvottelukunta valmistelevat ja seuraavat toimenpiteiden toteuttamista ja niistä raportoidaan alue- ja rakennepolitiikan neuvottelukunnalle.

5.3 Kansalliset erityisohjelmat

Alueiden kehittämisessä on teemoja, joiden osalta tarvitaan sekä eri sektoripolitiikkojen että eri toimijoiden toimenpiteiden yhteensovittamista. Valtioneuvosto voi tarvittaessa käynnistää valitsemiinsa teemoihin liittyen uusia erityisohjelmia, joiden vetovastuu voi olla yhdellä tai useammalla ministeriöllä.

Osaamiskeskusohjelma

Osaamiskeskusohjelman (OSKE, 2007–2013) toiminta-ajatuksena on kansainvälisesti korkeatasoisen osaamisen hyödyntäminen alueellisten vahvuuksien pohjalta. Erityisenä tavoitteena on nykyisellä kaudella osaamiskeskusten välisen yhteistyön lisääminen.

Osaamiskeskusohjelma on tärkein olemassa oleva politiikkaväline kansallisen ja aluelähtöisen innovaatiokehittämisen keskinäisen synergian vahvistamisessa sekä hallituksen em. tavoitteiden saavuttamisessa. Osaamisesta liiketoimintaa generoivan OSKE:n avulla voidaan kytkeä paikallistason panostukset innovaatiostrategian painopistealueille ja näin tukea eri puolilla maata sijaitsevan osaamisen hyödyntämistä kansallisena voimavarana.

Osaamiskeskukset tukevat osaamisen hyödyntämistä uusien liiketoiminta-avaus-ten synnyttämiseksi ja edistävät innovaatioyhteistyötä kaupunkiseudun avaintoimijoiden kesken. OSKE myös kokoaa eri puolille maata sijoittunutta osaamista kansalliseksi resurssiksi temaattisten verkostojen avulla.

Osaamiskeskusohjelman toimet ja voimavarat suunnataan uudelleen vuonna 2013 päättyvän ohjelmakauden jälkeen. Uuden instrumentin valmistelun lähtökohdiana on vahvistaa innovaatiopolitiikan kansallisten ja aluelähtöisten toimenpiteiden synergiaa.

Kansallinen koheesio- ja kilpailukykyohjelma

Julkisen talouden tervehdyttäminen edellyttää voimakkaita säästötoimia julkisessa hallinnossa. Tämä koskee myös aluekehittämiseen ohjattuja määrärahoja. Tähän liittyen Koheesio- ja kilpailukykyohjelma lopetetaan kansallisena aluekehittämisen erityisohjelmalla tämän vuoden lopussa.

KOKO on tukenut alueiden vahvuuksiin perustuvaa kehittämistä ja vahvistanut paikallisuutta. Hyviä käytäntöjä on tunnistettu ja levitetty innovatiivisesti, mutta niiden juurtuminen vastaanottaville alueille on ollut hidasta. KOKO ei onnistunut integroitumaan maakunnalliseen kehittämisjärjestelmään. Syksyllä 2011 toteutetussa KOKOjen arvioinnissa maakuntien liitot ovat suhtautuneet KOKO-ohjelman vaikuttavuuteen kriittisesti.

Ohjelman lopettaminen yksinkertaistaa järjestelmää, keventää hallintotaakkaa ja vahvistaa demokraattista kehittämisvarojen ohjausta maakunnissa. Jatkossa kehittämisvaroja ohjataan vahvemmin kehittämis- ja suunnittelujärjestelmään, joka tukeutuu konkreettisesti alueiden kehittämistä ohjaaviin strategioihin ja tulossopimuksiin.

Jatkossakin rahoitusta ohjataan kansalliseen kaupunki-, maaseutu- ja saaristopolitiikkaan. Vaikka KOKO -ohjelma päättyy, ohjelmaan kuuluneista verkostoista Innovaatio ja osaaminen, Luovat alat ja kulttuuri, Hyvinvointi sekä Venäjä saavat rahoitusta myös vuonna 2012. Maakunnat voivat halutessaan käytettävissään olevilla määrärahoilla rahoittaa entisten KOKO -alueiden kehittämistyötä myös vuonna 2012. Ohjelmille vuonna 2011 myönnettyt varat ovat käytettävissä koko vuoden 2012.

5.4 Valtioneuvoston periaatepäätökset

Kaupunki-, maaseutu- ja saaristopolitiikan toimenpideohjelmat laaditaan vaalikaudeksi.

Hallitusohjelman seurannan kehittämishankkeen (KOKKA) ehdotuksen mukaan selonteoista ja periaatepäätöksistä luovutaan tai ne järjestetään kokonaan uudelleen.

Hallinnolla on kuitenkin tarpeen olla ohjausväline, jolla määritetään vakiintuneiden, osittain lainsäädäntöön perustuvien aluepolitiikan lohkojen, kaupunki-, maaseutu-, saaristopolitiikan, keskeiset tehtävät ja toimenpiteet vaalikaudella. Tällaisia välineitä ovat mm. kaupunkipolitiikan ja maaseutupolitiikan yhteistyöryhmien ja saaristoasiain neuvottelukunnan valmistelemat, ministeriöiden ja alueiden yhteistyönä vaalikaudeksi laaditut toimenpideohjelmat, jotka hyväksyy työ- ja

elinkeinoministeriö hallituksen hallinnon ja aluekehityksen ministerityöryhmän käsittelyn jälkeen.

Tarvittaessa hallitus voi päättää uusien periaatepäätösten laatimisesta.

Neuvottelu- ja sopimustyyppisellä menettelyllä sovitaan eri osapuolten roolista ja vastuutuksista alueellisessa tai teemoittaisessa kehittämisessä. Yhtenä välineenä tässä käytetään alueiden kehittämislain 28 §:n mukaista yhteistyösopimusta.

5.5 Aluekehittämisen voimavarat

Alueiden kehittämisen toimenpiteitä toteutetaan valtion talousarviossa osoitettujen varojen puitteissa.

Talousarvion laadinnan yhteydessä ministeriöt valmistelevat aluestrategioidensa pohjalta selvityksen toimintansa ja voimavarojensa alueellisesta kohdentumisesta ja niissä tapahtuvista muutoksista. Menettelyllä tuetaan valtioneuvoston päätöksentekoa ja annetaan eduskunnalle tietoa resurssien alueellisesta jaosta ja alueellisesta vaikuttavuudesta. Tavoitteena on saada aikaisempaa parempaa tietoa valtion talousarvion määrärahojen tai toimintapolitiikan muutoksista ja parantaa alueellisten vaikutusten arviointimahdollisuuksia.

Kunkin talousarviovuoden alussa ministeriöt esittelevät samassa valtioneuvoston yleisistunnossa valtioneuvoston ohjesäännön 4 §:n 3 kohdan mukaisesti hallinnonalansa alueellisesti jaettavat määrärahat. Työ- ja elinkeinoministeriö ilmoittaa ministeriöille yhteisen esittelypäivän ja kokoaa esittelylistojen luonnosten perusteella yhteenvedon eri alueille suuntautuvista määrärahoista. Alueellisen toteutumisen kokonaiskuvan saamiseksi hyödynnetään Tilastokeskuksen tietoja alueellisesta kehityksestä.

6 Tarvittavat säädösmuutokset ja lisäselvitykset

Käynnistetään seuraavat säädöksiä koskevat selvitykset:

- Selvitetään alueiden kehittämisestä säädetyn lain (1651/2009) ja rakennerahas-
tolakien (1401/2006, muutettu 1653/2009) yhdistäminen kansallisen ja EU-jär-
jestelmän ja ohjelmityön saattamiseksi samaan lakiin. Neuvottelu- ja sopimus-
menettelyn laajentuessa selvitetään muutostarpeet alueiden kehittämislakiin.
- Selvitetään tuen hakemista, myöntämistä, maksamista ja takaisinperintää kos-
kevien perussäännösten yhtenäistäminen. Tavoitteena on ainakin, että ELY-
keskusten myöntämissä tuissa olisi yhtenäiset perussäännökset. Pohjana voi-
daan käyttää TEM:n rahoituslakia.
- Osana kuntauudistusta selvitetään metropolialueen tarkoituksenmukainen
kunta- ja palvelurakenne sekä selvitetään tarve metropolialuetta koskevalle
erilliselle laille.

7 Tavoitepäättöksen seuranta ja arviointi

Tavoitepäättöksen toteutumisen seurannasta vastaa työ- ja elinkeinoministeriö. Alue- ja rakennepolitiikan neuvottelukunta seuraa tavoitepäättöksen ja hallinnonalojen aluestrategioiden toteutumista ja näihin liittyvää valtion aluehallinnon ohjausta.

Hallinnon ja aluekehityksen ministerityöryhmässä arvioidaan säännöllisesti alueiden kehittämistavoitteiden toteutumista sekä käsitellään hallinnonalakohtaisia tavoitteita ja toimenpiteitä alueiden kehittämiseksi. Tarvittaessa tavoitepäättöstä tarkistetaan ja muutetaan ministerityöryhmän ehdotusten pohjalta.

Tavoitepäättöksen toteuttamiseen kuuluu jatkuva laadullinen seuranta. Käytännössä seurantatyö kytkeytyy tiiviisti hallinnonalojen aluestrategioiden laadintaan ja toteuttamiseen. Hallinnonalojen aluestrategioissa huolehditaan siitä, että tavoitepäättökseen kirjatut tavoitteet konkretisoidaan ja aikataulutetaan vastuutusten mukaisesti.

Työ- ja elinkeinoministeriö seuraa yleistä kehitystä kuvaavien taustaindikaattorien avulla alueilla tapahtuvaa kehitystä ja muutoksen suuntaa. Lisäksi työ- ja elinkeinoministeriö tuottaa aluetalouden kehityksen ennakointiaineistoa keskeisten indikaattoreiden avulla.

Maakuntaohjelmissa tulee ottaa huomioon tavoitepäättöksen linjaukset. Maakuntaohjelman mahdollisia tarkistuksia voidaan tehdä myös vuosittain laadittavien toteuttamissuunnitelmien yhteydessä. Tavoitepäättöksen linjausten ja tavoitteiden toteutumisesta aluehallintoviranomaisten toiminnassa huolehditaan tulosohjauksella.

Syksyllä 2013 laaditaan puoliväliarviointi tavoitepäättöksen toteutumisesta ja vaikuttavuudesta talouspoliittiselle ministerivaliokunnalle.

8 Tavoitepäättöksen vaikutukset

Laki viranomaisten suunnitelmien ja ohjelmien arvioinnista (200/2005) velvoittaa arvioimaan tavoitepäättöksen ympäristövaikutuksia. Lisäksi viranomaisten on tasa-arvolain mukaan edistettävä naisten ja miesten tasa-arvoa. Alueellisia vaikutuksia sisältävässä päätöksenteossa on huomioitava myös maaseutuvaikutukset. Seuraavassa laadullisessa arvioinnissa on pyritty tunnistamaan tavoitepäättöksen strategisten kehittämistavoitteiden ja painopisteiden vaikutuksia ja vaikutusten suuntaa. Vaikutusten tarkasteluun on sisällytetty erilaiset arviointinäkökulmat.

8.1 Vaikutukset talouteen, elinkeinoihin ja aluerakenteeseen

Tavoitepäättöksellä ei ole välittömiä valtiontaloudellisia vaikutuksia. Tavoitteita toteutetaan valtiontalouden kehysten ja talousarvioiden puitteissa. Valtion aluekehitystoimia varten osoitetaan eri hallinnonaloilla määrärahat valtion talousarviossa. Ennen kaikkea parannetaan käytössä olevien voimavarojen tehokasta kohdentamista kaikilla hallinnonaloilla toimenpiteiden vaikuttavuuden ja tuottavuuden parantamiseksi.

Päättöksen keskeisenä tavoitteena on alueiden kilpailukyvyyn ja taloudellisen kasvun vahvistaminen alueiden vahvuuksia hyödyntämällä. Nykyistä tasapainoisempi alueellinen kasvu edistää parhaiten kokonaistaloudellista kasvua tuotannontekijöiden optimaalisemman käytön kautta. Tuotannon, työllisyyden ja aluerakenteen tasapainon paraneminen voi vahvistaa myös valtion- ja kunnallistaloutta. Tavoitteet toteutuessaan lisäävät alueiden vetovoimaisuutta, jolla on vaikutusta sekä ihmisten asuinpaikan että yritysten sijoittumispaikan valinnassa.

Päättöksessä on useita tavoitteita, jotka liittyvät mm. yritystoiminnan edellytysten ja innovaatiotoiminnan vahvistamiseen, elinkeinorakenteen uudistamiseen ja monipuolistamiseen, energiantuotannon ja -teknologian sekä palvelutuotannon kehittämiseen. Toteutuessaan nämä tavoitteet luovat uusia ja uutta osaamista vaativia työpaikkoja sekä yrittämisen mahdollisuuksia koko maassa, sekä kaupunkialueilla että maaseudulla.

Työmarkkinoiden toimivuuden parantamisella pyritään turvaamaan erityyppisillä alueilla yritysten työvoiman saanti, työnhakijoiden työllistyminen ja osaamisen monipuolinen kehittyminen. Päättöksen tavoitteilla edistetään koulutuksen osuutta ja tiiviitä työelämäyhteyksiä kaikilla koulutusasteilla sekä työelämän laatua. Alueiden kehittämisen näkökulmasta on tärkeää, että työntekijöitä löytyy jatkosakin keskeisiin koulutus-, terveys- ja hyvinvointipalvelutehtäviin kattavasti koko maassa.

Päätöksen tavoitteilla kehitetään aluerakennetta ja verkottuvana sekä hyvin liikenneyhteyksiin perustuvana kokonaisuutena. Näin pyritään edistämään erilaisen alueiden sekä kaupunkien ja maaseudun välistä vuorovaikutusta, ylimaakunnallista yhteistyötä ja kehittämisvyöhykkeiden syntymistä sekä yhdyskuntarakenteiden eheytymistä siten, että palvelut ja työpaikat ovat hyvin eri väestöryhmien saavutettavissa.

Tavoitteet yhdyskuntarakenteen eheyttämisestä pääkaupunkiseudulla ja muilla kasvavilla kaupunkiseuduilla sekä taajamissa ja kylissä parantavat yhdyskuntarakenteen toimivuutta ja taloudellisuutta. Kylien ja maaseudun muiden keskusten tukeminen voi osaltaan parantaa ympäröivien haja-asutusalueiden kehitysedellytyksiä.

Koska päätöksen tavoitteet korostavat yleisesti taloudellisen kasvun aikaansaamista ja saavutettavuuden parantamista, voivat ne myös lisätä liikenteen määrää. Mahdollisia haittoja voidaan kuitenkin pienentää hyvällä suunnittelulla ja eri toimijoiden yhteistyöllä. Nopeiden tietoliikenneyhteyksien turvaamisella voidaan myös osaltaan vähentää liikennetarpeita.

Kaupunkiseuduilla ja keskuksissa asuntorakentamista suunnataan hyvien joukkoliikenneyhteyksien varrelle ilmastopolitiikan päästövähennystavoitteiden ja yhdyskuntarakenteen taloudellisuuden edellyttämällä tavalla. Tavoitteet saattavat toteutuessaan lisätä väestön muuttoa alueille, jonne rakentaminen kohdentuu. Toisaalta tavoitteiden toteutuminen vähentää jätevesikuormitusta.

8.2 Vaikutukset ihmisiin ja yhteisöihin

Alueiden kehittämistavoitteissa pyritään mm. lisäämään työllisyyttä, parantamaan palvelujen saatavuutta, mahdollistamaan osaamisen vahvistaminen koko elämänsäajan ajan, huolehtimaan hyvästä ja viihtyisästä elinympäristöstä sekä puhtaasta ja monimuotoisesta luonnosta. Näiden tavoitteiden toteutumisella on suoria vaikutuksia ihmisten hyvinvointiin.

Elinkeinoelämän ja alueellisten työmarkkinoiden kehittämisellä on ihmisten ja yhteisöjen kannalta pääasiassa myönteisiä vaikutuksia. Yritystoiminnan ja elinkeinoelämän vahvistaminen lisää työllisyyttä ja näin parantaa kotitalouksien toimeentuloa. Tavoitteiden mukainen taloudellisen kasvun ja työllisyyden paraneminen erityyppisillä alueilla ja puolilla maata vahvistaa perheiden mahdollisuuksia asuinpaikan valintaan.

Monipuolisella ja korkeatasoisella koulutuksella varmistetaan mahdollisimman laaja yleissivistys ja luodaan edellytyksiä osaamisen, innovatiivisuuden, luovuuden ja uudistumisen vahvistamiselle kaikilla alueilla. Koulutuksen kehittäminen tukee alueen sosiaalista ja inhimillistä pääomaa ja edistää ihmisten hyvinvointia. Koulutuspalveluiden saatavuus ja saavutettavuus vaikuttavat myönteisesti eri väestöryhmiin, erityisesti lasten ja nuorten elämänlaatuun sekä kehittymismahdollisuuksiin.

Kuntarakenteen uudistamisella pyritään turvaamaan yhdenvertaiset kunnalliset palvelut koko maassa. Haasteena on erityisesti palvelujen saavutettavuuden

turvaaminen autottomille ja ikääntyville kotitalouksille sekä haja-asutusalueilla että kaupunkialueilla. Yhdyskuntarakenteen eheyttämisen seurauksena palvelujen saavutettavuus voi parantua keskuksissa. Maaseudulla palvelujen yhdenvertaisen saatavuuden takaamiseksi kehitetään uusia tapoja palvelujen tuottamiseen, mikä parantaa palvelujen saavutettavuutta.

Päätöksellä ei ole välittömiä vaikutuksia eri väestöryhmien asemaan, mutta päätös vaikuttaa monin tavoin ihmisten elinympäristöihin ja olosuhteisiin ja siten sillä voi olla vaikutuksia eri väestöryhmiin. Päätöksessä on tunnustettu sosiaalisen kestävyuden tärkeys ja tehty linjauksia sen vahvistamiseksi. Syrjäytymisen ehkäiseminen nähdään suurena haasteena alueiden kehittämisessä sekä kaupunkien sisällä että harvaan asutulla maaseudulla. Siksi aktiivista kansalaisuutta, yhteiskunnallista osallisuutta ja kansalaisyhteiskunnan toimintaa vahvistetaan edelleen. Erityisesti nuorison ja lasten hyvinvointiin kiinnitetään huomiota ennaltaehkäisevällä toiminnalla. Toteutuessaan tavoitteet vahvistavat sosiaalista koheesiota ja vähentävät eri väestöryhmien välisiä hyvinvointieroja. Tavoitteiden toteuttamisessa otetaan huomioon miesten ja naisten välisen tasa-arvon edistäminen.

Tavoitteissa kiinnitetään huomiota maahanmuuttajien kokonaisvaltaisen kotouttamisen kehittämiseen ja monikulttuurisuuden edistämiseen. Mikäli kotouttamistoimenpiteissä ei onnistuta, on tällä merkittäviä kielteisiä vaikutuksia sekä maahanmuuttajien että alueen kantaväestön hyvinvointiin.

Alueiden kehittämistavoitteilla pyritään vaikuttamaan siihen, että jokaisella ihmisellä tulee olemaan mahdollisuus ja valmiudet osallistua tietoyhteiskuntaan ja digitaaliseen maailmaan esteettömästi varallisuudesta, terveydentilasta, taloudellisesta asemasta ja asuinpaikasta riippumatta.

Päätöksen yhtenä tavoitteena on kehittää maaseudun ja saariston elinvoimaisuutta. Väestön elinolosuhteiden parantaminen ja julkisten palvelujen turvaaminen tulevat olemaan erityisen huomion kohteena. Päätöksen tavoitteilla on toteutuessaan positiivisia vaikutuksia maaseudun ihmisiin, yhteisöihin ja toimijoihin. Päätöksen toteuttamisessa huomioidaan maaseutuvaikutukset.

8.3 Vaikutukset ympäristöön ja luonnonvaroihin

Päätöksen tavoitteissa ja niiden toteutuksessa huomioidaan ympäristöasiat läpisyberiaatteilla. Ilmastotavoitteiden saavuttamiseksi päätökseen on kirjattu useita tavoitteita, kuten vihreän talouden edistäminen, energia- ja materiaalitehokkuuden parantaminen, uusiutuvan energian hyödyntäminen, yhdyskuntarakenteen eheyttäminen sekä liikennejärjestelmän kokonaisvaltainen kehittäminen ja liikkumisen tarpeen vähentäminen. Päätöksen tavoitteet toteutuessaan edistävät luonnonvarojen ja materiaalien kestävä, taloudellista ja innovatiivista hyödyntämistä.

Alueiden elinkeinorakenteen uudistamisella ja monipuolistamisella sekä aluelouksien vahvistamisella on lähtökohtaisesti luonnonvarojen käyttöä, liikennettä, energian kulutusta ja päästöjä lisääviä vaikutuksia. Alueellisesti tai paikallisesti

voi syntyä haittoja myös silloin, jos alueen vahvuudet perustuvat vahvasti luonnonvarojen hyödyntämiseen. Päätöksessä korostetaan, että alueen luonnonvarojen hyödynnettäessä tulee ottaa huomioon ympäristön kestävyys ja alueen asukkaiden hyvinvointi.

Uusiutuvan energiankäytön lisäämiseen ja ekotehokkuuden tukemiseen tähtäävät toimenpiteet ovat kokonaisuudessaan ympäristölle myönteisiä. Uusiutuvien energianlähteiden hyödyntämisessä ympäristön kannalta ratkaisevaa on kestävyys ja luonnon kantokyvyn huomioon ottaminen. Uusiutuville energialähteillä vähennetään päästöjä, energian käytöstä aiheutuvat päästöt ovat puhtaampia ja energiaraaka-aineen käyttö on mahdollista toteuttaa kestävästi. Hajautettu energiantuotanto vähentää kuljetustarpeita ja kuljetuksista syntyviä päästöjä.

Uusiutuvan energiantuotannon vaikutukset maaperään, vesiin, ilmaan sekä eloliseen luontoon ovat pääosin positiivisia. Energiankäytön merkittävä lisääntyminen voi kuitenkin aiheuttaa riskejä esimerkiksi luonnon monimuotoisuudelle, maisemalle, väestön hyvinvoinnille, eliöstölle sekä vesistöiden tilaan ja veden laatuun. Energiatuotantolaitokset voivat paikallisesti vähentää viihtyisyyttä. Keskeistä riskien hallinnassa on huolellinen ja avoin sijoittumispäätösten valmistelu, tiedon lisääminen mahdollisista ympäristövaikutuksista ja hyvistä käytännöistä sekä julkinen ohjaus.

Alueiden kehittämisessä korostuu saavutettavuus yhtenä alueiden elinvoimaisuuden perustana. Yhdyskuntarakenteen eheytyminen keskuksissa keskittää liikenteen päästöjä suppeammalle alueelle, mikä saattaa korostaa päästöjen paikallisia haittavaikutuksia. Kasvavan liikenteen haittoja voidaan vähentää kaavoituksen ohjauksella ja hyvällä suunnittelulla. Tehokkaat tietoliikenneyhteydet ja -palvelut vähentävät liikkumisen tarvetta ja liikenteen päästöjä. Liikenteen päästöjä pienentävät erityisesti aikaisempaa ympäristöystävällisemmät liikennepolttoaineet ja nykyistä vähemmän polttoainetta kuluttavat ajoneuvot.

Ilmastotavoitteiden saavuttaminen edellyttää ihmisten kulutustottumusten muuttamista, energiansäästötoimenpiteitä, materiaalien ja ravinteiden kierron parantamista sekä energiankäytön tehostamista asumisessa ja rakentamisessa. Rakentaminen aiheuttaa luonnonvarojen käytön lisääntymisen ohella paikallisesti mutta lähinnä väliaikaisesti päästöjä ja melua.

Päätöksen tavoitteilla pyritään edistämään alueiden sopeutumista ilmastonmuutokseen. Paikallisesti tulee tunnistaa kunkin alueen haavoittuvuustekijät, uhat ja mahdollisuudet sekä toimijat onnettomuus- ja häiriötilanteissa sekä valmisteltava suunnitelma niiden hallitsemiseksi. Vesi- ja energiahuollon peruspalveluista ja -turvallisuudesta pitää pystyä huolehtimaan myös erityistilanteissa kaikilla alueilla.

Tavoitteet edistävät elinvoimaisen kulttuuriympäristön ja -perinnön säilymistä ja niiden huomioonottamista aluekehittämisen voimavarana.

Rikstäckande mål för regionutvecklingen 2011–2015

Ett ekonomiskt, socialt och i miljöhänseende
hållbart Finland

Tekijät Författare Authors STATSRÅDET Arbets- och näringsministeriet/ Regionavdelningen regionutvecklingsdirektör Veijo Kavonius överinspektör Mari Anttikoski	Julkaisu-aika Publiceringstid Date Februari 2012 Toimeksiantaja(t) Uppdragsgivare Commissioned by Työ- ja elinkeinoministeriö Arbets- och näringsministeriet Ministry of Employment and the Economy Toimielimen asettamispäivä Organets tillsättningsdatum Date of appointment	
Julkaisun nimi Titel Title Rikstäckande mål för regionutvecklingen 2011–2015 - Ett ekonomiskt, socialt och i miljöhänseende hållbart Finland		
Tiivistelmä Referat Abstract <p>Statsrådet beslutade om de rikstäckande målen för regionutvecklingen 2011–2015 (målbeslut) den 15 december 2011. Beslutet innehåller de regionalpolitiska riktlinjer och de tyngdpunkter i utvecklingsåtgärderna som faller inom statsrådets kompetensområde och som ska följas och vidtas under den pågående regeringsperioden. Innehållet i beslutet baserar sig både på lagen om utveckling av regionerna och på statsrådets beslut om utveckling av regionerna.</p> <p>I detta beslut sammanfattas målen för regionutvecklingen i form av tre allmänna riktlinjer:</p> <ol style="list-style-type: none">1. Att förbättra regionernas konkurrens- och livskraft2. Att höja befolkningens välfärd3. Att trygga en god livsmiljö och en hållbar regionstruktur <p>Bland de viktigaste principerna för regionutvecklingen betonas förmågan att upprätthålla en fortgående förnyelse, att ta vara på all potential och en respekt för regionernas särdrag.</p> <p>För att de strategiska utvecklingsmålen ska kunna nås ska de olika förvaltningsområdena bättre än tidigare i sin verksamhet beakta regionala utvecklingsaspekter i de åtgärder som vidtas inom området. På detta sätt verkställs regeringsprogrammets föresats om utökning av ministeriernas resultatansvar för regionutvecklingen. Det regionala utvecklingsperspektivet behövs i ökande grad särskilt i näringspolitiken, i forskning och utveckling och innovationsverksamhet, för att tillgången på social- och hälsovårdstjänster kan säkerställas och målen för hållbar utveckling uppnås samt för att trafik- och kommunikationsförbindelserna kan utvecklas.</p> <p>EU:s regional- och strukturpolitik samt landsbygdpolitik kompletterar och stödjer den nationella regionutvecklingen. Dessa politikområden integreras till en effektiv resultatnriktad helhet senast då programarbetet för den nya strukturfondsperioden slutförs. På detta sätt säkerställs att de nationella resurserna och EU:s regional- och strukturfondsmedel verkar i samma riktning.</p> <p>Målbeslutet har utarbetats av arbets- och näringsministeriet under ledning av delegationen för regional- och strukturpolitik och i samarbete med ministerierna, landskapsförbunden, regionalförvaltningsmyndigheterna samt andra viktiga intressegrupper.</p> <p>Ministerarbetsgruppen för förvaltning och regional utveckling följer fortlöpande hur målen för regionutvecklingen nås samt diskuterar målen och åtgärderna för utveckling av regionerna inom de olika förvaltningsområdena.</p> <p>Dokumentet är också utgiven på engelska (National regional development targets for 2011-2015, Publications of the Ministry of Employment and the Economy, 6/2012).</p> <p>Kontaktpersoner vid arbets- och näringsministeriet: Regionavdelningen/Veijo Kavonius, tfn 0400 199 511, Mari Anttikoski, tfn 050 396 0016</p>		
Asiasanat Nyckelord Key words Målbeslut, utveckling av regionerna, regionutveckling, regioner, landskapsförbund		
ISSN 1797-3562	ISBN 978-952-227-598-1	
Kokonaissivumäärä Sidoantal Pages 95	Kieli Språk Language Finska och svenska	Hinta Pris Price 22 €
Julkaisija Utgivare Published by Työ- ja elinkeinoministeriö Arbets- och näringsministeriet Ministry of Employment and the Economy	Kustantaja Förläggare Sold by Edita Publishing Oy / Ab / Ltd	

Förord

De rikstäckande regionala utvecklingsmålen (målbeslutet) 2011–2015 innehåller de regionalpolitiska riktlinjer och de tyngdpunkter i utvecklingsåtgärderna som inom statsrådets kompetensområde ska följas under regeringsperioden. Lagen om utveckling av regionerna (1651/2009) och statsrådets förordning om utveckling av regionerna (1837/2009) utgör författningsgrunden för målbeslutets innehåll.

Statens ekonomiska situation i kombination med den aktuella demografiska utvecklingen i regionerna ställer höga krav på att upprätthålla och förstärka regionernas livskraft. Effekterna av åldrandet på den offentliga ekonomin ger sig till känna både i form av växande utgifter orsakade av ett ökande behov av tjänster och en sämre utveckling av skatteintäkter. I regionerna blir det nödvändigt att göra allt exaktare bedömningar av de möjligheter den offentliga finansieringen kan bereda för att ordna och säkerställa verksamheter inom regionutvecklingens alla sektorer. Med hjälp av den kommunreform som ska genomföras under de förestående åren strävar man efter att förnya strukturerna och förstärka baskommunerna så att de förmår tillgodose 2020-talets behov.

Den allt fåtaligare arbetsföra befolkningen och bristen på kompetent arbetskraft är reella hotbilder för utvecklingen av näringslivet i många regioner på olika håll i Finland. Ur ett regionalt utvecklingsperspektiv är det viktigt att det fortsättningsvis i hela landet kommer att finnas tillräckligt med arbetstagare som söker sig till centrala uppgifter inom utbildning, hälsovård och välfärdstjänster. Detta förutsätter utveckling av en utbildningsstruktur som tillgodoser regionernas och näringslivets behov samt intensifiering av kontakterna med arbetslivet på alla utbildningsstadiet.

Den demografiska utvecklingen ökar behovet av en starkare social enhetlighet både i städerna och på landsbygden. Med hjälp av åtgärder som förstärker den sociala enhetligheten strävar man efter att förebygga utslagning och dåliga levnadsvillkor liksom även att skapa en trygg livsmiljö. I förstärkandet av den sociala enhetligheten betonas verksamhetsmodeller som främjar hälsan och ett tidigt ingripande i problem samt en förbättring av möjligheterna till deltagande och påverkan.

Regeringens målsättning är att utveckla Finland till ett föregångsland som värnar om naturens mångfald och bekämpar klimatförändringen. Här har städerna och landskapen ett stort ansvar, eftersom regionala avgöranden i hög grad påverkar växthusutsläppen. Å andra sidan utgör åtgärder som stävjar och räknar med klimatförändringen nödvändiga förutsättningar för att regionerna ska vara framgångsrika och bevara sin funktionsduglighet även i framtiden.

Då dessa randvillkor för regionutveckling iakttas som centrala principer för regionernas utvecklingsmål, betonas **förmågan att upprätthålla en fortgående förnyelse, ta vara på all potential och en respekt för regionernas särdrag.**

De regionala utvecklingsmålen sammanfattas i detta beslut till tre allmänna riktlinjer:

1. **Att förbättra regionernas konkurrens- och livskraft**
2. **Att höja befolkningens välfärd**
3. **Att trygga en god livsmiljö och en hållbar regionstruktur**

Dessutom lyfter målbeslutet fram specialfrågor som till exempel att svara på plötsliga strukturomvandlingar, att förstärka metropolregionens konkurrenskraft, att säkerställa de stora stadsregionernas verksamhetsförutsättningar, att utveckla glest bebodda områden, att utveckla östra och norra Finland samt att ta vara på den nordliga dimensionen.

I enlighet med regeringsprogrammet höjs ministeriernas resultatansvar för regionutvecklingen. I praktiken genomförs detta i och med att regionala strategier för förvaltningsområdena uppgörs och implementeras allt effektivare. **I de regionala strategierna för förvaltningsområdena konkretiseras de strategiska utvecklingsmål som presenteras i målbeslutet.**

Regeringens mål är att effektivisera de möjligheter som genom EU-fonderna ställs till förfogande i Finland. Med medel ur EU:s strukturfonder stöds i första hand genomförandet av de nationella och regionala mål som överensstämmer med regeringsprogrammet. EU:s regional- och strukturpolitik samt landsbygdspolitik kompletterar och stödjer den nationella regionutvecklingen. Dessa politikområden integreras till en effektiv resultatriktad helhet senast då programarbetet för den nya strukturfondsperioden slutförs. På detta sätt säkerställs att de nationella resurserna och EU:s regional- och strukturfondsmedel verkar i samma riktning.

VEIJO KAVONIUS
Regionutvecklingsdirektör

Innehåll

Förord.....	51
Innehåll.....	53
1 Målbeslutets syfte och utgångspunkter.....	55
2 Samordning av nationell politik och EU:s regional-, struktur- och landsbygds politik.....	56
3 De regionala utvecklingsmålen 2011–2015.....	60
3.1 Att förbättra regionernas konkurrens- och livskraft.....	64
3.2 Att höja befolkningens välfärd.....	72
3.3 Att trygga en god livsmiljö och en hållbar regionstruktur.....	74
4 Specialfrågor i regionutvecklingen.....	78
4.1 Svar på strukturförändringarna.....	78
4.2 Att stärka metropolregionens konkurrenskraft.....	79
4.3 Att säkerställa stora stadsregioners verksamhetsförutsättningar.....	80
4.4 Att utveckla glest bebodda regioner.....	80
4.5 Att utveckla östra och norra Finland.....	81
4.6 Att utnyttja den nordliga dimensionen.....	82
5 Att stärka regionutvecklingssystemet.....	84
5.1 Regional och lokal nivå.....	84
5.2 Förvaltningsområdenas regionstrategier på nationell nivå.....	85
5.3 Nationella specialprogram.....	86
5.4 Statsrådets principbeslut.....	88
5.5 Regionutvecklingens resurser.....	88
6 Nödvändiga lagändringar och tilläggsutredningar.....	89
7 Uppföljning och utvärdering av målbeslutet.....	90
8 Målbeslutets konsekvenser.....	91
8.1 Konsekvenser för ekonomin, näringarna och regionstrukturen.....	91
8.2 Konsekvenser för människor och samhällen.....	92
8.3 Konsekvenser för miljö och naturresurser.....	93

1 Målbeslutets syfte och utgångspunkter

De riksomfattande regionala utvecklingsmålen (målbeslutet) innehåller de med regeringsprogrammet överensstämmande regionalpolitiska riktlinjer och de tyngdpunkter i utvecklingsåtgärderna inom statsrådets kompetensområde som ska följas under regeringsperioden. Målbeslutet förverkligas inom ramen för statsekonomi och budgetarna.

Lagen om utveckling av regionerna (1651/2009) och statsrådets förordning om utveckling av regionerna (1837/2009) utgör författningsgrunden för målbeslutets innehåll.

Med hjälp av regional utveckling skapas förutsättningar för en balanserad utveckling av regionerna och en välfärd och ekonomisk tillväxt som baserar sig på en hållbar utveckling. Enligt lagen är syftet med den regionala utvecklingen att

- 1) förbättra regionernas nationella och internationella konkurrenskraft,
- 2) främja ekonomisk jämvikt och utveckling av näringsverksamheten,
- 3) främja en hållbar sysselsättning,
- 4) minska skillnaderna i utveckling mellan och inom regionerna samt förbättra varje regions starka sidor och specialinriktning.
- 5) främja befolkningens välfärd och kompetens liksom även regionernas kultur och
- 6) förbättra livsmiljöns kvalitet och stödja en hållbar region- och samhällsstruktur.

Genom målbeslutet inriktas och sammanjämkas mål och åtgärder för regionutveckling inom landskapen och de olika förvaltningsområdenas regioner. Myndigheterna bör i sin verksamhet beakta de riksomfattande regionala utvecklingsmålen, arbeta för att förverkliga dem och utvärdera hur deras åtgärder har påverkat den regionala utvecklingen.

Förvaltningsområdena har resultatansvar för utvecklingen av regionerna och förverkligandet av detta beslut. De riktlinjer som godkänts i detta målbeslut ska preciseras och konkretiseras i ministeriernas planeringsdokument och i de regionala strategierna på ett sådant sätt som förutsätts i 5 § i regionutvecklingslagen.

Ministerarbetsgruppen för förvaltning och regionutveckling utvärderar regelbundet hur regionernas utvecklingsmål har uppnåtts och går igenom mål och åtgärder för varje förvaltningsområde i syfte att utveckla regionerna.

2 Samordning av nationell politik och EU:s regional-, struktur- och landsbygdspolitik

Enligt regeringsprogrammet är Finland en aktiv och initiativrik medlem i Europeiska unionen. De dynamiska betoningarna i Europa 2020 -strategin beaktas i strukturfondsverksamheten och tyngdpunkten förflyttas i riktning mot tillväxt, sysselsättning, kompetens och innovationer samt åtgärder som främjar social rättvisa och miljöns tillstånd. Tyngdpunkten utgörs av intelligent tillväxt, förbättring av välfärden och förebyggande av social utslagning samt en hållbar utveckling av miljön.

Under perioden 2014–2020 betonas i enlighet med regeringsprogrammet en bestående näringspolitisk effekt av strukturfondsverksamheten, dess tillväxt- och sysselsättningseffekter och ett hållbart utvecklande av regionernas näringsstruktur och verksamhetsförutsättningar. I Finlands nationella EU-program tillmäts stadsregionernas utvecklande större betydelse. Projektfinansieringen från Europeiska regionutvecklingsfonden bör under nästa programperiod med större intensitet inriktas på att skapa nya näringar, förbättrad sysselsättning, tillväxtorienterad företagsverksamhet och reducerade utsläpp. Europeiska socialfondens tyngdpunkter utgör sysselsättning av svårssysselsatta personer, förbättrande av arbetskraftens kompetens samt sysselsättning och integration av invandrare.

Den nationella politiken och EU:s regional- och strukturpolitik samt EU:s landsbygdspolitik genomförs så att en effektiv resultatriktad helhet bildas senast då programarbetet för den nya strukturfondsperioden slutförs. På detta sätt säkrställs att de nationella resurserna och EU:s regional- och strukturfondsmedel verkar i samma riktning. Samordningen på nationell nivå effektiviseras genom en utveckling av den verksamhet som bedrivs av delegationen för regional- och strukturpolitik samt genom ett utvidgat samarbete mellan ministerierna då förvaltningsområdenas regionstrategier utarbetas och förverkligas.

EU:s regional- och strukturpolitik samt landsbygdspolitik kompletterar och stödjer den nationella regionutvecklingen. Målsättningen är att stödja medlemsstaternas ekonomiska och sociala samhörighet och att minska utvecklingskillnaderna mellan regionerna. I Finland baserar sig strukturfondsverksamheten på den nationella strategin för regional utveckling och landskapens utvecklingsriktlinjer och program med beaktande av EU:s bestämmelser, strategier och anvisningar. EU:s landsbygdspolitik däremot förverkligas med hjälp av regionala och lokala utvecklingsplaner. Dessa principer är väsentliga under förberedelserna för nya kohesionspolitiska och landsbygdspolitiska linjedragningar samt den nya programperioden som inleds 2014.

Under perioden 2007–2013 uppgick Finlands strukturfondsmedel från EU till sammanlagt ca 1,7 miljarder euro. Per år motsvarar detta ca 0,3–0,4 procent av de statliga budgetutgifterna. I statsbudgeten uppgår EU-finansieringen och statens medfinansiering till 440 miljoner euro i genomsnitt per år. I praktiken genomförs således en betydande del av de åtgärder som påverkar den regionala utvecklingen med nationella medel. Till exempel använder närings-, trafik- och miljöcentralerna (NTM-centralerna) på regional nivå ca 2,3 miljarder euro per år och regionförvaltningsverken ca 130 miljoner euro. EU:s och statens medfinansiering i strukturfondsprogrammen spelar likväl en viktig roll hos regionerna då det gäller att utveckla företagsverksamheten, skapa nya rutiner och bortskaffa hinder i den regionala och lokala utvecklingen.

EU:s landsbygdspolitik ställer betydande instrument och resurser till förfogande för genomförande av regional närings- och landsbygdspolitik samt regionala och lokala strategier. EU:s landsbygdsfond förfogar under perioden 2007–2013 över ca 2,1 miljard euro. Av dessa medel avsätts ca 0,6 miljarder euro till utveckling av landsbygden. Årligen förfogar NTM-centralerna för detta ändamål över ca 80 miljoner euro av landsbygdsfondens medel och tillsammans med den nationella medfinansieringen över sammanlagt ca 170 miljoner euro. De lokala verksamhetsgrupperna och Europeiska havs- och fiskerifonden deltar i synnerhet i genomförandet av lokala strategier med beaktande av deras särdrag. De lokala verksamhetsgrupperna förfogar årligen över ca 16,7 miljoner euro från landsbygdsfonden och tillsammans med statens medfinansiering över ca 37 miljoner euro.

I Kommissionens förslag om en allmän förordning för den nya programperioden 2014–2020 föreslås en ny samordningsmekanism för strukturfonderna (ERUF, ESF, Sammanhållningsfonden), landsbygdens utvecklingsfond samt havs- och fiskerifonden (det s.k. gemensamma strategiska ramverkets fonder). Den gemensamma strategiska ram som ska utarbetas för det gemensamma ramverkets fonder preciserar målen för Europa 2020 -strategin om en intelligent, hållbar och engagerande tillväxt och göra dem till prioriteter för dessa fonder.

Fondernas gemensamma tematiska mål gäller (1) forskning och innovationer, (2) kommunikationsteknologi, (3) förbättring av små och medelstora företags konkurrenskraft, (4) övergång till en koldioxidsnål ekonomi, (5) anpassning till klimatförändringen och förebyggande av risker, (6) miljöskydd och resurseffektivitet, (7) hållbar trafik samt nätverk för infrastruktur. Dessutom ingår där i synnerhet teman som hänför sig till människors välfärd, såsom (8) sysselsättning och arbetskraftens rörlighet, (9) social samhörighet och bekämpning av fattigdom, (10) utbildning och livslångt lärande samt (11) institutionell beredskap och effektiv offentlig förvaltning. Om de centrala gemensamma frågorna i dessa fonders program görs ett partnerskapsavtal upp mellan kommissionen och medlemslandet för perioden 2014–2020.

Reformen av EU:s strukturfondsprogram innebär en strävan att säkerställa möjligheten att använda resurserna överallt i Finland. Finlands sammanlagda finansiering bör kvarstå på dagens nivå. Specialfinansieringen av glest bebodda regioner

bör enligt regeringens åsikt bibehållas åtminstone på nuvarande nivå för norra och östra Finlands del.

En förstärkning av stadsdimensionen i kohesionspolitiken är ur finländsk synvinkel något som ska understödjas. Städerna bidrar för sin del till att genomföra Europa 2020 -strategin och för utvecklande av städerna kan kohesionspolitikens finansiering användas. Städerna bör ha tillräckliga förutsättningar att förbättra sin konkurrenskraft, utveckla internationella nätverk och stärka den sociala sammanhållningen.

Under perioden 2014-2020 ska för landsbygdsfonden definieras tre mål för utveckling av landsbygden: landsbygdens konkurrenskraft, en hållbar användning av naturresurser, klimatet och en balanserad regional utveckling av landsbygden. Utvecklingsfinansieringen från EU:s landsbygdsfond ska även i fortsättningen om möjligt säkerställas i form av ett stort urval av åtgärder och genom att finansiering i synnerhet riktas till glest bebodda områden på kärnlandsbygden

I syfte att åstadkomma en effektivare användning och verkan av medlen ska strukturfondsförvaltningen förenklas. Detta innebär en reform av strukturfondssystemet och en översyn av de förmedlande organen. För att skapa bestående positiva sysselsättande och företagsfrämjande effekter framöver friställs resurser från projektförvaltningen till produktivt projektarbete. Med hjälp av en tematisk koncentration och en nedskärning av antalet strukturfondsaktörer kommer ett mindre komplext system för genomförandet att skapas. En eventuell minskning av antalet stödssystem förenklar strukturfondsverksamheten.

I gränzonerna mellan de olika stödområdena bör det säkerställas att företagsstödet nivå inte orsakar en snedvridning av konkurrensen mellan företagen.

I och med att den nationella landsbygdspolitiken och Landsbygdspolitikens samarbetsgrupp från början av 2012 överförs från jord- och skogsbruksministeriet till arbets- och näringsministeriet förbättras samordningen av regionalpolitik och landsbygdspolitik. För EU:s landsbygdspolitik kommer jord- och skogsbruksministeriet även i fortsättningen att ansvara. Detta förutsätter att särskild hänsyn tas till samordning av EU-politik och nationell politik.

Europa 2020 -strategin

Det nationella programmet i Europa 2020 -strategin definierar innehållet i regionutvecklingen. Med hjälp av regionutvecklingens centrala principer och riktlinjer förverkligas den nationella Europa 2020 -strategin och synliggörs den viktiga roll regioner av olika typ och deras aktörer spelar i förverkligandet av strategin.

Målbilden för den nya ekonomi- och sysselsättningsstrategi om vilken Europeiska rådet fattade beslut i juni 2010 är en intelligent, hållbar och engagerande tillväxt. Målen för strategin hänför sig till sysselsättning, utgifter för forskning och utveckling, klimatet, utbildning och bekämpning av fattigdom. I Finlands nationella program som har uppgjorts utifrån denna strategi definieras de mål och åtgärder med hjälp av vilka Finland stödjer förverkligandet av mål på europeisk nivå.

Kohesions- och landsbygdspolitiken för perioden 2014 De tre centrala prioriteterna i strategin, dvs. att utveckla en ekonomi baserad på kompetens och innovation, att främja en resurseffektivare, grönare och konkurrenskraftigare ekonomi samt att arbeta för en hög sysselsättning som förbättrar den sociala och territoriella samhörigheten har redan till dags dato utgjort centrala element i den nationella regionutvecklingen. De är betydelsefulla principer även för de rikstäckande regionala utvecklingsmålen.

3 De regionala utvecklingsmålen 2011–2015

Målet för den regionala utvecklingen är ett ekonomiskt, socialt och i miljö-hänseende hållbart Finland. I enlighet med regeringsprogrammet beaktas det regionala utvecklingsperspektivet i synnerhet i näringspolitiken, inom forskning, utveckling och innovationsverksamhet, tillgång till social- och hälsovårdstjänster, målen för en hållbar utveckling samt trafik- och kommunikationsförbindelser. Miljöfrågorna beaktas i den regionala utvecklingen enligt integrationsprincipen.

Regeringen stödjer landskapens, städernas och kommunernas egen dynamiska livskraft, utvecklingspotential och konkurrenskraft i den globala ekonomin.

De regionala effekterna av den offentliga ekonomins stabilisering

Att säkerställa den offentliga ekonomins balans och hållbarhet har i och med de globala ekonomiska kriserna kommit att bli ett centralt mål i ett flertal EU-länder. I Finland är statsskulden för närvarande bland de minsta i EU-länderna, ca 50 procent av bruttonationalprodukten. I många länder som till exempel i Grekland, Italien och Belgien uppgår andelen till mer än 100 procent. Ett av de centrala målen i Finlands regeringsprogram är en stabilisering av den offentliga ekonomin och en upphämtning av hållbarhetsunderskottet. I syfte att nå målet vidtas åtgärder för att anpassa statens utgifter och intäkter. Sparåtgärderna är omfattande och hänför sig bl.a. till statsandelarna, försvarsmakten och annan statsförvaltning, näringsstöd, jord- och skogsbruksstöd samt finansiering av universiten och andra läroanstalter. Utan att specialåtgärder vidtas kan dessa utgiftsnedskärningar få betydande regionala konsekvenser. Proportionellt påverkar de mest regioner vars ekonomi är starkt beroende av offentlig finansiering. Sådana regioner är största delen av områdena i östra och norra Finland, men även många andra landsbygdsregioner och mindre stadsregioner.

Under den långa perioden av ekonomisk tillväxt 1995–2008 stabiliserades regionernas andel av statens utgifter. Statens budgetekonomi har varit det centrala systemet för stabilisering av regionutvecklingen, eftersom utgifterna per invånare klart har varit störst i de regioner som varit minst framgångsrika. På motsvarande sätt har statens skatteintäkter från regionerna till största delen kommit från stora centralorter. Fördelningen av statens utgifter har i stor utsträckning fastställts utifrån regionernas sociala och ekonomiska behov. Syftet har varit att för alla medborgare säkerställa likadan service och baslevnadsstandard oberoende av boendeort.

Då statens ekonomiska situation försvagas påverkar nedskärningarna penningflödet till regionerna. Detta förutsätter att de behov av utgiftsbesparingar som ingår i regeringsprogrammet samt andra behov att stabilisera den offentliga ekonomin beaktas och att åtgärderna för utveckling av regionerna intensifieras. I regionernas utvecklingsstrategier och utvecklingsprogram blir man tvungen att göra exaktare bedömningar av de möjligheter den offentliga finansieringen erbjuder för att de målsättningar och åtgärder som föreslagits ska kunna förverkligas. Resurserna ska kunna användas effektivt och målinriktat.

Målet är välmående regioner som förmår förnya sig

Globala förändringar i ekonomin och miljön ställer krav utifrån på förnyelse och anpassning. De krav på utveckling av regionerna som ställs i Finland hänför sig huvudsakligen till att trygga välfärden, upprätthålla konkurrenskraften och nå klimatmålen. Dessa utmaningar utifrån och inifrån kräver att ekonomiskt, socialt, ekologiskt och kulturellt hållbara lösningar tas fram hos regionerna.

Att förutse förändringar, identifiera svaga signaler och trender liksom även att utnyttja förvärvad information är en nödvändighet i en föränderlig värld. Störst konkurrenskraft har regioner som är medvetna om sina starka sidor och kan förnya sina kompetens- och innovationsstrukturer, sin potential för skapande verksamhet och sina metoder så att de motsvarar omvärldens krav. Grunden till regionernas livskraft består av kompetenta människor. Förnyelse möjliggörs genom att människornas kompetens och välfärd förbättras och tas till vara.

För att styra in Finland på ett starkt och hållbart tillväxtspår krävs det att näringsverksamhetens förutsättningar förbättras och att möjligheter skapas i hela landet. Målsättningen är att förnya och diversifiera näringsstrukturen, förbättra förutsättningarna för företagets och företagandets verksamhets- och tillväxtförutsättningar samt att utveckla attraktiva regionala innovationsmiljöer. Utöver de traditionella starka sidorna som till exempel primärproduktion och basindustri bör man hos regionerna ta fram nya tillväxtbranscher inom industri, servicenäringar och kreativa branscher.

Tillgången till arbetskraft uppvisar stora skillnader inom olika branscher och regioner. Regioner som i rask takt förlorar invånare och arbetskraft behöver metoder för anpassning och stödåtgärder med särskild inriktning: Arbetskraftsreserven bör hos regionerna tas i bruk så effektivt som möjligt. Detta främjas även genom att jämställdheten mellan könen förbättras på arbetsmarknaden och i utbildningen. För att kompetenskraven på den regionala arbetsmarknaden ska kunna tillgodoses förbättras utbildningens precision och arbetslivskontakter på alla utbildningsstadier liksom även möjligheterna till pendling och distansarbete. Tillgången till arbetskraft säkerställs i synnerhet för centrala utbildnings-, hälso- och välfärdstjänster.

Förändringen i befolkningens åldersstruktur ställer krav på förnyelse hos regionerna. Minskningen av andelen invånare i arbetsför ålder berör hela Europa, men

framskrider allra snabbast i Finland. Tills vidare har de äldres andel vuxit kännbart i synnerhet i landsbygdsdominerade regioner, men under de närmaste åren åldras befolkningen fortare i städerna med omgivande landsbygd. Åldrandet leder i regionerna till ett ökande behov av tjänster och påverkar serviceförhållandets utveckling. Den allt fåtaligare befolkningen i arbetsför ålder kommer i regionerna till synes i ett mindre utbud av arbetskraft, minskande skatteintäkter och en förändrad efterfrågan i konsumtionen – konsekvenserna är betydande ur perspektivet för den offentliga ekonomins hållbarhet.

Åldrandets konsekvenser ger sig till känna inom alla sektorer av den regionala utvecklingen och på dess utmaningar går det att svara endast genom att vidta heltäckande åtgärder. Detta förutsätter att regionerna beaktar den demografiska utvecklingen och skapar nya lösningar för utbildning, sysselsättning, social- och hälsovårdstjänster, trafik- och samhällsplanering och utvecklande av näringar. Framför allt kräver detta en förbättring av det tvärsektoriella utvecklingskonceptet och en omvärdering av förvaltningsstrukturerna. Regionerna kan verka som föregångare i skapandet av en ny aktiv äldrepolitik.

Syftet med den kommunreform som ska genomföras under de förestående åren är att förnya strukturerna och stärka baskommunerna så att de förmår svara på 2020-talets behov. Den åldrande befolkningen, det tilltagande servicebehovet samt den offentliga ekonomins stabilisering förutsätter att regionerna förbättrar välfärdstjänsternas produktivitet, resultat och effektivitet. I kommunerna finns det ett behov av samarbete mellan den offentliga, den privata och den tredje sektorn och av att sänka de administrativa gränserna för att förbättra lösningarna för produktion av tjänster.

I syfte att trygga den sociala hållbarheten i regionerna ägnas förebyggandet av fattigdomen i städerna och bekämpningen av den sociala segregationen särskild uppmärksamhet. I förebyggandet av utslagning betonas betydelsen av stöd på ett tidigt stadium. I synnerhet kan barns och ungas välbefinnande förbättras genom ett snabbt ingripande i problem och fler möjligheter till deltagande.

En planering av områdesanvändningen skapar förutsättningar för en hållbar regional utveckling. Av denna anledning är det viktigt att i statliga myndigheters verksamhet och i landskapets planering beakta de riksomfattande målen för områdesanvändning och främja deras förverkligande.

En hållbar regionstruktur ska byggas upp som en helhet med många centrum och nätverksaktiviteter samt goda trafikförbindelser. Framgång i den globala ekonomin förutsätter väl fungerande globala trafik- och kommunikationsförbindelser. Trafikpolitiken anknyts helhetsinriktat och tvärsektoriellt till utvecklingen av näringslivet, ekonomin, sysselsättningen och regionerna. Med en trafikpolitisk redogörelse utstakas de strategiska riktlinjer som sträcker sig utöver mandatperioden så att de bildar en grund för framtida projekthelheter och för utvecklande av rikets centrala trafiknät. I detta arbete säkerställs bland annat att hänsyn tas till markanvändning, trafik, servicestruktur och hållbar utveckling samt till förutsättningarna för närings- och regionutveckling.

Naturens renhet och mångfald, rena vattendrag, en vårdad och livskraftig kulturmiljö och rikliga naturresurser är attraktiva faktorer i de finländska regionerna. En god livsmiljö är ett stöd för människans hälsa, erbjuder socialt välbefinnande och möjligheter till ett trivsamt boende. En enhetlig samhällsstruktur i centrumen och deras omgivning samt förbättrade funktioner betonas starkt då välfärden ska tryggas samtidigt som befolkningen åldras, då klimatförändringen ska stävjas och förutsättningarna för näringslivets verksamhet ska förbättras.

Att nå klimatmålen samtidigt som naturresurserna blir knappare förutsätter såväl att konsumtionsvanorna och beteendemönstret ändras som att de traditionella branscherna förnyas sig. Investeringar i energiproduktion och energianvändning omdirigeras i syfte att förbättra energiproduktion och energieffektivitet. Teknik och energilösningar för en hållbar utveckling, ekoeffektivitet och utsläppssnåla processer bereder möjligheter till nya typer av affärskoncept, förbättrar förutsättningarna för företagsverksamhet och skapar arbetstillfällen i hela landet

Ur ett regionutvecklingsperspektiv är det viktigt att varje människa har möjlighet och beredskap att obehindrat delta i informationssamhället och den digitala världen oberoende av förmögenhet, hälsotillstånd, ekonomisk ställning och boendeort. Snabba teleförbindelser som möjliggör en smidig vardag och ett konkurrenskraftigt näringsliv byggs därför ut över hela landet. Detta har stor betydelse i synnerhet i gleset bebodda områden med äldre invånare där avstånden till servicen är långa. Datatekniska applikationer och smarta lösningar samt innovationer inom ramen för teknik, produkter, tjänster och kultur förbättrar regionernas jämlikhet, företagets konkurrenskraft och befolkningens säkerhet.

Målbeslutets riktlinjer

De regionala utvecklingsmålen i regionutvecklingslagen och regeringsprogrammet sammanfattas i detta beslut i tre allmänna riktlinjer

- **Att förbättra regionernas konkurrens- och livskraft**
- **Att höja befolkningens välfärd**
- **Att trygga en god livsmiljö och en hållbar regionstruktur**

I beslutet ingår dessutom tre genomgående teman: att upprätthålla en kontinuerlig förmåga till förnyelse, att ta all potential till vara och att respektera de regionala särdragen.

I riktlinjerna beaktas städernas, landsbygdens och skärgårdsregionernas oliktartade utvecklingsbehov och utvecklingsinstrument för dessa.

Metropolregionen och de stora stadsregionerna verkar som starka lokomotiv för sina regioner och mångsidiga internationellt konkurrenskraftiga miljöer för näringsverksamhet, innovation, kreativitet och kompetens. En struktur med många centrum är en stark konkurrensfaktor. Knutpunkterna i en regionstruktur med många centrum ger en balanserad regionstruktur och fungerar i arbetsfördelningen inom

landet som centrum med sina egna starka sidor som specialinriktning. Utvecklingen av metropolregionen och de större stadsregionerna förbättrar deras förmåga att betjäna befolkningen i sin egen region och de omgivande regionerna med hjälp av en specialinriktad tjänsteproduktion. Centrala mål är likaså en förbättrad internationell konkurrensförmåga, en enhetlig utveckling av samhällsstrukturen och en satsning på social hållbarhet. Landskapssentra, industricentra och regionstäder spelar en central roll då lösningar söks för förnyande av näringslivet, etablering av förbindelser och tryggnad av bastjänster i stadsregioner av olika typ.

Landsbygden är en källa till konkurrenskraft för finländarnas välfärd och framtid. Landsbygdens resurser som till exempel utrymme, tystnad, rum för bebyggelse, naturens och naturresursernas renhet samt den förnybara energi och de lokala lösningar som bidrar till att ta vara på den är viktiga för en hållbar utveckling och som svar på efterfrågan av grön och kreativ ekonomi. Dessa förhållanden erbjuder de företagare och idkare av landsbygdsnäringsverksamhet som har valt landsbygdsområden och dess livsstil fler möjligheter att utveckla kundorienterade närtjänster. Genom att boendet på landsbygden samt turismen och andra fritidsverksamheter utvecklas främjas bevarandet av infrastrukturen för landsbygdens nätverk av tätorter och byar.

I och med att skärgårdsregioner och vattendragsområden utvecklas betonas skärgårdens dragkraft för året runt-boende och deltidsboende samt för turismen och annan rekreativ verksamhet. Med hjälp av skärgårdspolitikerna lindras de olägenheter som orsakas av att strukturen söndras av hav och vattendrag och reduceras näringslivets och skärgårdssamhällets extra kostnader. Där beaktas skärgårdens kultur-, rekreativ-, natur- och miljövärden.

En regionutveckling som beaktar regionernas särdrag kan inte förverkligas som en separat utveckling av delområden. I en samhällsstruktur som bygger på växelverkan bildar koncentrationer på en skala från byar till större städer och landsbygdsområden av olika typ en nätverksliknande helhet där olika regiontypers resurser och starka sidor kompletterar varandra.

Ett av målen för regionutvecklingen är att förbättra förutsättningarna för samernas kulturella självstyrelse och sametingens verksamhet i överensstämmelse med riktlinjerna i regeringsprogrammet.

3.1 Att förbättra regionernas konkurrens- och livskraft

Näringsstrukturen förnyas och diversifieras

Med hjälp av regionutvecklingen förstärks nationens ekonomi och förutsättningarna för näringsverksamhet och sysselsättning i hela landet. Väsentligt är att lyckas åstadkomma ny tillväxt utifrån en hållbar utveckling genom att förnya och diversifiera näringsstrukturen samt genom att förbättra förutsättningarna för företagande och företagsverksamhet. Detta förutsätter

samarbetsformer av ny typ, nätverksbildning med nationella och internationella aktörer liksom även ett effektivare tillvaratagande av de centrala starka sidorna i Finlands konkurrenskraft.

I Finland behövs innovationskluster på internationell toppnivå. De stora stadsregionerna har en central roll då det gäller att förverkliga den nationella innovationsstrategin och att verka som innovationsplattformar. Gemensam internationell marknadsföring av de stora stadsregionerna utvecklas i samverkan med staten i syfte att få utländska investerare att investera i Finland.

För regionutvecklingen är det av stor betydelse att även engagera företag och aktörer utanför de stora klustren i utvecklingen av innovationer som utgår från efterfrågan, användarna och arbetslivet samt i nationella och internationella innovationsnätverk.

I syfte att skapa innovationskluster förbereds ett förhandlingsförfarande som främjar samarbete och en samordnad användning av kraftresurser mellan stadsregionernas och statens centrala aktörer. Tillväxtavtal förbereds i hela landet mellan de största stadsregionerna, staten, högskolorna, näringsutvecklingsbolagen och andra centrala aktörer. Syftet med avtalen är att påskynda ekonomisk tillväxt i hela landet och att förverkliga en nationell innovationsstrategi.

Innovationsverksamhet som utgår från efterfrågan, användarna och arbetslivet ska främjas genom uppbyggnad av utvecklingsmiljöer för offentlig service genom ett samarbete mellan kommunerna, staten och andra aktörer och genom att skapa en föregångsmarknad. I regioner av landsbygdstyp behövs det aktiva aktörer som bygger upp lokala innovationsgrupper och förenar lokal kompetens med större nätverk för know-how och kompetens och större resurser.

Företagande, ny företagsverksamhet och innovationsverksamhet samt potentiella företags tillväxt och internationalisering stöds med företagsrådgivning av hög kvalitet och genom att på alla håll i landet erbjuda subventionerade expert- och utbildningstjänster som förbättrar små och medelstora företags kompetens. Tillgången till företagsrådgivning av hög kvalitet säkras i alla regioner och likaså förbättras arbetslivskontakterna och företagartutbildningen på alla stadier. Vilken roll regionens och nejdens företagsservice spelar, vilken arbetsfördelningen är och hur resurserna fördelas ska klarläggas genom regionala avtal om företagservice. I synnerhet på landsbygden behövs mångsidiga och flexibla former av företagande, såsom andelsföretagsverksamhet och mångbranschföretagande.

Produktion av tjänster är en betydande nationalekonomisk tillväxtfaktor. I Finland finns det ett gediget kunnande som bör tas till vara på ett effektivare sätt i syfte att utveckla framgångsrika produkter och tjänster. På den globala marknaden har till exempel högteknologiska produkter i kombination med servicekoncept en betydande potential. Affärsverksamhet med tjänster som stödjer sig på regionernas starka sidor inom exempelvis rekreation, hälsofrämjande, turism, kulturverksamhet och upplevelseindustri, förstärker regionernas näringsplattform.

Turismen är en bransch som får allt större betydelse. Finlands målsättning är att specialisera sig på turism som tar vara på regionernas särdrag. Starka sidor är i synnerhet naturen och aktiviteter som hänför sig till naturen, finländsk kultur och livsstil samt ett enastående läge i grannskapet med Ryssland. I utvecklingen av turismen ska särskild uppmärksamhet ägnas dels åt att förstärka kluster och nätverk, påskynda företagets tillväxt och utveckling, dels åt att förbättra infrastrukturen i turistregionerna.

De möjligheter som erbjuds på området för kultur och kreativ verksamhet bör utnyttjas inom politiksektorerna på alla förvaltningsnivåer. De kreativa branscherna erbjuder nya möjligheter för affärsverksamhet som är föremål för uppmuntran med hjälp av allt större finansieringssatsningar och beaktande av branschernas särdrag. Kreativa branschers näringsverksamhet och exportmöjligheter förbättras även genom produkt- och serviceutveckling. Kultur- och idrottsbranschens tjänster, de kreativa branschernas utvecklingsåtgärder och storevenemangens effekter på regionernas konkurrensförmåga och livskraft ska förstärkas.

Med hjälp av en grön tillväxt eftersträvas en hållbar utveckling av ekonomin så att belastningen av miljön förebyggs, minskningen av naturens mångfald stoppas och ohållbar användning av naturresurser förhindras. Dessa framsteg öppnar nya möjligheter att utveckla miljövänliga former av industri, arbete och teknologi i hela landet. Den offentliga förvaltningen bör i stället för att sätta upp begränsningar övergå till att bereda möjligheter, vilket är avgörande för utvecklingen av bioekonomin.

En hållbar utvecklingspolitik har lyft fram behovet av satsningar på förnybar energi, grön trafik, ekoturism, ekologiskt byggande, CleanTech-sektorn, efterbehandling och vattenhushållning, jord- och skogsbruk samt produktion av energi- och materialeffektiva produkter och tjänster i samband med dem. En ekonomi som bygger på förnybara naturresurser efterlyser växelverkan mellan stad och landsbygd, förenade kraftresurser samt en sammanjämkning av intressen och värderingar av olika inriktning hos ett stort antal aktörer. En lönsam affärsverksamhet förutsätter en bättre kontroll över verksamhetskedjan och ett intensifierat samarbete mellan företag, forskningsanstalter och fackmannaanorganisationer.

Matproduktion och livsmedelsekonomi får på längre sikt allt större betydelse i Finland. Detta utgår från Finlands naturliga förutsättningar, ren jordmån och rikliga vattentillgångar. Matens ursprung liksom även ansvaret för produktion och konsumtion hör till framtidens konkurrensfaktorer. Regionala koncept som hänför sig till närproduktion av livsmedel kommer att utvecklas.

Skogarna utgör en viktig del av landsbygdens boende- och rekreationsmiljö liksom även av den finländska kulturen. Ett nytt slags hållbar användning av råvarorna från skogen och en ny hållbar användning av skogens immateriella tjänster främjas genom en satsning på forskning och produktutveckling inom detta område. Affärskoncept för natur-, landskaps- och miljövård håller på att utvecklas och skogsföretagande samt samarbete mellan olika aktörer att intensifieras.

Hos arbets- och näringsministeriet har ett strategiskt spetsprojekt inletts, det strategiska programmet för skogsbranschen. Inom programmet som tar en regeringsperiod i anspråk genomförs reformprocesser som förbättrar skogsbranschens konkurrenskraft och förnyelseförmåga. Där följs och förutses även förändringar i branschen. Med programmet samordnas åtgärder som går över gränserna för förvaltningsområden och sektorer.

Jordmånens mångsidiga mineraltillgångar erbjuder möjligheter till utveckling av gruvsdrift och ny affärsverksamhet i många regioner. Kompetensen inom gruvbranschen görs till en finländsk tyngdpunkt inom EU:s näringspolitik, vilket möjliggör aktiv påverkan av beslut inom EU. I branschens tillväxt ska hänsyn tas till en hållbar miljö, välfärden för regionens invånare, infrastrukturen, arbetskraftens utbildningsbehov och tjänster. Inom gruvindustrin spelar produktutvecklingen och den tekniska utvecklingen en väsentlig roll.

I skärgården har både avlägsna och glest bebodda områden en stor näringspolitisk potential, i synnerhet för turismen och utvecklingen av kultur- och idrottstjänster. För att näringarna i dessa regioner ska kunna utvecklas krävs det goda förutsättningar för näringsidkande som till exempel boende, rörlighet, snabba teleförbindelser samt god tillgång till bastjänster.

Kompetent arbetskraft genom utbildning

Med mångsidig högklassig utbildning på flera nivåer skapas förutsättningar för kompetens, innovativitet, kreativitet och förnyelse på alla områden. I och med en omvandling av näringsstrukturen undergår även de kvalitativa och kvantitativa kompetenskraven snabba förändringar. Därför är det viktigt att förstärka samarbetet mellan universitet, yrkeshögskolor, gymnasier och yrkesläroanstalter och de företag och centrala innovationsaktörer som verkar inom regionerna. Så skapas förutsättningar att svara på långsiktiga kompetensbehov på den regionala arbetsmarknaden och möjligheter till sysselsättning av all arbetskraft.

Genom en förutseende utbildning påverkas utbildnings- och examensstrukturen, dess innehåll och kvantitativa utbud så att det motsvarar de varierande behoven i arbetslivet och samhället. Läroanstaltsnätet anpassas till befolkningsutvecklingen och det behov av arbetskraft som kan förutses samtidigt som tillgången till utbildning och jämlika möjligheter till bildning säkerställs i alla delar av landet.

Genom att basundervisningens kvalitet förbättras tillförsäkras alla en så god allmänbildning som möjligt, en möjlighet att inhämta lärdom och att utveckla sin kreativitet, sin kompetens och sina färdigheter. Kommunernas åläggs ett större ansvar för de unga som slutför sin grundutbildning.

Genom att det fria bildningsarbetets ställning tryggas säkerställs möjligheterna till utbildning för ungdomar. Medborgarinstitutens utbildningspotential bidrar till

att inspirera de unga till studier och till att stoppa en fortsatt utslagningstrend som annars hade gjort det omöjligt för de unga att fortsätta att studera efter grundskolan.

Genom en reform av finansieringsunderlaget för gymnasier och med hjälp av distansundervisning säkerställs gymnasieundervisningens kvalitet och tillgänglighet i regionerna i ett läge där åldersklasserna minskar. Med hjälp av yrkesinriktad utbildning på andra stadiet produceras högklassig yrkeskompetens för arbetslivets behov. Ett tillräckligt utbud av yrkesinriktad utbildning säkerställs och inriktas så att det motsvarar det lokala behovet.

I yrkeshögskolornas strukturreform beaktas behoven hos näringslivet i regionerna och förstärkandet av en positiv regionutveckling. Här betonas i synnerhet en högklassig kompetens för arbetslivets behov liksom även en produktion av utbildnings- och utvecklingstjänster till stöd för produkt- och tjänsteinnovationer för regionens näringsliv. Detta arbete ska utföras i intensivt samarbete även med den yrkesinriktade utbildningen på andra stadiet. I finansieringen av yrkeshögskolorna höjs andelen för forskning och utveckling samt yrkeshögskolornas specialiseringsgrad.

I varje landskap bör en eller flera yrkeshögskolor vara verksamma. Nätet av verksamhetsställen för högskolorna sammanställs så att det bildar tillräckligt omfattande kompetensmiljöer av hög kvalitet och innovativitet. Högskolornas strategiska samarbete med övriga aktörer inom deras region intensifieras i samband med utvecklingen av regionens innovationsmiljöer så att regionernas kompetensområden och specialiseringsbehov beaktas. Högskoleutbildningens effektivitet, påverkan och internationalisering kommer att förstärkas.

I syfte att förbättra utbildningens kvalitet och säkerställa en regionalt täckande utbildning på andra stadiet främjas en gemensam användning av lokaler, stödtjänster och lärarresurser. Alla studerande garanteras en i kvalitativt hänseende jämlik utbildning jämte stödtjänster för studier oberoende av studieort.

Vuxenutbildningsorganisationernas roll i den regionala utvecklingen har blivit viktigare i och med att deras uppgift omfattar utveckling och tjänster för arbetslivet. Med hjälp av vuxenutbildningen strävar man efter att trygga tillgången till arbetskraft och kompetens, sörja för utbildnings- och bildningsutbud för hela den vuxna befolkningen samt för en starkare enhetlighet och jämlikhet i samhället. Ett livslångt lärande främjas på så sätt att alla har möjligheter att inhämta ny kunskap och kompetens under hela sin levnadsbana.

Medborgarinstituten är på olika håll i landet centrala leverantörer av kultur-, fritids- och vuxenutbildningstjänster. Medborgarinstitutsnätverkets regionala verksamhet får en allt större utbredning.

Invandrarna ska med alla medel förmås att fastare förankra sig i det finländska arbetslivet. Målet är att höja invandrarnas sysselsättningsnivå och halvera arbetslösheten. Speciell uppmärksamhet ska fästas vid de grupper vilkas sysselsättningsnivå är låg.

Integration och sysselsättning av invandrare samt uppdatering av tidigare förvärvad kompetens främjas med hjälp av utbildning, kultur och idrott. Nivån på den

språkundervisning som hänför sig till integrationen av invandrare förbättras och undervisningen breddas så att utbildningen ger faktiska färdigheter att delta bl.a. i förberedande utbildning för yrkesinriktad utbildning för invandrare. Noggrannare riksomfattande och regionala mål på medellång och lång sikt utarbetas för arbeidskrafts- och utbildningsbehov som gäller invandrare.

Hållbar tillväxt och sysselsättning

Tillgång till kompetent arbetskraft och en fungerande arbetsmarknad hör till de centrala förutsättningarna för näringsverksamheten inom regionerna. Tillgången till arbetskraft uppvisar stora skillnader inom olika branscher och regioner. För Finlands konkurrenskraft är det av stor betydelse att regionala skillnader i arbetslöshets- och sysselsättningsgrad kraftigt utjämnas och att den regionala arbetskraftsbalansen förbättras. Särskild uppmärksamhet ska fästas vid stöd till de unga.

I syfte att åstadkomma tillväxt och sysselsättning ska företagandet främjas, utbildningen förbättras och en förlängning av arbetskarriärerna stödjas. För att förbättra arbetslivets kvalitet och välmående i arbetet ska en utvecklingsstrategi för arbetslivet utarbetas. God praxis förmedlas och överförs mellan olika delar av landet samt till den nationella nivån.

Inom arbetskraftsutbildningen och den yrkesutbildande utbildningen beaktas efterfrågan på arbetskraft och regionala behov inom olika branscher och yrken. Matchningen mellan arbetslivet och utbildningen förstärks bl.a. genom att en regional prognostisering av behoven av arbetskraft och utbildning förverkligas och i synnerhet att det sker i samråd med landskapsförbunden samt genom att samarbetet mellan företag och organisationer effektiviseras. Nya riksomfattande, regionala och lokala tillvägagångssätt som höjer sysselsättningen främjas med hjälp av skraddar-syddas åtgärder och olika avtalsförfaranden.

Svängningarna i arbetslösheten i takt med det ekonomiska läget är kraftigare bland de unga än hos den övriga befolkningen. De negativa effekterna av arbetslösheten betraktas som särskilt skadliga just för de unga. I syfte att stärka förnyelsen i regionerna ser man till att unga personer sysselsätts, inkluderas i samhället och att utslagningen bekämpas. Varje ung person under 25 år och under 30 år gammal nyutexaminerad person kommer från början av 2013 att erbjudas en arbets-, praktik-, studie-, verkstads- eller rehabiliteringsplats senast tre månader efter att han eller hon blivit arbetslös. Förverkligandet av samhällsgarantin stöds genom regionalt samarbete. Kommunerna åläggs dessutom ett större ansvar för de unga som slutför sin grundutbildning. För att detta ska bli möjligt bör elektroniska uppföljnings-system fås att fungera. Uppsökande ungdomsarbete och arbetsverkstäder för unga främjas och verksamheten byggs ut så att den täcker hela landet.

Specialåtgärder inriktas till grupper som står utanför arbetslivet i likhet med personer som förmår arbeta deltid och i syfte att utnyttja den arbetskraftspotential som

utgörs av invandrare som redan befinner sig i landet. Även pensionärer utgör en stor kompetens- och resurspotential som kan engageras i arbetsliv och företagarskap. Stöd utvecklas för sysselsättning av olika åldersgrupper, för personers förmåga att orka i arbetet samt för aktivering av personer som förmår arbeta deltid, genom att förbättra arbetslivets kvalitet och flexibilitet. Samarbetet mellan staten och kommunen i syfte att minska långtidsarbetslösheten förbättras genom ett kommunförsök som inleds 2012 och pågår under regeringsperioden ut. Arbetskraftscentralverksamheten ska göras lagstadgad och utsträckas över hela landet från och med 2014.

Hos arbets- och näringsministeriet har ett strategiskt spetsprogram, Strukturomvandling och en fungerande arbetsmarknad, inletts. I programmet bedöms arbetskraftspolitikens innehåll och strukturernas effektivitet samt föreslås förbättringar av politiken. På våren 2012 fattar regeringen på basis av programmet ett principbeslut i vilket de arbetspolitiska riktlinjerna samt arbetskraftspolitikens innehåll och strukturernas utveckling ska definieras.

I syfte att höja produktiviteten och förbättra arbetslivets kvalitet görs en satsning på kompetensutveckling hos arbetstagarna. Kvalitativt hållbar förbättring av produktiviteten behövs i alla branscher och på alla arbetsplatser. Medarbetarnas arbetsförmåga och arbetshälsa avgör hur länge man orkar arbeta och om arbetskarriärerna kan förlängas. Det är viktigt att främja sådana förfaranden som bygger på att se till att personalen kontinuerligt och starkt engagerar sig, att initiativrikedom och kreativitet tas till vara och att samverkan både inom ledningen och personalen utvecklas. Arbetslivet bör utvecklas så att det motsvarar människors livscykel.

Under ledning av arbets- och näringsministeriet förbereds en utvecklingsstrategi för arbetslivet. Därefter inleds ett stort nationellt samarbetsprojekt som vänder sig till arbetsplatserna och inom vilket Tekes påbörjar ett separat utvecklingsprojekt för arbetsorganisationer för olika branscher och företag av olika storlek. En del av strategi- och programarbetet avser att finna för regionerna lämpliga lösningsmodeller tillsammans med regionala och lokala aktörer. Tjänster som förbättrar kvalitet och produktivitet och introduceras hos företagen utgör en del av utbudet av regionala och lokala företagstjänster.

Arbetsrelaterad inflyttning och sysselsättning av invandrare ska främjas utifrån de behov som identifierats på arbetsmarknaden och i regionerna.

Förnybar energi och hållbar användning av naturresurser

I syfte att nå klimatmålen dirigeras investeringar till produktion av förnybar energi och förbättring av energieffektiviteten. Vid sidan av den traditionella energitekniken utvecklas tillväxtgenererande decentraliserade energisystem som använder förnybara källor. Teknik och energilösningar för hållbar utveckling, ekologisk effektivitet och processer med låga utsläpp möjliggör nya koncept för affärsverksamhet, förbättrar förutsättningarna för företagsverksamhet och skapar arbetstillfällen i hela landet.

Målsättningen är att Finland görs till ett ledande land med kompetens inom området för en hållbar, ekonomisk och innovativ användning av naturresurser och material, som stödjer sig på naturrikedomarna i regionerna. Detta öppnar även stora möjligheter att utveckla exporten.

I produktionen av förnybar energi tillvaratas naturresurser bland annat genom att stöd- och kontrollsystem förbättras. Med hjälp av nya energilösningar skapas arbetstillfällen på landsbygden och förbättras förutsättningarna för näringsverksamhet och företagande. En effektiv decentraliserad energiproduktion förutsätter en fungerande infrastruktur i hela landet.

Användningen av träbaserad energi, avfallsbränsle, värmepumpar, biogas och vindenergi ska utökas betydligt. I synnerhet kommer skogsbiomassa och vindkraft att bli förmål för en hållbar användning. Eftersom den marknad som bygger på användning av skogsbiomassa först nu håller på att etableras, bör staten fästa uppmärksamhet vid att verksamheten på marknaden effektiviseras. Vindkraften ska byggas ut på platser som är optimala för miljön och ekonomin samtidigt som behov av verksamhetsmodeller utreds i syfte att förbättra acceptansen av vindkraften.

Staten uppmuntrar och stödjer en ökning av andelen förnybar energi i de stora städernas energiproduktion. Uppgörandet av klimat- och energipolitiska strategier för stadsregionerna och genomförandet av dem ska uppmuntras.

I syfte att förbättra energieffektiviteten betonas samverkan mellan lokala aktörer och nätverksbildning på det nationella planet. Energi- och materialeffektiviteten förbättras genom en effektivare användning av naturresurserna och genom att förebygga uppkomsten av avfall och öka återanvändningen av avfall för material och energi. Återanvändning av avfall erbjuder även möjligheter till ny företagsverksamhet.

Decentraliserade bioekonomiska system som hänger samman med energiekonomins och näringskedjans kretslopp och medför tillväxt håller på att utvecklas. Ibrukttagande av miljösystem samt kontroller av material- och energieffektivitet hos företagen främjas och materialanvändningens logistik och uppföljning utvecklas. Den offentliga sektorns samhällsansvar ökas bland annat genom hållbar upphandling och en minskning av den egna verksamhetens miljökonsekvenser. Inom landskapen utarbetas regionala energi- och naturresursstrategier inklusive en förbättring av återanvändningen av avfall.

En ren mångfaldig natur, rena vattendrag och rika naturtillgångar hör till attraktionerna i de finländska regionerna. En hållbar användning av naturtillgångarna främjas utifrån naturresursstrategierna. Genom att naturens mångfald upprätthålls, yt- och grundvattenförrådets och den övriga naturens goda kvalitet säkerställs, samt naturturism och rekreation i naturen främjas, skapas förutsättningar för en god livsmiljö, boende på landsbygden, en näringsstruktur som kan förnya sig och en natur som kan användas för rekreation.

Målsättningen för naturskydd och hållbar användning av naturen i Finland är att stoppa den negativa utvecklingen av naturens mångfald senast 2020. Att vattendragens tillstånd är gott senast 2015 utgör på motsvarande sätt ett mål för de vattenvårdsplaner som har beretts inom ramen för ett vidlyftigt samarbete.

3.2 Att höja befolkningens välfärd

Livskraftiga kommuner och tillgänglig service

Målsättningen för kommunreformen i hela landet är en hållbar och livskraftig kommunstruktur som grundar sig på starka baskommuner. Syftet med den nya kommunstrukturen är att säkerställa jämlika tjänster av hög kvalitet i hela landet.

En stark baskommun bildas av naturliga pendlingsområden och är tillräckligt stor för att självständigt arrangera basservicen. En stark baskommun förstår även svara på samhällsstrukturernas decentralisering i sådana centrum där krav på tillväxt förekommer och bedriva en näringspolitik som ger resultat. Starka baskommuner har förutsättningar att sörja för välfärdstjänsterna och skapa förutsättningar för att stärka kommunens livskraft och förverkligandet av demokrati.

En åldrande befolkning, ett växande servicebehov och en stabilisering av den offentliga ekonomin förutsätter hos regionerna en förbättring av välfärdstjänsternas produktivitet, resultat och effektivitet. Servicestrukturen inom social- och hälsovården förnyas så att en jämlik åtkomst säkras.

I kommunreformen beaktas olikheten mellan regionerna, liksom även särdragen hos tillväxtcentra, glesbygden, de långa avstånden, skärgårdskaraktären och de språkliga förhållandena. Servicen i avlägsna områden tryggas genom att tjänsterna sammanslås till tillräckligt stora helheter enligt modellen med ansvarskommuner.

Statsandelssystemet förnyas inom ramen för kommunreformen. Beredningen av statsandelsreformen inleds hösten 2012 i syfte att få det nya statsandelssystemet i kraft från början av 2015.

För att servicestrukturen i social- och hälsovården ska kunna genomföras ska en ny lag stiftas om ordnande av social- och hälsovården, dess finansiering, utvecklande och tillsyn. Beredningen av lagen om ordnande av social- och hälsovården och andra sektorlagar kommer att samordnas med kommunreformen för både tidtabellens och innehållets del.

Att ordna och utveckla service förutsätter att kommunerna gör en strategisk genomgång av servicemarknaden. I de servicestrategier som kommunerna utarbetar bör riktlinjerna för utveckling och produktion av tjänsterna preciseras och konkretiseras. Att införa ett näringspolitiskt perspektiv på ordnandet av service förutsätter ett intensivt samarbete mellan de aktörer som ansvarar för kommunernas social- och hälsovårdstjänster och regionens företag och organisationer. Produktiviteten i kommunernas egen verksamhet och produktion främjas genom en i regeringsprogrammet nämnd utvecklingskampanj på bred bas för kommunal produktivitet och lönsamhet.

Ett strategiskt spetsprojekt inom arbets- och näringsministeriet genomförs i form av välfärdsbranschens arbets- och näringspolitiska utvecklingsprogram (HYVÅ). Med programmet som tar hela regeringsperioden i anspråk främjas

regeringsprogrammets mål för en förbättring av välfärdstjänsternas lönsamhet och servicesektorns utveckling. Programmet genomförs i samverkan med finansministeriet, social- och hälsovårdsministeriet, undervisnings- och kulturministeriet, kommunsektorn, bransch- och företagargorganisationerna inom området samt personal- och medborgarorganisationerna. Instrumenten för utvecklingsverksamheten består bl.a. av de förfaringsätt som inom ANM:s förvaltningsområde tillämpas i arbetskrafts-, närings- och innovationspolitiken samt regionutvecklingen.

I syfte att stävja ett tilltagande servicebehov förbättras åtgärdsmodellerna för förebyggande och tidigt ingripande. Tjänster som främjar hälsa och välfärd som till exempel kultur- och idrottstjänster bör vara tillgängliga för alla och bör även integreras i utvecklingen av social- och hälso-tjänsterna samt utvecklingen av arbetslivet.

Det nationella utvecklingsprogrammet för social- och hälsovården (KASTE II) inleds med de tyngdpunkter som nämns i regeringsprogrammet. Programmet KASTE är ett redskap som möjliggör större delaktighet, bättre hälsa och tjänster av högre kvalitet, större effektivitet och mindre regionala skillnader.

Tillgången till förvaltningstjänster och offentliga tjänster säkerställs hos alla regioner genom att ett nät av medborgarkontor inrättas och kontorens tjänsteutbud utvidgas samt genom att tekniska lösningar utnyttjas. Tillgänglighet till butiker och andra tjänster bör beaktas för alla befolkningsgrupper, även för personer utan bil och för äldre människor. För att underlätta rörligheten för dem som inte har bil utvecklas nya, för förvaltningsområdena gemensamma lösningar för trafik som möjliggör skötsel av ärenden. Butikstjänsterna på glesbebyggda områden tryggas genom att nya sätt att genomföra dem utvecklas. För tjänster som omfattar kultur, konstfostran och idrott utvecklas nya serviceformer och servicekoncept.

Genom ett tillräckligt stort och rätt inriktat utbildningsutbud för de unga och för vuxna utan utbildning förebyggs utslagning och stöds människornas integration i samhället. Möjligheterna till utbildning, fritidssysselsättning och deltagande spelar en central roll i förebyggandet av sociala och hälsorelaterade problem.

Ansvar för social hållbarhet

Bekämpning av social utslagning är en central utmaning i den regionala utvecklingen såväl i städerna som i glesbygden på landsorten. Det bästa sättet att bekämpa utslagning och dåliga livsvillkor är förebyggande verksamhet. Åtgärdernas effektivitet förbättras genom att mer resurser sätts in regionalt och i gränsområdena mellan olika servicesystem. I synnerhet kan barns och ungas välbefinnande förbättras genom att problemen åtgärdas fort samt att möjligheter bereds till utbildning, utveckling och deltagande. Verksamhetsmodeller och tjänster för tidig insats av stöd och förebyggande åtgärder utvecklas på lång sikt.

Varje människa bör få leva, bo och arbeta i en miljö som är hälsosam och trygg och som gör det möjligt att utveckla sig själv. För att en social hållbarhet ska kunna förverkligas krävs det öppenhet, nätverksbildning, samverkan

och ett samarbete över sektorgränserna samt satsningar på mångkultur och bekämpning av rasism.

Mellan staten och stadsregionerna utarbetas avtal enligt vilka förbindelser ingås om hur stadsregionernas sociala hållbarhet ska förbättras. Särskild uppmärksamhet fästs vid bekämpning av stadsfattigdomen och den sociala segregationen.

Då stadsregionerna utvecklas ska positiv särbehandling tillgripas. Anslag ska riktas till regioner med hög arbetslöshet, hyresboende i stor skala och en befolkning som till stor del utgörs av invandrare.

Då de stora åldersklasserna når pensionsåldern behövs det för integration av seniorbefolkningen i arbetet och gemenskapen ett nytt tänkande och åtgärder som möjliggör detta. Efter pensioneringen har många seniormedborgare krafter och lust att vara aktiva. Den äldre befolkningen behöver i sin livsmiljö, sina bostäder, arbetslokaler och gemensamma lokaliteter lösningar som beaktar åldrandet. En riksfattande målsättning är att integrera de generationer som nått pensionsåldern med generationer i arbetsför ålder och med de ungas och barnens livsstil.

Olika människogrupperns möjligheter att delta i och påverka utvecklingen av sin egen region och närdemokratin blir föremål för särskild uppmärksamhet då kommunstrukturerna förändras. Fungerande varianter av horisontal verksamhet på lokal nivå, såsom aktionsgrupper, byaföreningar och andra organisationer som bedriver ett vittomfattande lokalt utvecklingsarbete ska stödjas och beredas möjligheter att påverka det politiska beslutsfattandet i sitt område. En förutsättning för social hållbarhet hos regioner av landsbygdstyp är fungerande närtjänster.

Att främja välfärd och hälsa, att bekämpa miljöhälsorisker samt att minska ojämlikheten ska beaktas i allt beslutsfattande i samhället och integreras i alla förvaltningsområdens och ministeriers verksamhet. Målsättningen är att sådana beslut ska fattas som stödjer avgöranden som förbättrar människors hälsa och livskvalitet.

3.3 Att trygga en god livsmiljö och en hållbar regionstruktur

Livsmiljöer av hög kvalitet, en helgjuten samhällsstruktur

Syftet med utvecklingen av regionerna är att skapa och upprätthålla en livsmiljö av hög kvalitet som stödjer befolkningens välbefinnande. Att skapa en enhetlig samhällsstruktur med bättre funktioner som beaktar egenskaper och framtida utveckling i regioner av olika typ är här en av de viktigaste tyngdpunkterna. Samhällsstrukturen ska utvecklas så att tjänster och arbetsplatser är lätt nåbara för olika befolkningsgrupper.

Att förstärka och bekantgöra attraktionsfaktorerna är viktigt både för att attrahera arbetskraft och för att befolkningen, i synnerhet de unga ska trivas i regionerna. Arbetstagarnas värderingar och föreställningar om boendeorten är en betydande faktor i valet av etableringsort för företagen.

Människors boendeort väljs utifrån faktorer som hänför sig till ett smidigt vardagsliv såsom arbetsmöjligheter, boende, utbildnings- och kulturutbud, tjänster, trafikförbindelser, fritidsmöjligheter, vatten- och energiförsörjning samt en hälsosam miljö, en trivsamt kulturmiljö, naturnärhet och säkerhet.

Att skapa en enhetlig samhällsstruktur med förbättrade funktioner i stora stadsregioner är en av de viktigaste tyngdpunkterna i syfte att stävja klimatförändringen, trygga välfärden och förbättra förutsättningarna för näringslivet. Med en hållbar samhällsstruktur säkerställs städernas ekosystemtjänster och bevaras naturens mångfald. En enhetligare samhällsstruktur i stora stadsregioner och en effektivare regional markanvändning främjas genom planläggning av hög kvalitet, avsiktsförklaringar samt ändringar i lagstiftningen. Markanvändnings-, boende- och trafikpolitiken (fi. MAL-politiikka) ska i högre grad beakta styrning av tjänster och näringar.

Obalansen mellan boendebehov och bostadsutbud samt de höga boendekostnaderna har blivit ett problem i synnerhet i Helsingforsregionen och de största tillväxtcentrumen. Det är av stor betydelse att åstadkomma balans på bostadsmarknaden bland annat genom att stödja nyproduktion av bostäder. I stadsregionerna och centrumen byggs bostäderna i områden med goda kollektivtrafikförbindelser i enlighet med målen för utsläppsminskningar och ekonomisk samhällsstruktur.

I växande stadsregioner förbättras särskilt kollektivtrafikens servicenivå i syfte att höja passagerarantalet och minska privat biltrafik. Trafikarrangemangen inom Helsingfors metropolområde och andra större städer har stor betydelse för konkurrensen på nationell nivå, vilket ger anledning att höja kollektivtrafikens servicenivå i stadsregionerna. Ett tillräckligt antal anslutningsparkeringsplatser säkerställs i syfte att främja användning av kollektivtrafik.

Grunden för en hållbar samhällsutveckling på landsbygden nära städerna består av byar och tätorter med god service, vilkas utveckling kan stödjas genom god planering av markanvändning och byggande. I byar och tätorter med tillväxt ska nybyggnad och service stödja den befintliga servicen.

En livskraftig kulturmiljö och kulturtradition ökar gemenskapen, stärker regionens identitet och drar till sig invånare och turister. Glest bebyggda landsortsregioner hämtar sin livskraft i upplevelsen av en växelverkan med naturen, en välvärdad kulturmiljö och mindre lokala samhällen.

I syfte att säkerställa en trygg livsmiljö vidtas förberedelser för varierande klimat- och vattentillstånd samt olycks- och störningssituationer genom att man ser till att informationsgången fungerar och att lokal och regional sakkunskap finns att tillgå. Bastjänsterna och grundtryggheten i form av vatten- och energiförsörjningen bör kunna tillgodoses även i speciella situationer i alla regioner. En tilltagande risk för översvämning och hårdare vindar påverkar förfaringsätt i markanvändning, boende och byggande.

Regionernas anpassning till klimatförändringen underlättas genom en identifiering utifrån lokala förhållanden av regionens sårbarhet, miljöförändringar och

miljörisker identifieras och en plan för hantering av dem utarbetas. Anpassningen kan i lokala samhällen leda till ny näringsverksamhet, till exempel uppröjning efter storm och översvämning.

Ett fungerande nätverk av regioner

En regionstruktur ska byggas upp som en helhet med många centrum och nätverksaktiviteter samt goda trafikförbindelser. Det är av stor betydelse för mångcentrumkonceptet att det på olika håll i landet finns stadsregioner med influensområden med etablerad kompetens och ekonomisk verksamhet. Dessa centrum utvecklas som knutpunkter för regionstrukturen på internationell, nationell och regional nivå. Trafiksystemen utvecklas tillsammans med regionstrukturens långsiktiga utvecklingsriktlinjer så att hållbara lösningar kan skapas. Trafikarrangemangen integreras i utvecklingen av näringslivet, ekonomin, sysselsättningen och regionerna. De trafikförbindelser som behövs ska tillgodoses genom att de befintliga huvudtrafikförbindelserna i första hand byggs ut och genom att förutsättningarna förbättras för trafikformer som medför en lägre belastning av miljön. Ett trafiknät i gott skick och med god täckning säkerställs på ett hållbart sätt.

Att stärka mångcentrumkonceptet förutsätter att stadsregionerna sinsemellan bildar ett nätverk och verkar för en arbetsfördelning och en specialisering utifrån varje regions läge, starka sidor och förhållanden. Vid sidan av en regionstruktur med många centrum ska de starka sidorna hos nejderna utanför centrumen identifieras och landsbygdsområden av olika typ byggas upp utifrån sina naturliga förutsättningar. Landsbygdsregionstrukturen bildas av fungerande byar och glesbygd. I det gles bebodda Finland ska stadsregionernas växelverkan med landsbygdsregionerna ytterligare förstärkas.

Miljöministeriet, arbets- och näringsministeriet, kommunikationsministeriet och jord- och skogsbruksministeriet håller tillsammans med landskapsförbunden, de stora städerna och andra intressentgrupper på att utarbeta en målinriktad utvecklingsbild på lång sikt av regionstrukturen och trafiksystemet. I detta sammanhang definieras även hur mångcentrumkonceptet effektivt kan användas i planeringen och genomförandet av verksamheten. I arbetet beaktas kontakterna med de internationella trafiknäten.

För att en balanserad regionstruktur ska kunna utvecklas krävs det goda trafikförbindelser mellan centrumen liksom även i alla regioner en basservicenivå som tillgodoser befolkningens och näringarnas trafikbehov. Med hjälp av ett fungerande huvud- och bygdevägnät och tillräckliga resurser skapas förutsättningar för boende och näringsverksamhet även i landsbygdsregioner där de dagliga transporter till största delen sker med personbil. På landsbygden fyller kollektivtrafiken ett viktigt behov i synnerhet för barn, unga och äldre personer.

Regeringen ger en trafikpolitisk redogörelse på våren 2012. Där utstakas den strategiska målsättning som sträcker sig utöver mandatperioden så att den bildar en

grund för framtida projekthelheter och för utvecklande av rikets centrala trafiknät. I detta arbete säkerställs bland annat att hänsyn tas till markanvändning, boende, trafik, servicestruktur, jämlikhet och tillgänglighet samt en hållbar utveckling liksom även till förutsättningarna för näringsverksamhet och regionutveckling.

Arbetet med trafiksystem på landskapsnivå och i stadsregionerna ska samordnas med de riktlinjer som dras upp för hela riket. I planeringen av landskapen och stadsregionerna förbereds betydande trafikprojekt på nationell nivå. Ett på regionstrukturfrågor, trafiksystemutveckling och områdesanvändning inriktat samarbete över landskapsgränserna håller på att främjas.

I syfte att trygga Finlands konkurrenskraft slår man vakt om goda och fungerande kontakter över hela världen. Näringslivets konkurrenskraft förutsätter obehindrade internationella förbindelser med de största hamnarna, till flygfält, gränsövergångsställen och stora industrianläggningar. Att utveckla Finlands sjöfart och värna om dess konkurrenskraft är av största vikt, eftersom ca 90 procent av Finlands export och 70 procent av vårt lands import sker sjövägen.

Finlands trafiknät blir en allt fastare del av trafiknätverket i Europa och dess närområden. Nya och befintliga farleder planeras, byggs ut och underhålls med betoning på miljövården. Transportkedjorna planeras med sikte på allt större ekologisk effektivitet.

Fungerande teleförbindelser för invånare och företag i hela landet ska utvecklas genom tillhandahållande och användning av supersnabbt bredband. Genom särskilda åtgärder kommer det att säkerställas att tillräckligt snabba bredbandsförbindelser finns att tillgå på företagens verksamhetsställen, hos läroanstalterna och medborgarkontoren även i avlägsna regioner.

4 Specialfrågor i regionutvecklingen

4.1 Svar på strukturförändringarna

Regeringen reagerar på strukturförändringarna med förutseende, snabba och effektfulla åtgärder. Då stora och plötsliga strukturförändringar inträffar i olika regioner och branscher tillgrips specialåtgärder i syfte att skapa nya arbetsplatser och stärka den sociala hållbarheten.

De åtgärder som krävs för hantering av problem vid strukturförändringar intensifieras, anpassas och differentieras från fall till fall genom effektivt utnyttjande av expertnätverk. För eventuella förändringar utarbetas regionala och lokala beredskapsplaner. I dessa betonas företagens och stadsregionernas ansvar att utarbeta stödpaket och underlätta omplacering av personer som sägs upp.

System utvecklas med vilka strukturförändringar kan förutses genom att samverkan mellan förvaltningsområdena förbättras och nya metoder för riskanalys tas i bruk.

Statsrådet kan till områden med akut strukturförändring utse regioner och branscher som drabbas av plötsliga strukturförändringar utifrån en plötslig nedgång i sysselsättningen, nedläggning av företag eller uppsägningar. Arbets- och näringsministeriet har skapat en etablerad verksamhetsmodell för hantering av plötsliga och omfattande strukturförändringar. Efter en lägesbedömning av målområdet vidtas omedelbart åtgärder inom ramen för ett samarbete mellan ministeriet, de lokala aktörerna och företagen för att hantera strukturförändringarna.

Av en strukturförändring påverkas förutom de traditionella sektorerna, som till exempel skogsindustrin, även i högre grad tillväxtsektorer som den tekniska industrin och havsindustrin där produktionen är starkt bunden till ett nätverk och underleverantörerna verkar på ett flertal orter. Företagen i branschen är starkt forsknings- och utvecklingsintensiva och i regel etablerade på högskoleorter, vilket gör att även större stadsregioner och högutbildad arbetskraft drabbas av strukturförändringens konsekvenser. I och med ICT-branschens strukturförändring utvecklades i Jväsbyregionen 2010 ett nytt slags verksamhetsmodell som i modifierad form även kan användas för andra problemobjekt av motsvarande typ. Hantering av kommande strukturförändringar förutsätter omdelbara och mångsidigare förfaranden och åtgärder än hittills, eftersom de problem som uppkommer är av olika natur och av ett nytt slag.

Strukturförändringarnas utmaningar kan bäst mötas med långsiktiga reformer av näringsstrukturen och företagsverksamheten. Å andra sidan är det viktigt att

kunna förutse hur regionerna och branscherna kommer att utvecklas för att eventuella akuta strukturförändringar ska kunna förbådas på ett så tidigt stadium som möjligt. För att identifiera den närmaste framtidens utvecklingsperspektiv och vidta nödvändiga föregripande åtgärder behövs det region- och sektorbaserade expertnätverk där NTM-centralerna, landskapsförbunden, företag i branschen och branschorganisationerna är företrädare.

4.2 Att stärka metropolregionens konkurrenskraft

Helsingfors metropolregion har synnerligen stor betydelse för hela landets ekonomiska utveckling. Målsättningen är att ytterligare utveckla metropolregionen på ett övergripande sätt så att den fungerar som lokomotiv för hela landets ekonomi och som en internationellt konkurrenskraftig region. Detta innebär att förutsättningarna bör förbättras för utveckling av service, planläggning, trafik- och telenät, boende samt närings- och innovationsverksamhet. Särskild uppmärksamhet fästs vid bekämpning av segregation och fattigdom i städerna, förstärkande av utbildnings- och sysselsättningspolitiken samt vid utveckling av nya, bl.a. kulturpolitiska verksamhetsmodeller för att underlätta integration och sysselsättning av befolkning med invandrarbakgrund.

Det förfarande som innebär en avsiktsförklaring mellan staten och städerna i regionen vidareutvecklas och görs mer bindande och effektivt.

Frågorna om hur strukturerna för metropolregionens förvaltning ska utvecklas kommer att avgöras inom ramen för den riksomfattande kommunreformen. Den betydelse beslutet om kommun- och servicestrukturen kommer att få för den internationella konkurrenskraften och tillväxtpotentialen framhävs i metropolregionen.

Inom ramen för kommunreformen fastställs en ändamålsenlig kommun- och servicestruktur för metropolregionen och avgörs genom ett samarbete mellan de centrala ministerierna huruvida det finns ett behov av en separat lag för metropolregionen.

Helsingfors vidsträckt metropolregion har synnerligen stor betydelse för hela landets ekonomiska utveckling. För att regionens resurser ska kunna stärkas och tillvaratas fullt ut behövs det en särskild metropolpolitik. Med metropolpolitiken ska regionens internationella konkurrenskraft och balanserade utveckling förstärkas till förmån för en gynnsam utveckling i hela landet och en lindring av metropolregionens speciella svårigheter.

Det är av stor betydelse att den offentliga sektorns resurser säkerställs och att verksamheten är effektiv i metropolregionen, eftersom invånar- och företagskoncentrationen där är störst i landet.

4.3 Att säkerställa stora stadsregioners verksamhetsförutsättningar

De stora stadsregionerna har en central betydelse för hela Finlands välfärd och konkurrenskraft. Deras konkurrenskraft ska förbättras och deras speciella problem lösas genom ett samarbete mellan staten och städerna samt med hjälp av en nationell utvecklingsverksamhet som beaktar stadsregionernas lokala särdrag och strategiska avgöranden.

Mellan staten och de stora städerna ingås avsiktsförklaringar och vidareutvecklas gällande avsiktsförklaringspraxis. Särskild uppmärksamhet kommer att fästas vid avtalens bindande verkan och effektivitet. Genom avtalen förstärks de stora städernas konkurrenskraft, främjas en harmonisering av samhällsstrukturen och förbättras stadsregionernas sociala hållbarhet. Statens och de stora städernas avtalspolitik utvecklas i samarbetsgruppen för stadspolitik och dess storstadssektion.

Syftet med avtalspolitiken är att förnya näringsstrukturen och skapa företag och arbetsplatser med högt mervärde, förbättra stadsregionernas kompetensgrund och utveckla starka kompetens- och innovationskluster på internationell nivå i Finland. Genom avtalen främjas en harmonisering av samhällsstrukturen, en heltäckande samhällsplanering, miljöeffektiv markanvändning och reducerade utsläpp av växthusgaser. Dessutom förbättras kollektivtrafikens verksamhetsmöjligheter och servicenivå. Därtill förbättras stadsregionernas sociala hållbarhet genom avtalen. Särskild uppmärksamhet kommer att fästas vid bekämpning av fattigdomen i städerna och den sociala segregationen samt ungdoms- och långtidsarbetslösheten.

4.4 Att utveckla glest bebodda regioner

En balanserad regionutveckling och jämlikhet mellan medborgarna förutsätter en stark utvecklingsverksamhet som riktas till de glest bebodda områden som likt mosaik täcker över hälften av Finlands areal och bebos av ca en halv miljon fast bosatta invånare. På samma sätt som inom Europeiska unionen behöver en glest bebodd region även en nationell politik som utgår från dess egna särdrag, annorlunda lösningar och utvecklingsåtgärder än det övriga Finland.

Hotbilden är en snabb tillbakagång i de glest bebodda områden som skulle oinlett göra många potentiella näringar. En hållbar bioekonomisk utveckling är en del av bilden av den nationalekonomiska tillväxten, men förutsätter att det finns fungerande strukturer även i glest bebodda områden. De starka sidorna representerar de immateriella resurserna i naturen och livsmiljön samt naturtillgångarnas materiella resurser. För att dessa resurser ska kunna utnyttjas behövs det invånare och arbetstagare i regionen. Ett livsvillkor för den glest bebodda landsbygden är närhet: fungerande trafikförbindelser, underhåll av basvägnätets samt övrig fungerande infrastruktur.

Då underhållsförhållandet försvagas bör man se till att byar och kyrkobyar blir bättre på att locka till sig både finländare och invandrare som bosätter sig där. Det här förutsätter att integrationen effektiviseras, att möjligheterna till byggande och boende målmedvetet förbättras samt att det lokala utvecklingsarbetet effektiviseras.

De glest bebodda områdenas livskraft förutsätter närhet, fungerande teleförbindelser, att regionen omfattas av nätverk för utvecklande och inläring samt en mångsidig närings- och servicestruktur som utgår från lokala lösningar. Förmågan att förnya sig är nödvändig och förutsätter ett nytt slags samverkan mellan den offentliga och den privata sektorn, förbättrade metoder för upphandling av tjänster, innovation samt en verksamhet där olika förvaltningsområden stödjer varandra. Bland annat kräver medborgarnas säkerhet nya lösningar som utgår från ett samarbete mellan den offentliga sektorn och medborgaraktörerna.

4.5 Att utveckla östra och norra Finland

I östra och norra Finland innebär de långa avstånden och den glesa bebyggelsen stora utmaningar för näringsverksamheten, boendet och servicestrukturen samt för utvecklingen av en hållbar regionstruktur. För östra och norra Finland utarbetas en klar strategi för hur regionens resurser och potential ska tillvaratas fullt ut på ett hållbart sätt och vilken roll EU:s region- och strukturpolitik spelar i detta arbete.

I östra och norra Finland finns rikliga skogs-, mineral- o.a. naturtillgångar som i den globala ekonomin har en starkt tilltagande betydelse. Finland förfogar över högklassig kompetens och kapacitet för tillverkning av anläggningar som hänför sig till användning av dessa naturtillgångar. Dessutom har regionerna en stor potential för utveckling av bl.a. turism samt vinter- och kylteknik. Turismens lokala betydelse framträder i synnerhet hos turistcentra i avlägsna trakter.

Livskraften hos regionerna kan även stärkas med ett intensivt samarbete med regioner i Norge, Sverige och Barentsregionen i Ryssland samt genom ett samarbete som omfattar hela den arktiska regionen. Att stödja och utveckla samernas traditionella livsstil, språk och kultur stärker regionens livskraft och bidrar till en hållbar utveckling av regionen.

För att resurserna ska kunna utnyttjas och potentialen tas i bruk förutsätts en klar strategi jämte specialåtgärder. Beredningen av strategin för östra och norra Finland har påbörjats under hösten 2011 och står klar att implementeras 2013. I strategin identifieras de specialåtgärder som behövs i regionen och beaktas deras eventuella miljökonsekvenser. Där beaktas även samernas rättigheter i egenskap av ursprungsfolk.

4.6 Att utnyttja den nordliga dimensionen

Östersjöregionen, Barents och den arktiska regionen samt även på ett allmänare plan Ryssland erbjuder finländska aktörer stora ekonomiska möjligheter som det lönar sig att aktivt ta fasta på.

I syfte att intensifiera och klargöra samarbetet mellan Finland och Ryssland uppdateras det nationella handlingsprogrammet för Ryssland och Rysslandsforumets verksamhet. Närheten till S:t Petersburg, den expanderande marknaden och den växande köpkraften bereder betydande möjligheter för det finländska näringslivet som bör beaktas i uppdateringen av handlingsprogrammet för Ryssland.

Företagens möjligheter att verka i Ryssland förbättras genom att de erbjuds tjänster och expertrådgivning. Gränsövergångsförfarandet förenklas och underlättas. Mellan Finlands och Rysslands nordliga regioner stärks samarbetet i synnerhet i branscherna energi, logistik samt samhälls- och miljöinnovationer och miljöteknik.

Östersjöstrategin görs mer känd och åtgärder i överensstämmelse med den nordliga dimensionen förstärks vid genomförandet av strategin. Strategin och dess implementering beaktas i programmen för nästa strukturfondsperiod 2014–2020.

Rysslands nordliga regioner och hela Barentsområdet kommer att få större internationell betydelse. Exploateringen av de nordliga regionernas energi- och naturtillgångar samt av nya logistiska möjligheter såsom Nordostpassagen bereder nya utsikter också för Finland. I nordvästra Ryssland gäller det att förnya infrastrukturen även för boendet, samhällstekniken, städernas och tätorternas energiförsörjning, vatten- och miljösystem samt trafiken. I dessa branscher förfogar finländska företag över gedigen kompetens. En förutsättning för att möjligheterna ska kunna utnyttjas är information om möjligheterna samt stöd till företagets samverkan och affärsverksamhet. Även kunskap och utbildning i rysk kultur och ryska språket bör främjas i hela landet.

Att ta vara på möjligheterna i Ryssland förutsätter att gränsövergångarna utvecklas och formaliteterna vid gränsen effektiviseras. Ett eventuellt förverkligande av visumfrihet ska förberedas genom att nödvändiga förutsättningar för detta skapas så att gränsövergångarna förbättras och myndighetsresurserna utökas. Dessutom ska även trafikförbindelserna till Barentsområdet förbättras. I den förestående trafikpolitiska redogörelsen ska också behövliga trafik- och logistikförbindelser med nordvästra Ryssland behandlas.

I närområdessamarbetet mellan Ryssland och Finland utgör myndigheternas närvaro, aktivitet och informationsanskaffning på den ryska marknaden viktiga element. Samarbetet bör styras av ett brett perspektiv i syfte att höja välfärden och främja utvecklingen i närområdena på det socioekonomiska planet samt i utbildnings- och kulturbranschen. Detta förutsätter ett intensivt samarbete mellan regionförvaltningsmyndigheterna, landskapsförbunden och de största städerna.

Ryssland bereder även möjligheter för finländska turist- och programserviceföretag att utvidga den internationella verksamheten i Ryssland. Detta förutsätter ett större samarbete med ryska inkvarterings- och programserviceföretag samt med myndigheterna. Turismen i Finland ska utvecklas genom ett förbättrat samarbete och större utvecklingsåtgärder samt med tonvikt på turismen i Nordeuropa som en potential inom utvecklingen av turismen i Europa och en iscensättning av det kulturella partnerskapet inom den nordliga dimensionen. Den ryskspråkiga marknadsföringen ska göras effektivare.

Nordiska ministerrådet (NMR) har fastställt riktlinjer för det regionala samarbetet med nordvästra Ryssland och de Baltiska staterna. Syftet med verksamheterna är att beakta möjligheter till synergier mellan EU:s Östersjöstrategi och politiken i den nordliga dimensionen. Detta är ur finländskt perspektiv av stor betydelse eftersom det innebär en möjlighet att bidra till att strategin förverkligas i hela landet och i synnerhet i strukturfondsprogrammen i östra och norra Finland. De samarbetsprogram som överskrider gränserna för Östersjöområdet bör under perioden 2014–2020 tydligt integreras i stödet till en målsättning i överensstämmelse med strategin.

För Finland är det viktigt att med Ryssland vidareutveckla ett sådant miljösamarbete varmed Finska vikens och Östersjöns tillstånd förbättras samt miljörisker och gränsöverskridande negativa miljökonsekvenser minimeras. Hit hänför sig även den verksamhet som stödjer miljösamarbetet mellan EU och Ryssland. Här ingår också en betydande ekonomisk dimension som på samma gång kan stödja näringsverksamheten i regionerna nära gränsen mellan Finland och Ryssland.

I utvecklingen av den arktiska regionen ska miljöperspektivet, en mänsklig utveckling, sametingens delaktighet och den arktiska delegationens roll beaktas.

5 Att stärka regionutvecklingssystemet

Att hos regionerna mobilisera en gemensam vilja och ett engagemang för gemensamma mål hör till förutsättningarna för regionutvecklingen. Det väsentliga är en verksamhet som går över sektorgränserna samt ett samarbete mellan den offentliga, privata och tredje sektorn på alla nivåer, även den nationella.

Utformningen av regionutvecklingssystemet påverkas under de närmaste åren av kommunreformen och inom ramen för reformen av de eventuella lösningar som framkommer i förvaltningsförsöket i Kajanaland och i metropolregionens förvaltning samt av de större städernas avsiktsförklaringar. Dessutom kan det utifrån de beslut som fattas under nästa strukturfondsperiod uppstå ett behov av att ompröva hela systemet. Eventuella ändringar i landskapsindelningen kan leda till behov av att se över rutinerna i planeringen.

En helhetsutvärdering av regionutvecklingssystemet ska göras i slutet av regeringsperioden.

5.1 Regional och lokal nivå

I enlighet med regeringsprogrammet ska systemet för styrningen av statens centralförvaltning i relation till regionalförvaltningen klarläggas och förenhetligas. Effekten av användningen av statens resurser förbättras genom att det säkerställs att de olika sektorerna och aktörerna verkar i samma riktning inom regionutvecklingen.

I beslutsfattandet om statens region- och lokalförvaltning, styrningen och regionutvecklingsresursernas allokering betonas förutom främjandet av de rikstäckande målen ett regionutvecklingsperspektiv som beaktar särdragen i varje region.

Regionernas målbild och de nationella regionutvecklingsmålen kommer att samordnas i landskapsprogrammen och de årliga implementeringsplanerna för landskapsprogrammen samt i de strategiska resultatavtal som ingås av närings-, trafik- och miljöcentralerna (NTM) och regionförvaltningsverken (AVI). Genom ett samarbete mellan ministerierna, regionförvaltningsmyndigheterna och landskapsförbunden som styr regionförvaltningsmyndigheterna klarläggs de regionala strategidokumentet och förbättras arbetsfördelningen i de regionala strategidokumentet.

Resultatsamtalen mellan den statliga centralförvaltningen och regionförvaltningen utgår från de utvecklingsriktlinjer och utvecklingsförslag som framförs av regionerna och från de nationella sektorstrategierna och regionförvaltningsmyndigheternas strategidokument.

Landskapsförbundet är i egenskap av regional utvecklingsmyndighet aktivt engagerat i regionförvaltningsmyndighetens strategiska planering.

I landskapsprogrammet anges regionens målbild och de centrala utvecklingsmålen för de kommande åren. Samarbetet mellan landskapen ger landskapsprogrammet en större betydelse, emedan de strategiskt betydelsefullaste utvecklingshelterna behandlas inom en region som sträcker sig utöver ett enda landskap. För att de utvecklingsförslag som framförts i landskapsprogrammen ska kunna förverkligas utvecklas ett förhandlingsförfarande mellan landskapen och den statliga centralförvaltningen. I förhandlingarna strävar man efter att nå en gemensam överenskommelse om att förverkliga åtgärder i flera landskap och engagera parterna i ett långsiktigt utvecklingsarbete.

I den redogörelse över verkställande och genomförande av regionförvaltningen som av regeringen ska ges till riksdagen innan utgången av 2012, utvärderas bl.a. hur regionindelningen, styrningssystemet och ledningen fungerar samt vilken praktisk effekt de regionala viljeyttringarna har på de statliga åtgärderna. Vid eventuella strukturella förändringar hos landskapsförbunden och närings-, trafik- och miljöcentralerna kommer reformer i kommunstrukturen att beaktas. Överensstämelsen mellan NTM-centralernas verksamhetsområde och landskapens områdesindelning säkerställs i samband med eventuella justeringar av områdesindelningen.

Samarbete mellan mindre områden än landskap behövs till exempel för att förstärka landskapens inre regionala struktur samt för att inrikta regionalpolitiska åtgärder i första hand inom näringspolitiken. Den aktuella regionindelningen är föråldrad till följd av strukturförändringen hos kommunerna och det redan etablerade samarbetet. Av den anledningen överges regionindelningen. Kommunernas samarbetsområden kan definieras på ett mer flexibelt sätt i samband med att landskapsprogrammet utarbetas på ett sådant sätt som föreskrivs i regionutvecklingslagens 25 §. Statistikcentralen säkerställer statistikföringen inom dessa områden och inom varje pendlingsområde.

Då kommunernas storlek tilltar växer de horisontella aktörernas betydelse på lokal nivå och för att invånarnas möjligheter till deltagande ska kunna säkerställas måste relationerna mellan kommunerna och de lokala aktörerna omorganiseras. Lokala utvecklingsmetoder tas fram och sprids eventuellt till olika fonder i överensstämmelse med kommissionens riktlinjer även i stadsregionerna.

5.2 Förvaltningsområdenas regionstrategier på nationell nivå

Förvaltningsområdenas resultatansvar för regionutvecklingen utökas. Ministerierna följer och utvärderar effekten av sina beslut och åtgärder samt deras konsekvenser i regionutvecklingen. Resultaten utvärderas regelbundet av ministerarbetsgruppen för förvaltning och regional utveckling.

Inom förvaltningsområdena definieras olika regioners utvecklingsbehov och fastslås enligt regionutvecklingslagen målen och åtgärderna för regionernas utveckling (regionstrategin). Innehållet i regionstrategin och utarbetandet av strategin definieras i 5 § i förordningen om utveckling av regionerna (1837/2009). De mål och riktlinjer som skrivits in i målbeslutet styr utarbetandet av ministeriernas regionstrategier och innehållet i dem.

Ministerierna kommer att godkänna sin regionstrategi under det andra året av statsrådets mandatperiod senast i mitten av september. I syfte att förbättra regionstrategiernas effekt införs de i förvaltningsområdenas övriga strategiska planeringshandlingar och i implementeringen av sektorpolitiken. Regionstrategierna utarbetas i samverkan med regionförvaltningsmyndigheterna och andra ämbetsverk och institutioner inom förvaltningsområdet.

Regionstrategin utarbetas hos de ministerier som innehar en central roll i utvecklingen av regionerna. Sådana ministerier är arbets- och näringsministeriet, miljöministeriet, undervisnings- och kulturministeriet, trafik- och kommunikationsministeriet, jord- och skogsbruksministeriet, finansministeriet samt social- och hälsovårdsministeriet. Dessutom uppgörs en regionstrategi även hos inrikesministeriet som i sin verksamhet indirekt påverkar utvecklingen av regionerna.

Åtgärder som påverkar utvecklingen av regionerna kommer att bli föremål för en tväradministrativ samordning som ger bättre resultat, vilket utgör en del av det arbete som utförs av delegationen för regional- och strukturpolitiken. Ansvarsmyndighet är arbets- och näringsministeriet.

Förvaltningsområdena presenterar i slutet av regeringsperioden en utredning över implementeringen av regionstrategierna för ministerarbetsgruppen för förvaltning och regional utveckling.

Samarbetsgrupperna för landsbygds- och stadspolitiken samt skärgårdsdelegationen bereder och följer genomförandet av åtgärderna. Om dessa rapporteras till delegationen för regional- och strukturpolitiken.

5.3 Nationella specialprogram

I utvecklandet av regionerna ingår teman som påkallar ett behov av samordning både av sektorpolitikens olika områden och olika aktörers åtgärder. Statsrådet kan vid behov initiera nya specialprogram i anslutning till de teman statsrådet utvalt och ansvaret för ledningen av dessa kan bäras av ett eller flera ministerier.

Kompetenscentrumprogrammet

Kompetenscentrumprogrammets (OSKE, 2007-2013) verksamhetsidé innebär att kompetens på hög internationell nivå ska tillvaratas utifrån regionernas starka

sidor. Ett särskilt mål är att utöka samarbetet mellan kompetenscentrumen under innevarande period.

Kompetenscentrumprogrammet är det viktigaste politikinstrumentet i arbetet för att stärka synergin i innovationsutvecklingen på nationell och regional nivå samt för att uppnå regeringens ovan nämnda mål. Med hjälp av kompetenscentrumprogrammet OSKE som omvandlar kompetens till affärsverksamhet kan insatser på lokal nivå kopplas in på tyngdpunktsområden och på så sätt i egenskap av nationell resurs bidra till att kompetens på olika håll i landet tas till vara.

Kompetenscentrumen medverkar till att kompetensen utnyttjas för att generera nya affärsinitiativ och främjar ett innovationssamarbete mellan stadsregionens nyckelaktörer. Kompetenscentrumen sammanför även kompetens från olika delar av landet så att den med hjälp av tematiska nätverk blir en nationell tillgång.

Kompetenscentrumprogrammets åtgärder och resurser ges en ny inriktning efter den programperiod som upphör 2013. Syftet med beredningen av det nya instrumentet är att förstärka synergin mellan den nationella och den regionala innovationspolitiska verksamheten.

Det nationella kohesions- och konkurrenskraftsprogrammet

En sanering av den offentliga ekonomin förutsätter kraftiga sparåtgärder inom den offentliga förvaltningen. Detta gäller även de anslag som allokerats till regionutvecklingen. I anslutning härtill avslutas kohesions- och konkurrensprogrammet som nationellt specialprogram för regionutveckling i slutet av innevarande år.

KOKO har stöttat en utvecklingsverksamhet som utgår från regionernas starka sidor och förstärker det lokala inslaget. God praxis har identifierats och spridits på ett innovativt sätt men förankringen av den i de mottagande regionerna har gått trögt. KOKO lyckades inte integrera sig i landskapsutvecklingssystemet. I de utvärderingar av KOKO som har genomförts på hösten 2011 har landskapsförbunden förhållit sig kritiskt till KOKO-programmets effektivitet.

Till följd av att programmet avslutas förenklas systemet, minskar den administrativa belastningen och förbättras den demokratiska styrningen av utvecklingsmedel i landskapen. I fortsättningen styrs utvecklingsmedel effektivare till ett utvecklings- och planeringssystem som konkret stödjer sig på strategier och resultatavtal som styr utvecklandet av regionerna.

Även i fortsättningen styrs finansiering till den nationella stads-, landsbygds- och skärgårdspolitik. Trots att KOKO-programmet upphör får de nätverk som har ingått i programmet, Innovation och kompetens, Kreativa branscher och kultur, Valfärd samt Ryssland, finansiering även år 2012. Landskapen kan, om de så önskar, med de medel som står till deras förfogande även under år 2012 finansiera

utvecklingsverksamhet inom de förra KOKO -områdena. De medel programmen beviljades står till förfogande under hela året 2012.

5.4 Statsrådets principbeslut

Åtgärdsprogram för stads-, landsbygds- och skärgårdspolitiken utarbetas för mandatperioden.

Enligt ett förslag från utvecklingsprojektet (KOKKA) för uppföljning av regeringsprogrammet kommer redogörelser och principbeslut att bortlämnas eller helt och hållet ombildas.

Förvaltningen behöver likväl ett styrinstrument med hjälp av vilket de centrala uppgifterna och åtgärderna definieras för etablerade sektorer inom regionalpolitiken som delvis grundar sig på lagstiftning samt för stads-, landsbygds- och skärgårdspolitiken. Ett sådant instrument kunde utgöras av åtgärdsprogram som bereds av samarbetsgrupperna för stadspolitik och landsbygdspolitik och skärgårdsdelegationen, och som utarbetas för mandatperioden i samverkan mellan ministerierna och regionerna, varefter programmen godkänns av arbets- och näringsministeriet efter att de behandlats av regeringen och ministerarbetsgruppen för förvaltning och regionutveckling.

Vid behov kan regeringen besluta om huruvida nya principbeslut ska utarbetas.

Genom ett förfarande av förhandlings- och avtalstyp fastställs parternas roller och ansvar inom ramen för den regionala eller den temastyrda utvecklingsverksamheten. Ett instrument som används i detta sammanhang är ett samarbetsavtal i enlighet med 28 § i regionutvecklingslagen.

5.5 Regionutvecklingens resurser

Åtgärder för utvecklandet av regionerna genomförs inom ramen för de medel som anvisats i budgeten.

Då budgeten uppgörs bereder ministerierna utifrån sina regionstrategier en utredning över den regionala inriktningen av sin verksamhet och sina resurser samt över förändringar i dessa. Genom detta förfarande stöds statsrådets beslutsfattande och underrättas riksdagen om resursernas regionala fördelning och regionala effekter. Syftet är att få fram mer information om de förändringar som sker i statsbudgetens anslag eller åtgärdspolitiken och förbättra möjligheterna att bedöma de regionala konsekvenserna.

I början av varje budgetår presenterar ministerierna vid samma statsrådssammanträde i enlighet med reglementet för statsrådet 4 § 3 mom. den regionala fördelningen av anslagen för sitt förvaltningsområde. Arbets- och näringsministeriet meddelar ministerierna en gemensam föredragningsdag och sammanställer utifrån utkastet till föredragningslistor ett sammandrag över de anslag som ska fördelas till olika regioner. För att en helhetsbild ska fås av budgetens regionala utfall utnyttjas Statistikcentralens uppgifter om den regionala utvecklingen.

6 Nödvändiga lagändringar och tilläggsutredningar

Följande utredningar om föreskrifter inleds:

- En utredning om sammanslagning av lagen om utveckling av regioner (1651/2009) och strukturfondslagen (1401/2006, ändrad genom lag 1653/2009) för att den nationella lagstiftningen samt EU-systemet och programarbetet ska kunna införas i samma lag. Då förhandlings- och avtalsförfarandet utvidgas ska behoven av ändringar i regionutvecklingslagen utredas.
- En utredning om en harmonisering av grundbestämmelserna för sökande, beviljande, betalning och återbetalning av stöd. Målsättningen är åtminstone att grundbestämmelserna bör vara enhetliga för de stöd som beviljas av NTM-centralerna. Som utgångspunkt kan ANM:s finansieringslag användas.
- En utredning inom ramen för kommunreformen om en ändamålsenlig kommun- och servicestruktur samt om behovet av en särskild lag för metropolregionen.

7 Uppföljning och utvärdering av målbeslutet

För uppföljningen och utvärderingen av målbeslutet ansvarar arbets- och näringsministeriet. Delegationen för regional- och strukturpolitiken följer utfallet av målbeslutet och förvaltningsområdenas regionstrategier samt styrningen i statens regionförvaltning som hänför sig till dessa.

Ministerarbetsgruppen för förvaltning och regionutveckling utvärderar regelbundet hur regionernas utvecklingsmål har uppnåtts och går igenom mål och åtgärder för varje förvaltningsområde med sikte på regionernas utvecklande. Vid behov kommer målbeslutet att ses över och ändras utifrån ministerarbetsgruppens förslag.

Till genomförandet av målbeslutet hör en fortgående kvalitativ uppföljning. I praktiken har uppföljningsarbetet en fast anknytning till utarbetandet och implementeringen av förvaltningsområdenas regionstrategier. I förvaltningsområdenas regionstrategier säkerställs att de mål som införts i målbeslutet konkretiseras och tidsbestäms i enlighet med fastställd ansvarsfördelning.

Arbets- och näringsministeriet följer med hjälp av bakgrundsindikatorer som avspeglar den allmänna utvecklingen förändringen i regionerna och vilken riktning den tar sig. Dessutom producerar arbets- och näringsministeriet prognostiserande material för den regionala ekonomins utveckling med hjälp av centrala indikatorer.

I landskapsprogrammen bör målbeslutets riktlinjer beaktas. Eventuella justeringar i landskapsprogrammet kan även göras i samband med de genomförandepplaner som ska uppgöras årligen. Med hjälp av resultatstyrning säkerställs att målbeslutets riktlinjer och målsättning förverkligas i regionförvaltningsmyndigheternas verksamhet.

På hösten 2013 uppgörs för finanspolitiska ministerutskottet en halvtidsöversyn av genomförandet av målbeslutet och dess effekter.

8 Målbeslutets konsekvenser

Lagen om bedömning av miljökonsekvenserna av myndigheters planer och program (200/2005) föreskriver en bedömning av målbeslutets miljökonsekvenser. Dessutom ska myndigheterna enligt lagen om jämställdhet främja jämställdheten mellan kvinnor och män. I beslutsfattande som medför regionala konsekvenser ska även konsekvenserna på landsbygden beaktas. Syftet med följande kvalitativa bedömning har varit att komma underfund med konsekvenserna av målbeslutets strategiska utvecklingsmål och vilken riktning konsekvenserna tar sig. I granskningen av konsekvenserna har olika bedömningsperspektiv införts.

8.1 Konsekvenser för ekonomin, näringarna och regionstrukturen

Målbeslutet har inga direkta konsekvenser för statsfinanserna. Målbeslutet förverkligas inom ramen för statsekonomin och budgetarna. Anslag för statens regionutvecklingsåtgärder inom olika förvaltningsområden anvisas i statsbudgeten. Framför allt förbättras en effektiv allokering av de tillgängliga resurserna inom alla förvaltningsområden i syfte att förbättra åtgärdernas effekt och höja produktiviteten.

Det huvudsakliga syftet med beslutet är att stärka regionernas konkurrenskraft och den ekonomiska tillväxten genom att utnyttja regionernas starka sidor. En mer balanserad regional tillväxt än den nuvarande främjar bäst den totalekonomiska tillväxten genom en mer optimal användning av produktionsfaktorerna. Bättre balans hos produktionen, sysselsättningen och regionstrukturen kan även stärka statens och kommunernas ekonomi. Då målen nås ökar de regionernas attraktivitet som påverkar valet av såväl boendeort för människor som etableringsort för företag.

I beslutet ingår ett flertal mål som bl.a. syftar till att stärka förutsättningarna för företagsverksamhet samt innovationsverksamheten, att förnya och diversifiera näringsstrukturen och att utveckla energiproduktionen och energiteknologin samt serviceproduktionen. Då dessa mål förverkligas kommer de att skapa nya arbetsplatser och arbetstillfällen för ny kompetens samt möjligheter till företagande i hela landet, både i stadsregionerna och på landsbygden.

Syftet med en förbättring av arbetsmarknadens funktionsduglighet är att i regioner av olika typ säkerställa tillgång till arbetskraft för företagen, sysselsättning för arbetssökande och en mångsidig kompetensutveckling. Med målen i beslutet förbättras utbildningens träffsäkerhet och främjas intensiva arbetslivskontakter samt arbetslivets kvalitet. Ur regionalutvecklingens perspektiv är det viktigt att det fortsättningsvis i hela landet kommer att finnas tillräckligt med arbetstagare som söker sig till centrala uppgifter inom utbildning, hälsovård och välfärdstjänster.

Med hjälp av målen i beslutet ska regionstrukturen utvecklas som en helhet med många centrum och nätverksaktiviteter samt goda trafikförbindelser. På så sätt strävar man efter en växelverkan mellan olika regioner samt städer och landsbygd, samarbete och utvecklingszoner som sträcker sig utöver landskapsgränserna samt en förenhetligad samhällsstruktur som gör service och arbetsplatser lätta att nå för olika befolkningsgrupper.

Målen för en enhetligare samhällsstruktur i huvudstadsregionen och andra växande stadsregioner samt tätorter och byar förbättrar samhällsstrukturens funktionsduglighet och ekonomi. Stödet till byarna och landsbygdens övriga centrum kan bidra till bättre utvecklingsförutsättningar för den omgivande glesbygden.

Eftersom målen i beslutet på ett allmänt sätt betonar betydelsen av ekonomisk tillväxt och bättre närbarhet, kan de även bidra till en livligare trafik. Eventuella olägenheter kan likväl minimeras genom god planering och ett samarbete mellan aktörerna. Att säkerställa snabba teleförbindelser kan även bidra till att minska trafikbehoven.

I stadsregionerna och centrumen byggs bostäderna i områden med goda kollektivtrafikförbindelser i enlighet med målen för utsläppsminskningar och ekonomisk samhällsstruktur. Målen kan då de förverkligas leda till en ökad flyttning till områden där byggverksamheten koncentreras. Å andra sidan leder målen då de nås till en lägre belastning från avloppsvatten.

8.2 Konsekvenser för människor och samhällen

I regionernas utvecklingsmål vill man bl.a. införa förbättrad sysselsättning, underlätta servicens närbarhet, möjliggöra kompetensförbättring under hela livscykeln, utveckla en god och trivsamt livsmiljö samt en ren och mångfaldig natur. Att förverkliga dessa mål medför direkta konsekvenser för människors välbefinnande.

Att utveckla näringslivet och de regionala arbetsmarknaderna medför huvudsakligen positiva konsekvenser för människor och samhällen. Då företagsverksamheten och näringslivet stärks ökar sysselsättningen och på så sätt förbättras hushållens utkomst. En ekonomisk tillväxt i enlighet med målen och en förbättrad sysselsättning i regioner av olika typ och på olika håll i landet förbättrar familjers möjlighet att välja sin boendeort.

Med mångsidig och högklassig utbildning säkerställs en så maximal allmänbildning som möjligt och skapas förutsättningar för förbättrad kompetens, innovativitet, kreativitet och förnyelse på alla områden. Utbildningssystemet utvecklas så att det motsvarar regionernas behov stödjer det regionens sociala och mänskliga kapital och främjar människornas välbefinnande. Tillgängliga och nåbara utbildningstjänster påverkar positivt olika befolkningsgrupper, i synnerhet barns och ungas livskvalitet och utvecklingsförutsättningar.

Syftet med den nya kommunstrukturen är att säkerställa jämlika kommunala tjänster i hela landet. En utmaning är i synnerhet att säkerställa nåbara tjänster för

personer utan bil och äldre hushåll både i glesbygden och i stadsregionerna. Till följd av en förenhetligad samhällsstruktur kan tjänsternas nåbarhet förbättras. På landsbygden ska i syfte att säkerställa en jämlik tillgång till service utvecklas nya sätt att producera tjänster, vilket förbättrar tjänsternas nåbarhet.

Beslutet har inga direkta konsekvenser för olika befolkningsgruppers situation, men beslutet påverkar i många avseenden människors livsmiljö och förhållanden och kan på så sätt medföra konsekvenser för olika befolkningsgrupper. I beslutet har betydelsen av den sociala hållbarheten konstaterats och riktlinjer dragits upp för att stärka den. Bekämpning av social utslagning är en central utmaning i den regionala utvecklingen såväl i städerna som i glesbygden på landsorten. Därför förstärks ett aktivt medborgarskap, socialt deltagande och medborgarsamhällets aktiviteter ytterligare. Uppmärksamhet fästs i synnerhet vid ungdomars och barns välbefinnande med hjälp av förebyggande verksamhet. Då målen nås förstärker de den sociala sammanhållningen och utjämnar välfärdsskillnaderna mellan olika befolkningsgrupper. Då målen förverkligas beaktas främjandet av jämställdheten mellan män och kvinnor.

Målen fäster uppmärksamhet vid en övergripande integration av invandrare och en insats till förmån för mångkultur. Om integrationsåtgärderna inte lyckas, leder det till betydande negativa konsekvenser för välbefinnandet både hos invandrarna och hos regionens befolkning.

Syftet med utvecklingsmålen för regionerna är att varje människa ska ha möjlighet och beredskap att obehindrat delta i informationssamhället och den digitala världen oberoende av förmögenhet, hälsotillstånd, ekonomisk ställning och boningsort.

Ett av målen i beslutet är att utveckla livskraften på landsbygden och i skärgården. Att förbättra befolkningens levnadsförhållanden och säkerställa den offentliga servicen kommer att bli föremål för särskild uppmärksamhet. Målen i beslutet har då de förverkligas positiva konsekvenser för människor, samhällen och aktörer på landsbygden. Då beslutet genomförs beaktas konsekvenserna för landsbygden.

8.3 Konsekvenser för miljö och naturresurser

I beslutets mål och deras genomförande beaktas miljöaspekterna enligt integrationsprinciperna. För att göra det möjligt att nå klimatmålen har ett flertal mål skrivits in i beslutet, till exempel att grön ekonomi ska prioriteras, energi- och materialeffektivitet förbättras, förnybar energi utnyttjas, samhällsstrukturen förenhetligas samt att trafiksystemet ska genomgå en heltäckande förbättring och behovet av resor minskas. Då målen i beslutet förverkligas bidrar de till en hållbar, ekonomisk och innovativ användning av naturresurser och material.

Att förnya och diversifiera näringsstrukturen i regionerna och att stärka de lokala ekonomierna leder i princip till en större användning av naturresurser, större energiförbrukning och större utsläpp. På regional och lokal nivå kan det uppstå

olägenheter i synnerhet om regionens starka sidor i hög grad bygger på exploatering av naturresurser. I beslutet betonas att en hållbar miljö och invånarnas välfärd bör beaktas i användningen av naturresurserna i regionen.

De åtgärder som syftar till en större användning av förnybar energi och stödjer ecoeffektiviteten gagnar i sin helhet miljön. Då förnybara energikällor används är det med tanke på miljön av avgörande betydelse att naturens bärkraft beaktas. Med hjälp av förnybara energikällor reduceras utsläppen. De utsläpp som orsakas av energianvändningen blir renare och det blir möjligt att använda energiråvaran på ett hållbart sätt. En decentraliserad energiproduktion minskar transportbehovet och de utsläpp som transporterna medför.

Konsekvenserna av förnybar energiproduktion för jordmånen, vattendragen och den levande naturen är huvudsakligen positiva. En betydande ökning av energiförbrukningen kan likväl medföra risker till exempel för naturens mångfald, landskapet, befolkningens välfärd, levande organismer samt vattendragens tillstånd och vattnets kvalitet. Produktionsanläggningar för energi kan minska trivseln på lokal nivå. För riskhanteringen är det väsentligt att placeringsbesluten förbereds omsorgsfullt och öppet, att mer information ges om eventuella miljökonsekvenser och god praxis samt att styrningen är offentlig.

I utvecklandet av regionerna framhävs närheten som en av stöttepelarna för regionens livskraft. En förenhetligad samhällsstruktur koncentrerar utsläppen från trafiken till ett mer begränsat område, vilket kan framhäva lokala olägenheter av utsläppen. Trafikens nackdelar kan reduceras med hjälp av styrning i planläggningen och god planering. Effektiva teleförbindelser och teletjänster minskar behovet av resor och utsläpp från trafiken. Utsläppen från trafiken reduceras i synnerhet av miljövänligare bränslen för trafiken och av fordon som förbrukar mindre mängder bränsle än de nuvarande.

För att klimatmålen ska nås förutsätts utöver ett minskat resande ändringar i människornas konsumtionsvanor, energibesparande åtgärder, förbättringar i kretsloppet av material och näringsämnen samt en effektivare energianvändning i boende och byggande. Byggverksamheten medför vid sidan av en ökad användning av naturresurser utsläpp och buller på det lokala planet, likväl med tillfälliga verkningar.

Syftet med målen i beslutet är att främja regionernas anpassning till klimatförändringen. På det lokala planet bör varje regions sårbara sidor, hot och möjligheter identifieras liksom även dess aktörer i olycks- och störningssituationer samt en plan utarbetas för hantering av sådana. Bastjänsterna och grundtryggheten i vatten- och energiförsörjningen bör kunna tillgodoses även i speciella situationer i alla regioner.

Målen bidrar till att en kulturmiljö och ett kulturarv som tillför livskraft bevaras och beaktas som en resurs i regionutvecklingen.

Tekijät Författare Authors THE GOVERNMENT Ministry of Employment and the Economy / Regional Department Veijo Kavonius, Director for Regional Development Senior Adviser Mari Anttikoski	Julkaisu-aika Publiceringstid Date February 2012 Toimeksiantaja(t) Uppdragsgivare Commissioned by Työ- ja elinkeinoministeriö Arbets- och näringsministeriet Ministry of Employment and the Economy Toimielimen asettamispäivä Organets tillsättningsdatum Date of appointment	
Julkaisun nimi Titel Title National regional development targets for 2011–2015 - An economically, socially and environmentally sustainable Finland		
Tiivistelmä Referat Abstract On 15 December 2011, the Government made a decision on national regional development targets for the period 2011–2015 (the decision on targets). This decision concerns regional policy guidelines and focus areas for development measures falling under the Government's remit, to be observed during this term of government. The decision is based on both the Act on Regional Development and the Government Decree on Regional Development. The regional development targets under the decision are summarised in the form of three general policy guidelines: 1. Strengthening the competitiveness and vitality of the regions 2. Promoting the welfare of the population 3. Securing a good living environment and a sustainable regional structure Maintaining the capability for continuous renewal, utilisation of the full potential and respect for the special characteristics of each region are emphasised as key principles guiding regional development. In order to implement the strategic development targets, the administrative branches will take better account of the regional development perspective in their measures. This will implement the Government Programme policy outline on increasing the responsibility of various ministries for regional development performance targets. A regional development perspective is increasingly necessary, especially in matters regarding industrial policy, research and development activities and sustainable development targets. It is also required in ensuring the availability of social and health care services and developing transport and communications links. National regional development is complemented and supported by the EU's regional and structural policy and rural development policy. These policies will be integrated into an efficient and effective entity by the time programme work for the new Structural Funds period is finalised. This will ensure that the impacts of national funds and funds from the EU's regional and structural funds are aligned. The decision on targets was prepared by the Ministry of Employment and the Economy, under the leadership of the Regional and Structural Policy Advisory Council, in cooperation with the ministries, Regional Councils, regional state administrative authorities and other key actors. The ministerial working group on public administration and regional development assesses the achievement of regional development targets on a regular basis, and discusses regional development targets and measures specific to each administrative branch. Document is also available in English (National regional development targets for 2011-2015, Publications of the Ministry of Employment and the Economy, 6/2012). Contact persons within the Ministry of Employment and the Economy: Regional Department/ Veijo Kavonius, tel. +358 400 199 511, Mari Anttikoski, tel. +358 50 396 0016		
Asiasanat Nyckelord Key words Decision on targets, development of regions, regional development, regions, Regional Councils		
ISSN 1797-3562	ISBN 978-952-227-598-1	
Kokonaissivumäärä Sidoantal Pages 95	Kieli Språk Language Finnish and Swedish	Hinta Pris Price € 22
Julkaisija Utgivare Published by Työ- ja elinkeinoministeriö Arbets- och näringsministeriet Ministry of Employment and the Economy	Kustantaja Förläggare Sold by Edita Publishing Oy / Ab / Ltd	

Valtakunnalliset alueiden kehittämistavoitteet 2011–2015 - Taloudellisesti, sosiaalisesti ja ympäristöllisesti kestävä Suomi

Alueiden kehittämisestä säädetyn lain (1651/2009) mukaan valtioneuvosto päättää mää-
rääjäksi valtakunnallisista alueiden kehittämistavoitteista eri hallinnonalojen ja maakuntien
alueiden kehittämisen tavoitteiden suuntaamiseksi ja sovittamiseksi yhteen. Valtioneu-
vosto päätti 15.12.2011 valtakunnallisista alueiden kehittämistavoitteista vuosille 2011–2015.

Valtiontalouden tila yhdistettynä alueilla tapahtuvaan väestörakenteen kehitykseen
luo kovia paineita alueiden kehittämiseen. Menestyäkseen tulevina vuosikymmeninä
Suomen on vahvistettava alueiden kilpailukykyä ja elinvoimaisuutta, edistettävä väestön
hyvinvointia sekä turvattava hyvä elinympäristö ja kestävä aluerakenne.

Viranomaisten tulee ottaa huomioon päätöksen strategiset tavoitteet, edistää niiden
toteuttamista ja arvioida toimenpiteidensä vaikutuksia alueiden kehittämisen kannalta.

Rikstäckande mål för regionutvecklingen 2011–2015 - Ett ekonomiskt, socialt och i miljöhänseende hållbart Finland

Enligt lagen om utveckling av regionerna (1651/2009) beslutar statsrådet för viss tid om
de rikstäckande målen för regionutvecklingen för inriktning och samordning av målen för
regionutvecklingen inom olika förvaltningsområden och landskap. Statsrådet beslutade
om de rikstäckande målen för regionutvecklingen 2011–2015 den 15 december 2011.

Det statsfinansiella läget i kombination med den aktuella demografiska utvecklingen i
regionerna skapar ett hårt tryck för utveckling av regionerna. För att Finland ska kunna
vara framgångsrikt under de kommande årtiondena ska regionernas konkurrens- och livs-
kraft förbättras, befolkningens välfärd höjas och en god livsmiljö och en hållbar regionstruk-
tur tryggas.

Myndigheterna ska i sin verksamhet beakta de strategiska mål som fastställts i
beslutet, främja uppnåendet av målen samt bedöma och utvärdera resultaten av sina
åtgärder från regionutvecklingens synpunkt.

Tätä julkaisua myy:
Netmarket
Edita Publishing Oy
www.edita.fi/netmarket
asiakaspalvelu.publishing@edita.fi
Puhelin 020 450 05
Faksi 020 450 2380

Försäljning:
Netmarket
Edita Publishing Ab
www.edita.fi/netmarket
asiakaspalvelu.publishing@edita.fi
Telefon 020 450 05
Fax 020 450 2380

Painettu, inbunden
ISSN 1797-3554
ISBN 978-952-227-597-4

Verkkojulkaisu, nätpublikation
ISSN 1797-3562
ISBN 978-952-227-598-1

